

• SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLÂM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

MAHMUT ÖZAKKAŞ

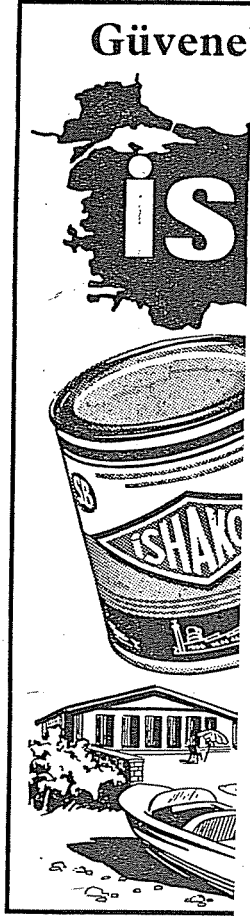
• Yazı İşleri Müdürü :

CAHİT BALTACI

BU SAYIDA

SELÂM	İSLÂM MEDENİYETİ
KUR'ÂN-I KERİM	Tâhir BÜYÜKKÖRÜKÇÜ
RAMAZAN ORUCUNUN HİKMETİ	Prof. M. HAMİDULLAH Ter.: Hamza AKTAN
ORUÇ VE KUR'ÂN	Prof. M. TANCİ
KUR'ÂN SEVGİSİ	Doç. Dr. N. KEKLİK
K. KERİMİN ÖZELLİKLERİ VE MEZİYETLERİ	Y. el-KARADÂVİ Ter.: Y. KILIÇ
KUR'ÂN'IN EŞSİZLİĞİ	Ali ÖZEK
İNSANLIĞIN EBEDÎ KİTABI	Ali CAMMAZ
İSLÂM'IN BEŞ ŞARTINDAN: O'R U Ç	M. ÖZAKKAŞ
MEVLÂNÂ'NIN HAYATI VE FİKİRLERİ	Dr. A. Subhi FURAT
KUBBELERİN ALTINDA (Şiir)	Rekin ERTEM
KUR'ÂN-I KERİM VE TÜRKÇE	N. Sami BANARLI
KUR'ÂN	S. N.
AĞLATMA BENİ (Şiir)	YAMANDEDE
KUR'ÂN, HADİS VE İSLÂMİYETİN ARAP DİLİ ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ ...	H. KÜÇÜKKALAY
MEHMET ÂKİF	A. Vehbi VAKKASOĞLU
İSLÂMÎ DAVRANIŞ	Ömer KIRAZOĞLU
SUALLERE CEVAPLARIMIZ	Gazi MERT
CESÂRET (Kit'a)	Ahmet ALPAY
KUR'ÂN (Şiir)	A. Ulvi KURUCU
HER YOL MEKKE'YE GİDER	İ. Semahaddin CEM

Güvene

KU

MÜSLÜMAN YAVRULAR İÇİN EN
HİKÂYE KİTABI

ORMANDAKİ NURLU DEİ

İsteme Adresi : Mustafa Yazgan — Seyra
Ballıbaşa Sokak 10/3 — A

İTTİHAD

Haftalık Gazete Çıktı.

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K.: 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı : **ŞÜKRÜ ÖZTÜRK**
Konya : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **A. EKREM GENÇ**
Kayseri : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Baş. : **İ. HACİVAT**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başkanı : **O. ÇETİN**

TEKNİK KADRO

- Sekreter :
Erdoğan ATAK

Ressam :
Gürbüz AZAK
Mustafa EREN

Klişeler PULCU Klişe
Dizgi ve Baskı : **AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL**
Yıl : 1. Sayı : 5
Basıldığı Tarih : 29 ARALIK 1967

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.

Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.
Yabancı Memleketlere İki katı.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.

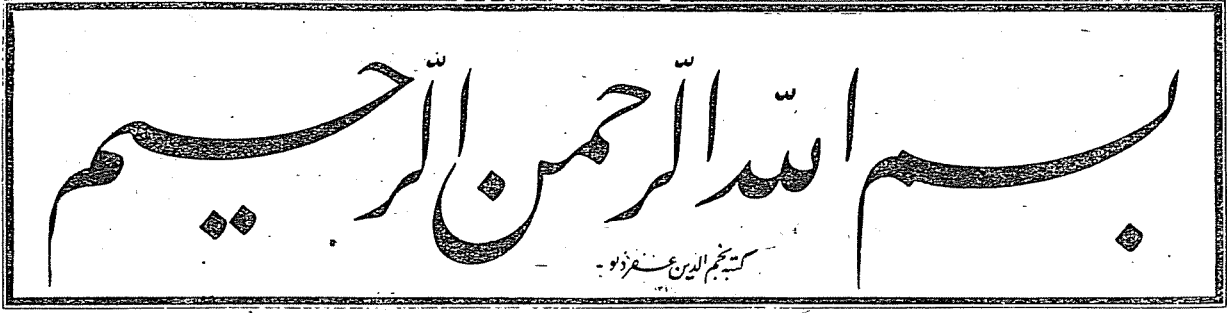
Renkli ilân sahifesi :
Tamamı : 1.200 TL.

1/2 : 750 TL.

1/4 : 400 TL.

1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmısin iade edilmez.

SE
LA
M

ALLAHA hamd olsun bu yıl da yine Ramazan-ı Şerifi idrak ettik. Gönlümüz, bu mübarek ayın füsunlu havasını tenefüs ederken, rûhumuz 1400 sene önce bu ayda inzâle başlıyan Kitabullahın hayat fışkıran nurlu sahifelerine yönelmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'in nüzûlü, beşer tarihinin bir dönüm noktasıdır. İnsanlık haysiyetini kaybeden ve kendi eliyle yaptığı putlara tapmaya başlıyan insanlık, O'nun gelişiyle yeni bir hayata kavuşmuş ve hakiki mabudunu bulmuştur. O'nun koymuş olduğu hayat prensipleri, asırlar boyunca insanlığa yol göstermiş ve onların yükselişini sağlamıştır. Bugün de, yarın da yine aynı prensipler, insanlığın bütün ihtiyaçlarına cevap verecek durumdadır. Elverir ki o, düşünülerek okunsun ve hayata tatbik edilsin...

Günümüz Müslümanlarının acıklı durumlarının tek sebebi, Kur'ân-ı Kerim'in aslından ayrılarak, lafziyle yetinmeleri ve O'nu, modası geçmiş bir tarih kitabı gibi telâkki etmeleridir. Halbuki bu, Kur'ânın ruhuna aykırı bir davranış, İslâm'ın esasına uymayan bir telâkkidir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, kıyamete kadar

insanlığa ışık tutacak ve onların, hem dünya hem de ukbâ saadetlerini temin edecek kudret ve güçtedir. Yeter ki anlamak ve yaşamak için okunsun...

A SRİMİZ, maddî terakkide hızla ilerlerken, maalesef manevî yönde her gün biraz daha tereddiye gitmektedir. Doyma bilmeyen ihtirasların zebunu olan insanlığın sonu, felâkettir. İlim adamları, onları bu mukadder felâketten koruyacakları halde, ellerine daha tehlikeli silâhlar vermek çabasıındadırlar. Bu ise, korkunç âkibete yol alan insanlığın mesafesini biraz daha kısaltmaktadır. Şayet ilim adamları, insanlığı kurtarmak istiyorlarsa, artık Mânânın ilmüne yönelmeli, yalnız kafalara değil, biraz da kalplere hitap etmeli, fezânın derinliklerinden önce ruhların derinliklerine inmelidirler. Sadece fikri inkişaf, insanın tabiatına uygun değildir. Kalple kafa beraber yürümelidir. Kalpteki boşluğu, Atom'un ilmi dolduramaz. Ruhdaki buhranı, maddî refah dindiremez. Bunun için Hakka yönelmeli, Hakkın yoluna girmeli, Hakkın KUR'ÂN'ını bilmelidir.

K UR'ÂN; nâzil olduğu günden kıyamete kadar bütün devirlere ve bütün nesillere hitab eden ilâhî bir kitap ve nûr, Rabbânî bir hitap ve düsturdur.

KUR'ÂN; İnzâl olmağa başladığı andan beri tek harfinde bile değişiklik olmadan, her devirde, yalnız satırlarda değil, sadırlarda da saklanan ilâhî kelâmın bir neş'esi, mü'minlerin iman şülesidir.

KUR'ÂN; yeryüzünde her saniyede en çok okunan ve en çok ezber edilen tek kitaptır.

KUR'ÂN; öyle bir hidayet meş'alesidir ki, O'nun nûrunu yakan Allahü Zülcelâldır.

KUR'ÂN Hakkın tecelligahı ve bütün insanların ilticâgâhıdır.

KUR'ÂN; İslâmın ana kaynağı ve iman esaslarının en muhteşem bir mecmuasıdır.

KUR'ÂN; kendisini tebliğ eden Nebiy-i Zîşân hazretlerine en sağlam senetlerle ulaşan ve ondan da bize aynı sağlamlıkla gelen tek kitaptır.

KUR'ÂN; bütün insanların bir araya toplanarak bir benzerini dahi meydana getiremedikleri en büyük mucizedir.

KUR'ÂN; öyle bir nazm-ı celildir ki, O'nu meydana getiren âyetler arasında hiç bir zıtlığa rastlanamaz.

KUR'ÂN; öyle câzib bir musikidir ki, okundukça okuyana zevk, dinleyene şevk verir.

KUR'ÂN; nazm itibariyle i'câz mertebesinde olduğu gibi, ihtivâ ettiği ilâhî hükümler ve câmi bulunduğu yüksek maârif ile de i'câz mertebesinde dir.

KUR'ÂN; kararmış kalplere nûr, susamış sinelere sürûr, ferdi ve ictimâî dertlere şifâ, körelmiş dimağlara basiret, gafillere hidayet, biçarelere şefkat ve merhamettir.

KUR'ÂN; kurtuluş arayanlar için en doğru yol, en güzel bir rehberdir.

KUR'ÂN; okumak ve O'nunla nurlanmak ibadet, O'ndan uzaklaşmak felâkettir.

KUR'ÂN; bir mecelle-i ahlâktr.

KUR'ÂN; bir hazîne-i fazilettir.

KUR'ÂN; bir şahikâyı ummandır.

KUR'ÂN; bir menba-ı irfandır.

KUR'ÂN; bir kânûnu ilâhîdir.

KUR'ÂN; bir kitâb-ı ezelîdir.

KUR'ÂN; bir hitab-ı ebedîdir.

BAŞYAZI

Kur'ân-ı Kerîm

MİLLET ve ümmet olarak, pek parlak bir şansa ve çok yüce bir kadere sahibiz. Hiç bir kavim ve cemaate, bizim kadar, talii yâr olmamıştır. İnsanlığın büyük Atası Hazreti Âdem'den, gaye insan, ufuk peygambere kadar, bütün ümmetlere şeref ve şöhreti takdim edilen ve bilcümle nebilerin, bizden olmayı, aramızda bulunmayı özledikleri hayırlı ümmetiz BİZ!...

Çünkü: Yolumuz İslâm; Peygamberimiz Hazreti Muhammed (A.S.); Kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'dir. Dinlerin en mükemmeli bizim. Peygamberlerin en ekmele bizim. Kitapların en mütekâmilî yine bizindir. Biz, bu misilsiz şerefe, sırf ilâhî tevfiğin ışığında ermişiz ve mahzâ Ulu Rabbimizin hidâyeti sayesinde mazhar olmuşuzdur.

İçinde bulunduğumuz müstesnâ ni'metin kadrini, lâıyıkı vec-hile idrâk edebilmemiz için, fikir kanatlarımızı takarak, şöyle, bundan ondört asır evveline doğru uçalım ve o günün Cezîretül-Arab'ında, Hicaz semâlarında seyredelim; bakalım neler göreceğiz :

Yolunu şaşırmiş bir millet... Gönüllerde iman nâmına tek ışık kalmamış; kalbler kara, ruhlar kara, fikirler kara, idrâkler kara, ümit ve emeller tamamen karanlığa gömülüp gitmiş... İnsan oğlu, tapacağı tanrısını, kendi yaratır hale gelmiş. Taşlar, tunçlar ve ağaçlar; ma'budluk mevkiine yükselmiştir. Aile hayatından ticaret ahlâkına varıncaya kadar, bütün ulvî hasletler el-pimiş; haya ve utanma kayıtları kalkmış, kardeşlik ve dostluk rabitaları kopmuş; kadın, bir meta' gibi alınır satılır halde, hay-siyetten düşmüş; ahlâk ve edeb gibi şeyler, sanki lügâtlardan bile silinmiş... Bir cemaat ki: bîndiğini bilmez, yolunu görmez, sonunu hiç düşünmez hale gelmiş...

TAHİR BÜYÜKKÖRÜKÇÜ
(Konya Müftüsü)

Halbuki, Ekrem-i mahlûk ve Eşref-i mevcud olan insan oğ-
lu, bunun için mi yaratılmıştı?!

Bu çok feci ve hakikaten elim vasatın içinde, bir zâtı görü-
yoruz : Ka'benin gölgesinde düşünüyor, Safa Tepesinde düşünü-
yor, ağaçların altında düşünüyor, evde ve yolda, hep düşünüyor.
Zaman zaman, Mekke şehrinin dışına çıkıp, Nûr Dağına tırma-
narak, Hıra Mağarasından, mukddes beldenin halini seyre dalıp,
yine derin ve engin tefekkür âlemlerine yükselip, halkın duru-
munu düşünmeğe devam ediyor. Derûni niyazları şu :

«Ya Rabbî, bu millet bir nûr ister, bir kurtarıcı ister, bir li-
der ister.»

Tefekkür, düşünce; sanki bir doğum sancısıdır : Dâima bü-
yük doğuşları hazırlar! Tarihi tecelliler bunu göstermektedir. Ve
öylece de olmuştur. Yeryüzünü kaplayan kesif küfür ve şirk
karanlığını nûra boğacak BÜYÜK DOĞUŞ'un günü gelmiştir.

Nûr dağından, Hıra mağarasından, Cibrilin ufkundan ve
Hazreti Muhammed (A.S.) in omuzunda KUR'ÂN güneşi doğdu.
Bu mübarek saattan başlayarak, ebediyetlere kadar akacak olan
bu ilâhî ve arşa dayanan ışık; Kâinatın Efendisinden başlayarak,
bahtiyâr kişilerin gönüllerine doğru süzölmeye başlamıştır...

KUR'ÂN'a, güneş dedim; hayır! O'nun her âyeti ayrı birer
güneştir!

Binlerle kesiti olan bir krsitali elinize alıp güneşe tutunuz,
göreceğiniz manzara akılları hayrete, idrâkleri acze götürecek
mahiyettedir. Tarif ve tavsifi kabil olmayan nice renklerin için-
de, etrafa ışık saçan binlerce güneşler göreceksiniz. Ve hangi ta-
rafından baksanız, netice aynı olacaktır : Güneşler, güneşler...
Bu, şu demek olacaktır : **KUR'ÂN'ı Kerimin her âyeti, ayrı ve
müstakil bir güneş ışığına sahiptir.**

Bu hikmet ve hakikatin ışığında, bin yıllar boyu, olanları
anlatmaktan diller ve kalemler acze düşse sezâdır. O eşsiz güne-
şe pervâne olan insanların sürdüğü demler ve gördüğü günler;
tarih boyu, zirveleşir; şâhikalaşır. Kur'an devri; iman devri, irfan
devri, ilim devri, aşk devri, sevgi devri, hamle devri, uhuvvet
devri, vahdet devri ve bütün fazilet ve meziyetlerin fıskırdığı
devirdir. Peygamberler peygamberi, Risaletpenâh Efendimizi,
«Âlemlere Rahmet» olma neş'esine yükselten Kur'andır. Siddik-ı
Ekberin kalbine, topyekûn ümmetin imanından ağır gelecek iman
ve aşkı hakmeden O'dur. Ömer (R.A.) in damarlarına, cihanı sa-
adete ulaştırarak adâletin feyzini zermeden O'dur. Osman (R.A.)
şahsiyyetini, melekleri bile ürpertecek Hayâ hasletiyle tülledi-
ren O'dur. Ali (R.A.) in idrâk ve irfan gayretini kamçılıyıp, onu,
ilham ve esrâr pınarından kandıran O'dur. Emevîlerin saltanatını
hudutlarından taşıyıp, Endülüs' İslâm devletini, tarihe eşsiz bir
elmas motif olarak oturtan O'dur. Abbasilerin küheylânlarının
anını ağartıp mücâhitlerini zaferlere ulaştıran O'dur. Asil Türk
ırkını, insanlaştıran, müslümanlaştıran, kıt'alardan kıt'alara, sön-
mez imanla koşturan, yepyeni tarih yazdıran, şaheserlerle Dün-
yayı donattıran, zamanlara hakim kılıp, kırallara baş eğdiren,
Fâtihler, Yavuzlar, Kanûniler doğuran anneler yetiştiren ve ne-
sillere hareket ve heyecan bahşeden Kur'andır, KUR'ÂN!

Kur'an, Allah Kelâmıdır. Allah'dan başka, akıl ve idraki-
mizden geçen ne varsa, hepsinden efdal ve hayırlıdır. Rasûl-i
İslâm Efendimiz O'nun için :

أقرآن افضل من كل شيء دون الله

«KUR'ÂN; Allahdan başka, herşeyden ziyade faziletlidir.
Allah kelâmının, diğer sözlere olan fazileti; Allahın, halkına olan
fazileti gibidir. Kur'ânı yüce tutan, Allahı yüce tutmuş olur. Onu
hafif tutan ise, Allahın hakkını istihfaf eder...» (Hakim-i Tir-
mizî : Muhammed bin Ali R. A. den)

Buyurur. Tarihi gerçektir : Kur'âna sarılanlar mutlak kur-

tulmuşlar ve Kur'ânın hakkını gözetip onu yüce tutan milletler yükselmişler, aziz olmuşlardır. Misafir kaldığı odada, Kur'ân bulunduğu için, ayaklarını uzatıp yatmayan, ve hürmet gözeten Osman Gazinin nesl-i necibine, Cenâbı Hak, yediyüz yıla yakın hükümler ve cihan sultanlığı şerefini bahşetmiştir. Kitabına hurmet etmeyen, Ahkâmıyla amelden uzak kalan bugünkü İslâm milletlerinin hali de gözümüzün önündedir. Ne idik, ne olduk!..

KUR'ÂN, inanmış insanlar ve tam müslümanlar için, Cennet nimetleriyle dolu, ziyafet sofrasıdır. Bunu, bir Hadis-i Şerif şöyle ifade eder :

ان هذا القرآن مأدبة الله...

«Bu Kur'ân; muhakkak Allah Teâlânın ziyafet sofrasıdır. İştahınız olduğu kadar onun ni'metlerinden yeyiniz. Bu Kur'ân, hakikaten Allahın (Arştan uzanan) ipidir. Apaçık nurdur. Fayda verici şifadır. Yolunda yürüyene ismettir; hükmüne uyanı necâttir. Eğilmez ki doğrultulsun; şaşmaz ki güçlük çekilsin. Onun acâib hikmetleri bitmez; tekrar tekrar okumakla usanılmaz, eskimez. Allah Tealâ Hazretleri; onu okuyana, her harfine on sevâb ihsân eder...» (Hakim, Beyhakî: İbn-i Mes'ûd R. A. dan)

KUR'ÂN, imanın hayat suyudur; kalbe cilâdır, gönüle safâdır, rûha gıdadır, dertlere devâ, mânevî hastalıklara şifâdır. Gözlere nûr ve sürürdür. Nizamın en kavî ve muhkemi ondadır. Ahlâk ve edebin en yükseği ondadır. Adl-ü ihsan üzere muâmelenin hat ve çizgileri ondadır. Eriş ve yükselişlerin mi'râcı ondadır. Hülâsa, beşeriyetin muhtac olduğu her şey, ama her şey ondadır. Bu sebebledir ki : Dünyaya sığmayan sultan ve hâkânlar O'nun huzurunda dize gelmiş, şarkın ve garbın dâhileri, O'nun hüküm ve hakikatlerine hayran kalmışlardır.

Bakınız Kur'ân için, yine Kur'ân ne diyor :

ان هذا القرآن يهدى لتي هي أقوم...

«Gerçekten bu KUR'ÂN, insanları en doğru yola iletir. Güzel amel ve hareketlerde bulunan mü'minlere, kendileri için, muhakkak pek büyük bir ecir olduğunu da müjdeler O...» (İsrâ S. Âyet: 9)

«Size, Allah Teâlâdan, hakiki bir nûr ve apaçık bir kitap gelmiştir: Ki Allah; rızasına uyanları, Onun sebebiyle selâmet yollarına doğrultur. Onları, kendi iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarıp, dosdoğru yola iletir.» (Mâide S. Âyet: 15-16)

«İşte bir kitap ki, Onu feyz kaynağı olarak biz indirdik. Artık buna uyun! Tâ ki esirgenmiş olasınız.» (En'âm S. Âyet: 155)

«Ey insanlar; size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olan dertlere bir şifa, mü'minler için bir hidâyet ve rahmet gelmiştir.» (Yunus S. Âyet: 57)

«O, cidden faydası çok, benzeri yok bir kitaptır. Ki ne önünden ve ne de ardından ona hiçbir bâtil gelemez. O, bütün kâinatın hamdettiği, O, yegâne hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafından indirilmiştir.» (Fussilet S. Âyet: 42)

Daha nice âyetler, Hazreti Kur'ânın vasfını beyan etmekte ve saâdet isteyenlere, onun yoluna girmelerini tavsiyede bulunmaktadır.

Kur'ân için, Sâhibül-Kur'ân olan Nebiyy-i Zîşan Efendimizi de dinleyelim :

«Gerçekten bu Kur'ânın bir tarafı Allahın yedinde, bir tarafı sizin elinizdedir. Onun yoluna girip, hükümleriyle amel ediniz. Artık sizler, bundan sonra ebediyen şaşmaz ve helâk olmazsınız.» (Taberânî: Ebû Şürey R. A. den)

«Kur'ân, şefaatecdir; şefaati kabûl edilecektir. Hasmıyla mücadele eder. Allah ve rasûlünce tasdik edilmiştir. Kim, Onu önün-

de tutarsa, Cennete götürür. Ve kim de onu, arkasına iterse, Cehennemine sevkeder.» (İbn-i Hibban : Cabir R. A. den)

«Bir kimse, Kur'ânı okur ve onunla amel ederse, ana ve babasına Kıyamet Gününde bir tâc giydirilir ki; onun ziyası, dünyaya evlerinizdeki güneşten daha parlaktır. Ya onu hafız edip, amel eyliyenlerin mükâfatını ne zannedersiniz!» (Ebû-Dâvud : Sehl bin Muâz R.A. den)

«Bir kimse, Kur'ânı okur; ahkâmıyla âmîl ve hikmetiyle kâmil olur, helâlımı helâl ve haramımı haram bilirse, Allah onu, Kur'ân sebebiyle Cennete kor ve ev halkından, kendilerine ateş vâcib olan en az on kişi için de şefaatinin kabul eder.» (Tirmizi: Ali R.A. den)

«Ümmetimin en şerefliileri, Kur'ânı ezberliyerek yüklenenlerdir.» (Beyheki: İbn-i Abbas R. A. den)

«Sizin en hayırlınız, Kur'ânı okuyup okutanlarınızdır.» (Hakim: Osman R.A. den)

Bütün bunlar ve daha yüzlerce Şerefli Hadisler, Kur'ân-ı Kerim'in şeref ve yüksek faziletini açıkça ortaya koymaktadır. Hele şu ma'nâyâ bakınız :

إذا أحب أحدكم أن يكلمه به فليقرأ القرآن

«Sizden biriniz, Rabbisiyle konuşmağı sever ve isterse : KUR'ÂN okusun.» (Harâitî: Enes R.A. den)

GÖNÜL derdini, gam ve kederini, sefahet ve nefsanî eğlencelerde dağıtma gafletıyla ömür öldürenlerin haline, ne kadar acınsa yeridir. Nûr ve sürûr kaynağı Kitabullah dururken, gayriden, rûhuna gıda ve içine sâfâ arayanlar, ne ürpertici bir dalâletin karanlığındadırlar. Kendimiz ve onlar için, Mevlâyı Müteâlimizden hidâyet niyaz eyleriz : «Rabbımız bizi, en doğru yola ilet.»

Kur'ân-ı Kerim için, kıymet ölçüleri bâbında, Mesnevî'yi de karıştıralım :

«Habl-i İlâhiye, Kur'âna, körcesine sarıl! Allahın emir ve nehylerinden başka şeyle uğraşma!»

«Ey müslüman, sen güzellik Yûsufusun, bu âlem de kuyu... Seni oradan çıkaracak ip de, Allahın emrine sabır ve teslimiyettir.»

«Ey vaktin Yûsufu, ip geldi (Kur'ân indi), ona iki elinle sımsıkı sarıl ve gafil olma ki vakit geçmek üzeredir.»

«Eğer sen, Hakkın Kur'ânına kaçarsan, Peygamberlerin ruhlarıyla kaynaşmış olursun.»

«Ama eğer Kur'ânı okur da, onun hükümlerini kabul etmezsen : Nebiler ve velîler görmüş olsan da fayda vermez.»

گرچه قرآن از لب پیغمبر است هر که گوید حق به گفته کافر است

«Gerçi Kur'ân, Hazreti Peygamberin dudaklarından dökülüp, okunmuştur. Fakat her kim O'na — Allah kelâmı değildir — derse kâfirdir.»

«Ben sağ olduğum müddetle, Kur'ânın hadimi, kölesiyim. Yi-ne ben, Muhammed-i Muhtârın yolunun tozu, toprağıyım!»

Dr. M. İkbâl, son sözü şöyle söylemiştir :

کرتو خواهی چون مسلمان زیستن نیست ممکن جز بقرآن زیستن

«Eğer müslümanca yaşamak istersen : Kur'âna sarıl! Çünkü Kur'ânsız İslâmî hayat mümkün değildir!..»

İlahiyat

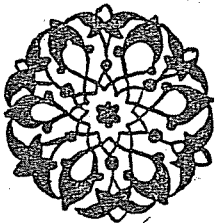
Prof. Muhammed HAMİDULLAH

Terceme :

Hamza AKTAN

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Son Sınıf Talebesi)

RAMAZAN ORUCUNUN HIKMETİ

NORMAL olarak oruç günlük çalışmaya mani olmayıp, tabii vazifeleri yüzüstü bırakmak için de bir bahane değildir. İslâm, bir müminin, bütün gece ibadet edip ertesi günü de gevşeklik içinde veya uyuyarak geçirmesini asla tasvip etmez. Oruç demek normal vazifeler yanında fazlaca ibâdet ve ihsan gibi daha başka vazifeleri de yapmak için büyük bir gayret göstermek demektir. Bütün bunlar yeme ve içmeden uzak kalarak yapılacaktır.

Bütün dinler kendi sâliklerine senenin muayyen günlerinde oruç tutmayı emretmiştir. Acaba sebep nedir? Bu bâtil bir itikat mıdır, yoksa bir hikmeti var mıdır? Bizler zengin fakir her ferdin tahsil imkânlarından faydalandığı ve devletin şahsî, dini vazifelerimize müdâhale etmediği bir devirde yaşıyoruz. Bu sebepten dîni mükellefiyetler sınıfına giren ve oruç denen bu kadim vazifenin, cemiyet tarafından itibâra mazhar olup olmadığı araştırmaya değer. Böyle objektif bir araştırma esasen müslümâna düşen bir vazifedir. Zira onu böyle bir araştırmaya şartlar mecbur etmez, hatta Kur'an da böyle emretmiştir. Aslında sebep ve hikmetleri düşünce ve tefekküre havâle edilmemiş rûhî bir mükellefiyet yoktur. Kur'an atalarımızın âdetlerini körükörüne taklitten kaçınmamızı ve meseleleri aklı selimle düşünmemizi tekrar tekrar tavsiye eder. Kendi yaptıklarından, ayrı ayrı hesap vereceği için, insanoğlu diğer hayvanlar gibi sâdece hissiyle, içgüdüsüyle yaşamamalı, bilâkis aklına uymalı, Allah'ın kendisine ihsân ettiği şuurla hareket etmelidir. Ve

yine insan, tam manasıyla teslimiyet gösterip imana hürmet adı altında kayıtsız şartsız inanmak sûretiyle dini meseleleri anlaşılabilir bir muamma hâline getirmemelidir.

Hiç şüphesiz insanlar arasında yaratılış farkları vardır. Dolayısıyla insanlar bir tek ideal etrafında birleşemezler. Meselâ bir dünyâperest, herhangi bir işe girişmeden önce, bu işte maddî bir menfaati olup olmadığını düşünür. Diğer taraftan dünya ile alakasını kesmiş bir münzevî, herhangi bir kişiden en küçük bir zorlama görmediği halde, maddî menfaatlarından tamamen vazgeçerek, sâdece rûhî hazzı ve öbür dünyada kurtuluşa ermeyi arzular. Maa-fahî her iki tarafın müfritleri pek azdır. Dünyanın hemen her tarafında insanların ekseriyeti dünya hayatında olduğu kadar âhiret hayatında da mesut olmayı isterler. İslâmın, beşerin her iki ihtiyacına da cevap verdiği âşikârdır. Kur'an, Allah'a karşı İslâmın öğrettiği en ideal bir duâ olan «Yâ Rabbi! Bize hem dünyada, hem âhirette iyilik ve güzellik ihsan et» niyazını tekrarlayanları metheder. Mâdem ki oruç Kur'an vasıtasıyla bizlere farz kılınmıştır, o halde bu ibâdetin dünyevî ve uhrevî faydalarını araştırmak bizlere düşer. İnsan ne sadece beden, ne de sade ruhtan yaratılmıştır. Bilâkis ikisinin aynı anda birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu bakımdan sadece bir tarafa kıymet veren fert muvâzeneyi bozar. Halbuki insanın esas meyli ruhla vücûdu mezc ederek ikisi arasında muvazene kurmayı emreder. Eğer sâdece rûhî sahanın inkişâfına gayret gösterirsek melekleşebilir ve hatta onları da geçebiliriz. Halbuki Allah melekleri zâten yaratmıştır. Onların sayısına yenilerini eklemeye de muhtaç değildir. Birincinin tersine eğer bütün enerjimizi, maddî menfaatımıza ve nefsimiz hesabına harcarsak âdileşip şeytanlaşabilir ve hatta onları da geçebiliriz. Halbuki Cenâb-ı Hak bu kıratta varlıkları zâten yaratmıştır. Bizler âdileşmek ve bayağlaşmak sûretiyle, hem maddî, hem rûhî faydaları elde etme yolunda kendisine kâbiliyet ve salim bir akıl bahşedilen insanoğlunun, yaratılış gayesini bozmuş oluyoruz. Bu sebepten insan, Allah'ın kendisine bahşettiği birleştirme kâbiliyetini âhenkli bir şekilde intizama koymalı ve inkişâf ettirmelidir.

Oruçtaki prensipleri araştırmaya geçmezden evvel Kur'an-ı Kerim'in bu husustaki kat'î hükmünü braeber okuyalım.

ORUÇ VE KUR'ÂN

KUR'ÂN'IN oruç hakkındaki beyânı şudur: «Ey iman edenler! Sizden evvelkilere oruç farzedildiği gibi size de farz kıldı. Sayılı günler olduğu için umulur ki zarardan korunursunuz. Artık sizden kim hasta olur ve seferde bulunursa oruç tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutsun. Oruç tutmaya güç yetiremeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye vardır. Bununla beraber kim gönül rızasıyla bir hayır yaparsa işte bu onun için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin hakkınızda (yemenizden ve fidye vermenizden) hayırlıdır. Ramazan ayı (öyle bir aydır) ki Kur'an (doğru ile yanlış) ölçüsü, kurtuluşun açık bir delili ve bir hidayet olarak onda indirilmiştir. Kim ona erişirse o ayın orucunu tutsun. Ve içinizden kim hasta olur, seferde bulunursa oruç tutamadığı günler sayısınca diğer günlerden tutsun. Allah size kolaylık diler, güçlük dilemez. Ve yine o muayyen müddeti tamamlamanızı, sizi muvaffak buyurduğundan dolayı Allah'ı yüce tanımanızı diler. Olur ki şükredersiniz. (2 : 183-5)

Orucun diğer dinlerde de var olduğu görülür. Diğer dinlerin oruç hakkında ne söylediklerine bakalım. Bunların, İslâm ile mukâyesesine alakasız kalmamaz.

DİĞER DİNLERDE, ORUÇ

İslâm, kendisinin, peşpeşine gelen peygamberler vasıtasıyla, insanlığa tebliğ edilmiş dinlerin aynısı olduğunu söyler. İslâmın esas gayesi, gerçek ebedî hayatı kazandırmak ve dinin esaslarını yine dinin kurucusu (Allah) tarafından değil de, sadece onu kavmine tebliğ eden peygamberin yakıştırması (uydurması) olmaktan tenzih etmektir.

SEBA DİNİNDE...

İbrahim (A.S.) Irak Sebalılarına peygamber olarak gönderilmişti. Harran Sebalıları, güneşin doğumundan batımına kadar yemeden içmeden otuz gün oruç tutuyorlardı. Bunu da aya taparak yapıyorlardı (1). Kur'an (41:37) ne aya, ne de güneşe tapmayı emretmemiş, bilâkis hem ayı, hem güneşi yaratana, bire (Allaha) ibâdet etmeyi emretmiştir. Kur'an bir aylık oruç emretmiştir ki bu ya hanifliğin bir tekâmülü veya İbrâhim (A.S.)'in dinindekinin aynıdır.

YAHÜDİLİKTE...

YAHÜDİLER arasında dinlerine bağlı olanlar her pazartesi ve perşembe günleri oruç tutarlar. Musa (A.S.) ın Sina dağına pazartesi gidip, perşembe günü geri döndüğünü iddia ederler (2). İslam böyle bir orucu herkese mecbûri olmamak kaydıyla nafil bir ibâdet sayar ve takdire sayan bulur. Ayrıca Yahûdiler Firavn'dan kurtuluşun bir hatırası olarak «Tişri = Muharrem» ayının onuncu günü yirmidört saat oruç tutarlar. Muharrem'in onuncu günü aşûre diye adlandırılan oruç Peygamberimiz Muhammed (S.A.) zamanından beri bilinmektedir. İmam-ı Hüseyin (R.A.) ın katli ile bir alâkası yoktur. Şüphesiz, yirmidört saat oruca dayanılması, güç bir tekliftir. Halbuki müminlerin büyük bir kısmının oruç vazifesini ifâ edebilmeleri için İslâm'da safaktan gün batımına kadar olmak üzere mutedil bir hüküm konmuştur.

HİRİSTİYANLIKTA...

İlk hıristiyanlar büyük perhize riâyet ettiler. Yani pazarlar hariç altı haftalık perhiz ki otuzaltı gündür. Bu günler oruç tutmaya ve İsa Mesih'in çöldeki hatırasını yâdederken yaptıklarından pişmanlık duymaya tahsis edilmiştir (3). Yine dinî bir vecibe olarak onda bir servet vergisi öderler. Hatta bu vergiyi kendi yiyecek ve içeceklerinden de verirler. Peygamberimiz Muhammed (S.A.) buyurmuştur ki : «**Kim Ramazan orucunu tam olarak tutar ve bunu takip eden Şevvâlden de altı gün eklerse bütün sene oruç tutmuş sayılır.**» Bu da otuzaltı gün eder. Kur'an da şöyle buyurur : «**Kim bir iyilikle gelirse işte ona bunun on katı vardır.**» Ay takvimine göre bir ay 29 veya 30 gündür. Ve yine ay takvimine göre bir yıl 354 gün eder. Bir sene, ramazandan 29 gün, şevvâlden 6 gün olmak üzere 35, diğer sene ramazandan 30, şevvâlden 6 gün olmak üzere 36 günlük oruç tutmuş olduğumuzdan, on misli mükâfat düşünülürse sıra ile bir sene 350, diğer sene 360 gün eder (4). Bu uyuşma, aslında müslümanların ya takvimine göredir. Hıristiyanlar dâimâ 360 günden fazla süren güneş takvimini kullanırlar ki, bu da perhizin on katı olarak bulunan 360 sayısına eşit değildir.

Oruç Kur'an-ı Kerim'in daha birçok yerlerinde beyan edilmiştir. Ayrıca Hinduizm, Budizm ve diğer dinlerde de vardır. Fakat hiçbir yerde insanların büyük çoğunluğunun, müslümanlarda olduğu kadar oruca itina ettikleri görülemez.

KUR'ÂN.IN oruçtan bahseden âyetlerinde dikkati çeken önemli bir nokta da «**Umulur ki korunursunuz.**» «**Belki şükredersiniz.**» gibi ifâdelerle şüphe belirtmesidir. Buna sebep nedir? Cenab-ı Hak niçin kat'i ifade kullanmıyor? Bu neden ileri geliyor? Her şeyden önce Kur'an'ın özelliği böyledir. Bazen bir şeyi birkaç kere tekrar da eder. Bunu iki sebebe bağlayabiliriz. Birincisi Cenab-ı Hakkın dilediğini yapmaya kadir olması ve yaptığımız ibâdetler sebebiyle, dilediğimizi bizlere vermek için, minnet altına alnamaz oluşudur. İkincisi de, insanın irâde-i cüz'iyyesidir. Cenab-ı Hak Kur'ânda bilerek veya bilmiyerek yapılan her işin, ancak ferdin şahsını ilgilendirdiğini bildiriyor. Orucun neticesi hakkında garanti vermiyen bu âyetler sebebiyledir ki, başkaları azgınlıklarına devam ederken, bunları okuyan veya dinliyen ki «**şükür**» üzerine verilebilecek başka misaller daha birçok hususlara delâlet eder. Meselâ: Gerçek şükür, orucun dış görünüşüyle sadece yeme ve içmeden kesilmek değildir. Oruç, insanı gösterişten ve diğer kötülüklerden uzaklaştırır. Bir de, yapılan her amel, Allah'a karşı şükürü tam edâ edebilmek, varoluşunun kendine yüklediği vazifeleri Rabbine karşı yerine getirebilmek için gönül rızasıyla yapılır.

Yukardaki mezkûr âyet-i Kerîmede dikkatimizi çeken üçüncü bir nokta da, İslâm hukukunun zorlukları kaldırıp devamlı himâye tarafını tutmasıdır. Sadece hastalar için değil, uzun bir yolculuğa çıkanlar için de, hastalık ve sefer durumunun, Ramazan Orucunu tutmamalarına sebep olduğunu kabul eder. Fakat fevkalâde müsâit şartlara kavuşurlarsa durum değişir. İslâm'da diğer bir husus da şudur: Tutulan oruç, ferdi alâkadar eder. (Yani bu emirler, kulların tâkatine göre ayarlanmıştır.) Hasta olan bir ferdi oruç tutmaya zorlamak, vaktisiz bir ölüme sebep olmasa da, hastalığının artmasına sebep olacaktır. İslâm'da zorluk ve güçlük yok, müsâmaha vardır. Diğer din sâliklerine kıyasla müslümanlar arasında dinî emir ve yasaklara riâyet edenlerin fazla oluşunun sebebi de budur.

(2) Bak. aynı eser, cilt: 5, s. 756.

(3) Bak. aynı eser, cilt: 5, s. 769.

(4) Yani sıra ile 35 ve 36 nın onar katı 350 ve 360 olduğuna göre ortalaması $350 + 360 = 710$, $710 : 2 = 355$ eder ki, ay takvimine göre bir senenin günlerine eşittir. — Mütercim.

MÜSLÜMANLAR ORUÇ HAKKINDA NİÇİN AY TAKVİMİ KULLANIRLAR?

İSTER doğrudan doğruya olsun, ister ay yılına gün ilâve etmek sûretiyle olsun Hıristiyanlar, Yahûdiler ve Hindûlar güneş yılı kullanırlar. Böylece oruç zamanı dâima aynı mevsime rastlar. Müslümanlar ise ay takvimi kullandıkları için tabii olarak oruç ayı olan Ramazan senenin bütün mevsimlerini dolaşır.

Bu iki sistemden acaba hangisi daha iyidir? Üzerinde yaşadığımız dünyanın her yerinde aynı mevsim hüküm sürmez. İnsanlar ister soğuk, ister sıcak her türlü hava şartlarına tahammül edebilirler. Ülkeden ülkeye sıcak ve soğuk mevsimler değişiklik gösterirler. Meselâ kış Mekke'de mülâyim bir mevsimdir. Halbuki kutuplara yakın olan yerlerde durum değişir. (Kanada ve Kuzey Avrupa gibi) Buralarda yaz mevsimi en uygundur. Ekvatora çok yakın olan yerlerde ve kumlu çöllerde durum tam tersinedir. İlkbahar her bakımdan mülâyimdir. Fakat Ekvatora yakın olan yerlerde, meselâ: Güney Hindistanda bu mevsim bilinmez. Oralarda sâdece üç mevsim vardır. Kış, yaz ve yağmurlar. Dünyanın her tarafına yayılmış bir din için eğer oruç zamanının, aynı mevsime tesâdüf ettiğini kabul edersek, ya bir kısım insanlar için kolaylık, bir kısmı için zorluk olacak, ya da bir ülkede devamlı oturanlara bazı yönlerden zorluklar çıkaracaktır. Eğer oruç mevsimi muntazaman değişirse, bazan sıkıntılı bazan kolay olacak ve hiç kimse bu prensibi koyana karşı hoşnutsuzluk hissetmeyecektir. Ayrıca Oruç ayının bütün mevsimleri dolaşması ferdin her mevsimde oruç tutmaya alıştırılması manasını da ifâde eder. Dondurucu kışlarda, yakıcı yaz mevsimlerinde yeme ve içmeden kesilebilme kabiliyeti ve buna kazanılan alışkanlık her çeşit hal ve vaziyette, meselâ bir harp vukûunda gıda ve su sevkîyatının durduğu bir zamanda, iman etmiş bir mümine, kendisini daima ayakta tutacak, çöküntüsüne mani olacak tahammül gücü verir. Bu misaller daha da çoğaltılabilir.

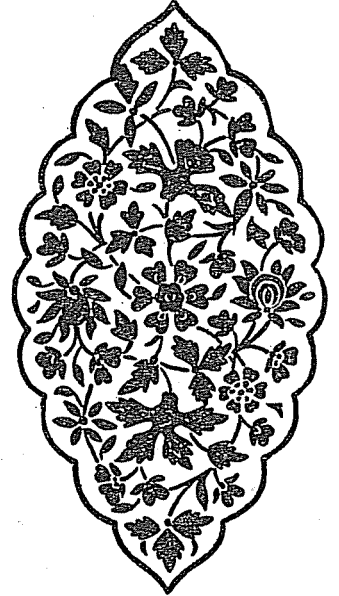
YURTLARINDAN çıkıp dış memleketlere seyahat edenler bilirler ki, dünyanın her yerinde mevsimler aynı değildir. Ben bu yazıyı yazarken radyo, Fransa'nın bazı yerlerinde hava sıcaklığının sıfırın altında kırk derece olduğunu söylerken, Arjantin'de ise sıfırın üstünde kırk derece olduğunu bildirdiyordu. Ekvatorun güney ve kuzeyinde mevsimler değişiktir. Kuzey yarım kürede kış ise güney yarım kürede yazdır. Eğer İslâm, meselâ her sene ocak ayında oruç tutmayı emretseydi, bazı müslümanlar için dâimâ yaza, diğerleri içinse dâimâ kışa tesadüf edecekti (5). Yahut İslâm, sadece kışın oruç tutunuz demiş olsaydı dünyanın bir yarım küresinde olanlar Ocak ayında Oruç tutarken diğer yarım küresindekiler temmuzda tutacaklardı. Bu da hem devamlı güçlük, hem de birliğin temin edilememesi neticesini doğuracaktı. Meselâ Paris'te ocak ayında yirmidokuz gün oruç tutarak aynı gün zarfında uçakla güney Afrika'ya uçmuş olsam orada henüz oruç mevsimi olmadığından hiçbir tarafta bayram hazırlığı göremeyecek, şaşıp kalacaktım. Bu durumda Oruç mükellefiyetinden kolayca sıyrılmam da mümkündür. Meselâ Aralık'ın sonunda Paris'i terk eder, bir ayımı Güney Afrikada geçiririm — ki orada henüz oruç ayı gelmemiştir — şubatta da tekrar Paris'e dönerim. Güney Afrika ve Güney Amerika Temmuzda Oruç tutarken ben aldırış etmem. Zira Paris'in bulunduğu kuzey yarım kürede oruç ayı henüz gelmemiştir. Hülâsa olarak en iyi sistem İslâmın koyduğu sistemdir.

ORUCUN MÂNASI

EVVELCE de görüldüğü gibi, İslâm, insanın her iki cihan saadetiyle de alâkadar olmasını ister. Âhiret âlemi Ümmet-i İslâmın amellerine göre ayarlanır. Çünkü her fert için verilecek hüküm, onun bu dünyadaki başarılarına bağlıdır. Burada ilâhî iradeye uygun hareket edenler, orada Rabbimiz Allah'ın rızasına kavuşacaklardır. İnsan, hem beden hem de ruhtan müteşekkil bir varlık olduğundan orucun' hem maddî hem manevî faydaları bizim bu sahada göstereceğimiz gayrete bağlıdır.

ORUCUN MADDÎ VE MÂNEVÎ KIYMETİ

SUÇUNU bilerek işliyen bir mücrim bütün milletlerce kötü görülmüş ve bütün dinlerce Cehennem'e mahkum edilmiştir. Bunun yanında mâsum bir mağdurun meselâ bir şehidin, Cennet'i hak kazandığına da inanılır. Yine tecâvüze karşı hakkı müdafaanın bir vazife, ve bu tecâvüzü önliyenin de dünyada olduğu kadar âhirette de mükâfata hak kazanmış bir kahraman olduğu herkesçe kabul edilir. Doktorun verdiği reçete üzerine yeme ve içmeyi bira-

(5) Yani dünyanın güney yarım küresinde Ocak ayında kış olduğu kabul edilirse aynı ayda kuzey yarım kürede yaz'dır. — Mütercim.

kan bir kişi Allah'ın rızasına kavuşmak için ekme ve sudan kesilen kişiyle bir tutulabilir mi? O Allah ki bizleri yaratmıştır, hukukumuzun esaslarını da bildirmiştir. Dünyadaki yaptıklarımızın hesabını görmek üzere, ölümümüzden sonra bizlere tekrar hayat verecektir. O'nun emirlerine itaat eden, her şahıs, her ne kadar bu emirlerin altındaki gizli hikmetleri anlayamamış olsa da, O'nun rızasına kavuşacaktır. Çok hikmetli kâideler bütünü olan İslâm tarafından emredilmiş bulunan Oruç, onu ifâda muvaffak olduğumuz zaman ilâhî rızaya kavuşmamıza sebep olacaktır. Hangi maddî ve mânevî kıymet Allah'ın dâimî rızasından üstün olabilir. Lüzûmundan fazla madde düşkünlüğü insanın sâfiyetini ihlâl eder. İster ferdi, ister umûmî olsun tuttuğumuz Oruç Allah'ın emirlerine itaat esasına dayanmalıdır. Zirâ Rasûlü Ekrem şöyle buyurur: «Amellerde hüküm niyetlere göredir.» (Sahih-i Buhârî)

MÂNEVÎ KIYMETİ

YAPILAN araştırmalar bir âmânın daha kuvvetli bir hafızaya sâhip olduğunu, duyularının da, gözleri sağlam herhangi bir kişinin duyularından daha fazla inkişâf ettiğini göstermiştir. Eğer insanın bir hassası çalışmaz vaziyette ise diğer hassalar daha kuvvetli olurlar. Beden ve ruh arasındaki münasebet de böyledir. Bedenin zayıflaması yanında ruh kuvvet bulur. Tıpkı dalları budanmış bir ağacın daha gür çiçek ve daha bol meyve vermesi gibi. Kişi oruçlu halde iken mâneviyatı kuvvetlidir ve dâimâ şeytanın kötü vesveselerinin karşısındadır. Onun günaha olan teşviklerine mukavemet eder. Ayrıca oruç, ferde Allah'ı çok düşündürür. İyiliğe ve hayra karşı meyli artırır. Ona Allah'a itaatın zevkini tattırır.

Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde kaydedildiğine göre peygamberimiz bir Hadis-i Şeriflerinde şöyle buyurur: «Her şeye kâdir olan Allah insanları kendi süretinde yaratmıştır.» Kur'an-ı Kerim de şöyle buyurur (2:138) : «Biz Allahın boyasıyla boyanmışız. Allahtan daha güzel boyası olan kimdir.» (6) Binaenaleyh insan Allah'ın boyasıyla boyanmaya çalışmalıdır. Kur'an-ı Kerimde zikredildiğine göre Allahın sıfatlarından biri de (6:14) : «Herkesi doyurur, yedirip besler ve aslâ başkası tarafından yedirilip beslenmez» oluşudur. Kişi Oruçlu haldeyken bu ilâhî sıfat ona da akseder. Bu da beşerî ihtiyaçlardan uzak durmak, başkalarına iyilik etmek, fakirleri doyurmak, dertliye yardım etmek, insan olmasına rağmen, melekvarî bir ruh haline ulaşmakla olur. Bu hal, muayyen şeyleri tekrarlamak süretiyle elde edilir, fakat izâh edilemez.

İnsan, iradesinin zayıflığı dolayısıyla bir hata irtikap edebilir. Fakat binde bir hata işlediğine vicdânen hüküm verir tevbe ve istiğfar eder. İrtikap edilen her cürmün, bu cürüm ister rûhî, ister maddî, ister mânevî olsun, mutlaka uygun bir cezası vardır. Şu da tecrübe ile sabittir ki, bir mücrim işlediği günaha ne kadar pişman olur, vicdan azabı duyarsa, o kadar iç rahatlığına kavuşur. Mühim olan, insanın kendi kendini cezalandırmasıdır. İnsan için varlığın en lüzumlu ihtiyaçlarından olan yeme-içmeden mahrumiyetin üstünde, bir acı ve ızdırap düşünülebilir mi?

VELİYYULLAH Ed- Dehlevî (öl. 1762) Hindistanda yetmiş onsekizinci yüzyılın değerli bir âlimiydi. Âlim olduğu kadar, herkes tarafından hürmet edilen muazzam bir sofiydi de. İslâm dininin hikmetleri hususunda bizlere çok değerli eserler bırakmıştır. Meşhur eseri (El Huccet-ül Bâliğa) sında (c. 2, s. 36) Oruç hakkında mânevî yönden çok derin ve nüfuzlu işaretleri vardır. Mezkûr eserinde diyor ki: «Madem ki ifrata gitmek melekvarî bir zuhuru önlüyor. O halde fert hayvânî arzularına gem vurmaya çalışmalıdır. Madem ki hayvânî ifrat ve bu ifratın zamanla daha da artması, aslında bol yeme ve içme üzerine dayanmakta ve şehvânî iştîyak artmaktadır, o halde Oruç bol gıdanın yapamıyacağımı yapar. Binâenaleyh hayvânî iştîyaka hâkim olmanın metodu hayvânî ifrata sebep olan şeyleri azaltmaktır. İşte keşif ve zuhur haliyle hallenmek isteyenlerin yeme içme vesaireleri kismalarının sebebi budur. Dinleri arasında farklar olmasına ve memleketlerinin birbirinden çok uzaklarda bulunmasına rağmen dünya insanları arasındaki müşterek Oruç emrinin gaye ve maksat itibariyle birbirinden farkları yoktur. Oruçtan esas maksat, insanda hayvânî tarafın/rûhânî tarafa itaat etmesidir. Böylece insanın kalbine hulûl eden ilhâmât sebebiyle, hayvânî sıfatlar, rûhî hasletlerin rengiyle renklenmeye başlar ve onun mânevî üstünlüğünü temin için nefsinin her şekle giren bir bal mumu gibi âdî kâplara girmesini önler. Ve yine nef-

(6) Hıristiyanlar yeni doğan çocuklarını yedi günlük iken sarı renkli, boyalı bir suya daldırırlar, yani vaftiz ederler. Bununla onun koyu bir Hıristiyan olduğuna inanırlar. Bu âyet-i Kerime, o gülünç âdete bir mukabeledir. — Mütercim.

sin bir kıymet ifâde etmeye başlamasını, bayağı bir renk almasını önlemek, mânevî kemâle varmasını temin etmek için nefsanî arzuları kırmaktan başka bir çâre yoktur. Maamâfih rûhî taraf nefsanî tarafa ancak kendi zarûri ihtiyaclarını teklif ve telkin eder. Nefis de bu telkine boyun eğer. Ona muhalefet ederek her arzusunu tatmine kalkmaz. Bu telkin ve teklifler tekrarlandıkça nefis zarûri ihtiyaclarla yetinmeye devam eder. Böylece nefis itaata alıştırmış olur. Kâmil rûhün teklif ve telkin ettiği nefsanî tarafın da ister istemez kabul ettiği mezkûr ihtiyaclar ya rûhî tarafı geliştirip hayvânî tarafı zayıflatan şeyler grubuna âittir. Meselâ Cenab-ı Hak'ın madde âlemi ötesi mülküne (melekût) karışabilmek, ve yine Cenab-ı Hak'ın karşı konulamayan hükiim ve tasarruflarına (Ceberût) boyun eğmek gibi ki bu insanın sadece rûhî tarafına has bir özelliklidir. Hayvânî taraf buna çok uzak kalır. Ya da nefsin mezkûr ihtiyacları hayvânî arzulardan vazgeçmek ihtiyacıdır ki, nefis ancak bu hayvânî arzuları yerine getirildiği zaman gelişip azabilir. Orucun yaptığı da esâsen bundan başka bir şey değildir.

Orucun faydaları pek çoktur. Peygamberimizin birçok Hadisleri de bu faydalara işâret eder. Orucun en aşağı derecesinin şafaktaki gün batımına kadar yeme ve içmeden, şehvânî arzulardan uzak durmak manasına geldiğini hatırlamak kâfidir. Üst derecesi ise her çeşit şehvânî, hayvânî ve süfli hareketlerden, söz ve düşüncelerden uzak kalmaktır. Aksi takdirde hiçbir rûhî mânâ ifâde etmiyen alelade bir açlıkla, oruç arasında fark kalmaz. Halbuki ikisi arasında çok fark vardır.

MADDÎ KIYMETİ

Ö ĞRENCİLER devamlı yedi sekiz ay ders yaptıktan sonra yaz tatiline girerler. İşçiler de haftanın altı gününde çalışırlar, yedinci günü istirahat ederler. İnsanlar bütün gün zihni ve fiziki kuvvetlerini harcarlar fakat uyku, ertesi gün için yepyeni bir güç kazandırır. İnsanlar gibi makineler ve çeşitli âletler dahi dinlenmeye muhtaçtır. Bunun için biz araba, uçak, lokomotif vesâirelerimizi muayyen bir mesâiden sonra dinlendiririz. Mide ve hazm cihazlarının da dinlenmeye muhtaç olmaları gayet tabiidir. Aslında bu günkü modern tıp da aynı neticeye varmıştır. Almanya ve İsviçre gibi memleketlerde ekseri doktorlar, birçok müzmin hastalıkların tedâvisi için hastaların fiziki durumu ve hastalıklarının icâbı onları, kısa veya uzun bir müddet aç ve susuz kalmaya zorlamaktadırlar. Bu doktorlar insanın açlık ve susuzluk ânında, midede bulunan salgı bezlerinin birtakım asitler ihtivâ ettiğini, bu asitlerin çeşitli hastalıklara sebep olan mikropları öldürdüğünü de keşfetmişlerdir. Yapılan istatistikler, her sene Oruca riâyet eden insanlar arasında mide hastalıklarına ve buna bağlı diğer hastalıklara az rastlandığını göstermiştir.

Biliyoruz ki insan zaman zaman iklim değişikliği ve hava tebdili ister. Tedâvi edilmekte olan hastalar, müsbet netice alabilmek için buldukları yerlerden başka yerlere gönderilirler. Yaz tatillerinin bir ayını dış memleketlerde geçiren batılılar, bu bakımdan daha avantajlıdır. Bir de devamlı tekrarlanan şeyleri arasına değiştirmek de lüzûmlüdür. Bu da bir çeşit istirahat sayılır. Meselâ çiftçilerin tarlalarını bir sene ektiklerini ertesi yıl nadasa bıraktıklarını da görüyoruz. Bunun gibi, zararlı olduğunu nazar-ı itibâra alarak İslâmiyet; bütün yıl oruç tutmayı velev ki mânevî faydalar için yapıyor olsun, yasak etmiştir. Tecrübeler göstermiştir ki hiç ara vermeden dâima Oruç tutan insan da, Oruca karşı bir alışkanlık kazanır. Muayyen fasıllarla Oruç tutanın elde ettiği fâideyi de kazanamaz. Aslında hiç ara vermeden kırk günden fazla oruç tutmak insanda bir alışkanlık doğurur. Buna karşılık bir aydan eksik tutan da tahammül gücü kazanamaz.

Oruç alışkanlığının sağladığı faydalardan biri de askerî yöndendir. Çünkü asker, bazan ekmek ve su bulamıyabilir ve bütün bir gün ve hatta gece yarısına kadar savaşmak zorunda kalabilir. Ramazanda bir ay Oruç tutmak, buna ilâveten geceleyn teravih kılmak alışkanlığına sahip olan insan, tabiatıyla daha önce bu türlü şeylere alışmamış olan herhangi bir insandan daha fazla tahammül gösterecektir. Bu alışkanlığın kazandırdığı güçle tahminlerin üstünde birçok başarılar elde edilir. Midelerine ve keyiflerine düşkün birçok insanlar, iktisâdî buhran zamanlarında kırılmışlar, tahammül gösterememişlerdir. Bazan işsizlik ve imkânsızlıklar gittikçe tesirini artıran buhranlara sebep olur. Beklenmedik bir zamanda ânî bir alârm insanı yirmidört saat alışılmamış hayat şartlarıyla karşı karşıya bırakabilir.

Bu bahsi buradâ şöylece bitirelim. Doktor reçetelerine uymak veya madî bir fayda güderek herhangi bir disipline itaat etmek sûretiyle aç ve susuz kalmak, her ne kadar zahiren oruç gibiyse de aslında mânevî bir niyet olmadığından rûhî bir kazanç sağlamaz. Müslümanlar orucu, sırf Allahın em-

rine itâat için tutarlar. Bu sebepten onlar, bir taraftan orucun maddî kazancını elde ederken diğer yandan Allah'ın rızasına kavuşurlar.

KISACA, meseleye hangi yönden bakılırsa bakılsın diğer dinlerdeki oruçlarla karşılaştırıldığında İslâmın koyduğu tarzın en mükemmel olduğu görünür.

İSLÂMÎ ORUÇ HAKKINDA BAZI TAFSİLÂT HİCRÎ TAKVİM NİÇİN AY TAKVİMİDİR

Kur'an'ın daha önce hicrî takvimin dokuzuncu ayı olan Ramazan müdetince Oruç tutmayı emrettiğine temas etmiştik. Hicret senesi tamamen ay takvimine göre tesbit edilmiştir. Her bir ay ufukta yeni ayın görünmesiyle başlar ki bu görünüş yirmidokuz-otuz günde bir tekrarlanır. Bu da hicrî yılın hitamında 354 gün eder. Hıristiyanların takvimleri güneş yılına göre ayarlandığı için bütün seneler 365 günde tamamlanır. Ramazanın her sene onbir gün evvel gelişinin sebebi de budur. Böylece meselâ hicrî 1380 yılında Ramazanın birinci günü milâdî 17.2.1961 tarihine tesadüf ederse ertesi sene 1381 hicrî yılı Ramazanın birinci günü 6.12.1962 milâdî yılına tesadüf eder. Maa-mâfih doğu ve batı memleketleri arasında gün farkı olabilir. Çünkü yapılan hesaplara tam güvenilmesine rağmen ayın ufukta görünüşü, bölgenin durumuna göre değişir. Eğer ay hesapların tayin ettiği zamanda görünmezse yeni ay ertesi gün başlar. Tabii şartlar her yerde aynı değildir. İslâm'da bütün müslümanların aynı günde Oruca başlaması diye bir esas yoktur. İsviçrede gündüz iken Amerika'da gecedir. Doğu-batı istikametinde bin millik mesâfe bir saat farkı gösterir.

Mezkur sebepler dolayısıyla Ramazan ayı senenin bütün mevsimlerini dolayır. Bu durum başka bir hususiyet de ifade eder. Dünyanın farazî ekseninin eğik oluşu ve küre şeklinde bulunuşu dolayısıyla iki husus dikkatimizi çeker. 1 — Ekvatorun kuzeyinde kalan memleketlerde kış hüküm sürerken, Ekvatorun güneyinde kalan memleketlerde yaz hüküm sürer. 2 — Ekvator'da ve Ekvator yakınlarında gece-gündüz farkları pek fazla olmamakla beraber kuzeye veya güneye doğru hareket eden bir insan gece-gündüz farkının arttığını görür. Kuzey Avrupa ve Kuzey Kanada'da bazı özel durumlar vardır ki bunları din bilginleri halledebilir (*).

ORUÇTA METOD

BİRİNCİ mesele oruç ibâdetinin, şafaktan, yani güneşin doğumundan yarım veya bir saat öncesinden, güneş batımına kadar aç ve susuz kalmanın gaye ve prensiblerinin ne olduğudur. Güneşin batımından şafak sökümüne kadar tabii ihtiyaçlarımızı ve bazı arzularımızı tatmin etmeye bir mânî yoktur. Ailevî münasebetler de yasak edilmiş değildir. Yemek meselesine gelince, güneş battıktan sonra yenen ve normal bir akşam yemeği mesabesinde olan iftar, peygamberimiz tarafından tavsiye edilmiştir. Şafak sökümünden evvelki sahur denen diğer bir öğün de böyledir. Oruca başlanması ânında niyet etmek gibi bitirilmesi de bir kâideye merbuttur. Orucu bozarken şöyle denmesi peygamberimiz tarafından bildirilmiştir: «**Ey Rabbim! Senin için oruç tuttum. Ve yalnız sana iman ettim. Ancak senin nimetlerinle orucumu bozuyorum. Onu henden kabul et ey rabbim!**»

Bir müminin unutarak bir şeyler yiyip içmesi mümkündür. Bu durumda o günkü orucun sıhhatine bir zarar gelmez. Fakat oruçlu olduğunu hatırlar hatırlamaz yeme-içme vesâireyi bırakmalıdır. Oruçlu iken banyo yapmak da yine Orucun sıhhatine zarar verici değildir. Hatta Cuma günü banyo yapılması teşvik edilmiştir. Gusül esnasında ağza hafifçe su verip çalkalamalıdır. Ağza verilen suyun bırakacağı yaşlılık orucun hükmüne ve sıhhatine mani değildir.

Reşit olmamış küçük çocuklar oruç tutmakla mükellef değildirler. Oruç tutmaya güç yetiremeyenler (yaşlılık dolayısıyla zayıf bünyeli olanlar) eğer zenginler her günkü tutamadıkları oruçlarına karşılık bir fakiri doyururlar. Reşit olan müslümanlar sie Ramazan boyunca Oruç tutmakla mükelleftirler. Hastalar ve seferde olanlar müsait şartlara kavuşuncaya kadar Oruçlarını tutmayıp tehir ederler.

Normal olarak Oruç, günlük çalışmaya mani olmayıp tabii vazifeleri yüzüstü bırakmak için bir bahane olamaz. İslâm bir mü'minin bütün gece ibâdet edip ertesi günü de gevşeklik edip uyuyarak geçirmesini aslâ tasvip etmez. Oruç demek normal vazifeler yanında fazlaca ibâdet ve ihsan gibi daha başka vazifeleri de yapmak için büyük bir gayret göstermek demektir. Bütün bunlar yeme ve içmeden uzak kalarak yapılacaktır.

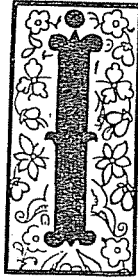
(*) Daha fazla mâlûmat isteyenler Paris İslâm Kültür Merkezi tarafından nesredilen «İslâma Giriş» (The Introduction to Islâm) isimli eserime müracaat edebilirler.

NETİCE :

MUHAMMED (S.A.) e Kur'an'dan ilk vahiy Ramazan ayı içerisinde gelmiştir. Bu bakımdan Kur'an Ramazanda daha fazla okunmalı ve düşünülmalıdır. Arapça bilmiyenler için dünyanın bütün önemli dillerine çevrilmiş faydalı tercüme vardır. Dürüst ve ehl-i takvâ mü'minler tarafından tercüme edilenler tam bir imanla çevrildiğinden tercih edilmelidir. Mümkünse her fert bu ay içinde bir hatim indirmelidir.

Oruç ayından sonra Şevvâl'in birinci günü büyük bir bayram vardır. Sabahleyin imamın verdiği vâz ve nasihatlardan sonra, çok kalabalık bir cemaatla Bayram Namazı kılınır. Peygamberimiz ahabına Bayram günü namazın kılındığı yere gelmezden önce birşeyler yemelerini tavsiye etmiştir. «**İyd-i Fıtır**» denen bu bayram münasebetiyle müslümanların fakirlere ziyâfet vermeleri vazifeleridir. Böyle günlerde sadece bir hurma, bir az üzüm ve hatta daha küçük şeyler, pişmemiş bile olsa piring, buğday vesâire fakirlere yardım kasdiyle dağıtılır. Bundan maksat müslümanları muhabbet ve yardımlaşmaya sevk etmektir. Yoksa gösteriş değil. Cenâb-ı Hak buyuruyor: «**Yapılan her hayrın benim katımda mükâfatı bellidir.** (Bu mükâfat niyete göredir) **Bu da her hayrın değerinin on katından ziyâde misline kadardır. Ama oruç buna dahil değildir. Zira o sırf benim içindir. Onun karşılığını da ben veririm. Çünkü kulum yeme ve içmeden benim rızam için vazgeçmiştir.**»

ORUÇ VE KURAN

İSLÂMİN getirdiği ölmez ma'nalar, her tarafından kuvvet fişkuran canlı bir bünye teşkil eder. Bu vücud, hedeflerinin yüksekliği ve prensiblerinin asâletiyle beraber, uzun asırlar içinde ve bunların getirdiği çeşitli hâdiseler karşısında güzelliği ve hayatiyetini kaybetmekten de mahfûzdur.

Bu kâmil ve yüksek mânalar, her devirde, bütün kuvvetleri ve ihtiyaçlarıyla birlikte insanlığı ihâta etmiştir. İnsan, cisminin, rûhunun, aklının, kalbinin, din ve dünyasının, hayatı ve ötesindeki ihtiyacını; o'nun Yaratanına karşı durumunu; ferd veya cemâat halindeki hemicinsi ile, bütün kâinat ve hayatla mü-nasebetini... evet, bütün bunları ve diğer ihtiyaçlarını İslâm da'veti sâhası içine almıştır.

Bu mânalara da'vet eden İslâmın metodunda bir zaman ve mekân kaydı yoktur. Bu metodun esasını şu iki şey teşkil eder :

1 — Tedkik ve araştırmaya ve bunların neticelerinden ibretler almaya arzedilen madde ki içinde bizzat insanın bulunduğu şu engin tabiattan ibârettir.

2 — Bu tabiatın anlaşılması, başlangıç ve nihayetinin keşfedilmesi için yapılmış âlet. O da insanın yaratılışı ve bir de selim ve hür akıldır. O akıl ki şu uçsuz bucaksız kâinat hakkında düşünmeye ve ondan ibretler almaya daimi surette me'mur edilmiştir.

Binâenaleyh ne zaman akl-ı selim sâhibi insan bulunur ve ne vakit çeşitli hâdiselerini düşünmekle emr olunduğu şu kâinatla karşılaşır, o takdirde İslâm da'veti var demektir.

İnsan, takibedeceği metodu iyice kavrayınca, onun muhtaç olacağı irşâd vesilelerini İslâm da'veti kendisine sunar.

İşte böylece İslâm da'veti zaman ve mekân sınırlarını açmış ve — kendisine icabet etmek sûretiyle Allahın şereflendirdiği — müslümanı, zaman ve mekânla meşgul etmekten ziyade, da'vanın ma'nalarını anlamannın, maksad ve gayelerine vâkif olmanın ve icablarını yerine getirmenin zarûretini idrak ettirmeğe ehemmiyet vermiştir. Bu da'vetin nazarında zaman ile mekân, hedeflere ulaşmak ve onlara gereken ehemmiyeti vermek için birer vesile-

Prof. Muhammed

TANCI

(İst. Y. İslâm Ens.
Öğretim Üyesi)

den ibarettir, Yoksa bizzat birer hedef değildir. İslâmın bazı büyük ta'limat ve vazifelerinin bağlı bulunduğu zaman ve mekânlar yolun iki tarafında kılavuzluk vazifesi gösteren alâmetler gibidir. Bunların vazifesi, her tekerrür ettikçe, da'vetin ihtiva ettiği mânaların azametini hatırlatmak, İslâmın ana noktalarını canlı ve kuvvetli olarak müslümanların kalblerinde ve amellerinde muhafazaya davet etmektir.

O ma'naların değerini ve büyüklüğünü hatırlatmak ve onların hayatıyetini devam ettirmeğe da'vet etmek vazifelerini yerine getirmekle zaman ve mekân şeref kazanır. İslâmî hâdisenin büyüklük derecesi ve diğer hâdiseler arasındaki mevkiî nisbetinde içinde cereyan ettiği zaman ve mekân da şeref ve fazilet kazanır.

RAMAZAN AY'I

Ramazan ay'ı da İslâm tarihindeki mevkiini ve mü'minlerin kalblerindeki kudsiyetini, hatırlatma vazifesinin ifa edilmesinden ve hâtranın ebedileştirilmesinden elde etmektedir. Allah öyle dilemiştir ki bu ay, sîlâmî ta'limatın vahy ve insanlara tebliğ edilme hâdisesinin başlangıç mevsimi olsun. Başka bir hâdisе sebebiyle değil, bu başlangıç vesilesiyledir ki Kur'an-ı Kerim diğer aylar içerisinde Ramazan ayını ayırt ederek demiştir : «**Ramazan ay'ı ki onda Kur'an indirilmiştir**» [el-Bakara: 185]. Sadece Kur'anın inmeye başlaması hâdisesidir ki İslâmın Ramazanını mümtaz kılmış ve ondan, öyle bir yüksek âbide meydana getirmiştir ki asırlar ve nesiller boyunca her gelip geçene insanın muhteremliğinden haber verir.

Vahyin nüzûlünden önce hesaba sığmayan nice Ramazanlar olmuştu. Gelip geçtiler, yine geldiler geçtiler. İnsanlık onların ne gelişini hissetmiş, ne de gidişlerine önem vermişti. Şayed o zamanların Ramazanına ait hatırlarda kalmış bir iz varsa — husûsiyle başkalarından önce vahyî dinlemiş olan Arap milleti içinde — şiddetli bir sıcaklıktan ibarettir, bu ayda yurdlarını kavuran ve onun yüzünden kendisine «**Ramazân**» ismini taktıkları sıcaklık başka bir şey değil.

Kur'anın nâzil olma hâdisesi.. o ki İslâmın kitabıdır ve prensibleri insanı yüceltmıştır :

— Onu rüşd mertebesine ve mes'uliyeti yüklenme seviyesine çıkarmıştır.

— Ona ilâhî kelâma muhâtab olma ehliyetini vermiş ve kendisine mukaddes emanet, yükünü arzetmiştir.

— Hem cesed, hem de rûhunun ihtiyaçlarına aynı derecede cevap vermiştir.

— Onun cismini, aklını ve vicdanını her hâkim ve zorbanın sultanından kurtarmıştır.

— Gerek düşünce ve gerek davranışlarında onu selâmet noktasına ilemiştir. İşte diyorum ki, insana bahsettiği değerlerin bir kısmı yukarıda zikredilen bu hâdisе reşid, hür ve mes'ul insandan değerine uygun bir takdir görmesine, hoşnutluk ve minnettarlığının herhangi bir tarzdaki ifadesiyle ifade edilmesine lâyıktır.

Binâenaleyh oruç ibadeti, Kur'anın nüzûlî hâtrasını ebedileştirmek için, İslâmın tercih ettiği bir ifade; her yılın Ramazan ay'ı da, bu hâtrayı kalblerde canlandırmak ve ma'nalarını yeniden ifadelendirmek için seçilmiş bir zamandır.

İslâm dininin — büyük prensipleri içinden, mü'minlerin kalblerinde ebediyen yerleştirmek istediğini yerleştirmek için — takibettiği bir metodu ve ma'lûm bir uslûbu vardır. İslâm ibadetlerinde muayyen bazı söz ve fiillerin seçilip tercih edilmesinden hangi gayelerin gözönünde bulundurulduğunu araştıran bir mü'min bunu anlamakta gecikmez. Bu uslûbun iki tarzda şekil aldığı görüyoruz :

1 — Tekrar. Bu, prensiblerin insan kalbinde yerleştirilmesi için psikolojik bir vesiledir. İslâmın ilk şîârı olan tevhid akidesi bir misaldir ki İslâm dini bunun için, ebedileştirme vesilelerinden «tekrar» vesilesini kullanmıştır. Namaz kılan, her gün, kıldığı her namazda, Fâtiha sûresindeki «**Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz**» âyeti okuyarak bu akideyi tekrar eder. Yine her tarz namazın başındaki kamette ve namazlardaki teşehhüdde tevhid akidesini okur, onu, her gün defalarca müezzinden duyar.

2 — Ebedileştirilmesini ve unutulmamasını arzu ettiği prensibi farzlardan ve dîni vecibelerden biri kılmıştır. Bu husus, prensibe iki vasıf kazandırır :

a) İşlenmesi tâat olur ki edâ edene savap gelir. Terki ma'siyet sayılarak ihmaline azap tertîp eder.

b) İlâhî haklardan bir hak olur. O'nun yerine getirilmesini bizzat, şânı yüce olan Allah talep eder. O ki : «**Gözlerin hâin bakışını ve göğüslerin gizlediklerini pek iyi bilir**» [er-Rum sûresi]. Binâenaleyh bu hakkı düşürmek için baş vurulacak hilelerin hiç biri gizli kalmaz. Yine O, bâkîdir, varlığının sonu yoktur. O halde bu hakkın edâsının talep edilmesi O'nun varlığının devamına devam eder. Ya hak edâ edilir veya ceza görülür.

İslâmın, prensib ve ta'limatını değerlendirmek, bunların hayatıyet ve kuvvetini muhafaza etmek ve gelmesi muhtemel durgunluk ve donukluğu izale etmek için vaz'ettiği bu metod başlangıçtan itibaren bu ta'limatla beraber olmuştur. Ve mü'minlerin kalbleri kıymetini takdir ettiği müddetçe de beraber olacaktır.

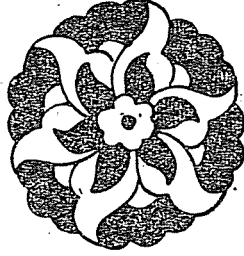
Allah kitabı olan Kur'an-ı Kerim İslâmın bütün bu ta'limatını içinde bulundurmaktadır. Vahyin başlangıcı ve insanlığa tebliğinden itibaren bu da'vetin azameti ve hedeflerinin yüksekliği anlaşılabilir bir devre geçtikten sonra hemen, hicretin ikinci senesinde, müslümanlara oruç farz kılındı. Ta ki her yılın Ramazan ayının orucu Kur'anın nüzûl hâtrasını yâdetmeye vesile olsun.

Asırlar ve nesiller devamınca milyonlarca mü'minlerin kendilerine farz kılınan Ramazan orucunu edâ etmiş olmalarını görmek, hakikaten insanın gönlünü azamet ve memnuniyetle doldurmaktadır. Yer yüzünün İslâmla müşerref olmuş her bölgesinde ve her yıl tekrarlanan bu hâdisе, Kur'anı kutlamanın, ona ve onun ta'limatına riayetkâr bulunmanın bir ifadesidir.

İşte bugün de biz İslâm ümmetinin aynı hidayet yolunu takibederek 1372 nci hatırayı İslâmın ta'yin ettiği zaman ve şekilde ihya etmekte bulunduğunu müşahade etmekteyiz. Şu anda İslâm âleminin her tarafından, Kur'anın nüzû-

lünün 1400 üncü sene-i devriyesi münasebetiyle, onun hatırasını ihya etme nidâları yükselmektedir. Doğrusu bu, her kulağın dikkatle dinleceği, her mü'minin mütehasıs olacağı ve her kalbin ferah duyacağı güzel bir nidâdır.

Ne kadar daha güzel olurdu, işâyed müslümanlar, bunun yanında İslâm dünyasının her tarafından : Kur'ânın nüzûlünü kutlarken onun ta'lîmatına riâyet etme ve İslâmın yoluna uyma nidâsını da duysalar!

TEBRİK

İdrakiyle müşerref olacağımız Ramazan-ı Şerif Bayramının İslâm Âlemi için hayırlı olmasını Cenab-ı Alahtan diler, bu mübarek güne kavuşan bütün müslümanları tebrik ederiz.

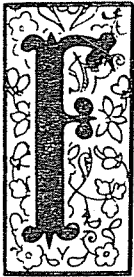
İSLÂM MEDENİYETİ

KUR'AN

SEVGİSİ

Doç. Dr. Nihat KEKLİK

a.) İNSANDA “GÜZEL DUYGUSU,, VE “SEVGİ,,

FERD olarak düşünüldüğü zaman insan, bir taraftan «beden», diğer taraftan da «ruh» cebhelerine sâhib olduğu için, onun bu iki yönüne cevap verecek olan iki çeşit gıdâ ile doyurulması gerektiği de kendiliğinden ortaya çıkar. İşte bedenî ihtiyaçların karşılığı «madde» dir. Fakat, rûhumuzu tatmîn edecek şeylere de «mânâ» adı verilir.

Mânâ, umûmiyetle «madde olmayan» ve sâdece zihinde yer tutan mefhumlar demektir. Her mefhum ise, bir târifin eseridir. İnsandaki ruh cebhesine hitab eden «haz ve elem» gibi duygular, bütün canlı varlıklar için müşterektir. Fakat insanı diğer canlılardan ayırt edecek olan akıl, tefekkür ve nutk (= konuşma) güçlerinden başka, şüphesiz ki bir de «güzel duygusu» vardır. Çünkü sâdece insan, bir «nev'i» teşkil ettiği canlı «cins» i içinde, mümkün olan «en

güzel şekli» arayan bir varlıktır ve bu duygu, diğer canlılarda yoktur.

YUKARIDAKİ satırlarda, her mefhumun bir târif sâyesinde ortaya çıktığını söylemiştik. Şu halde konumuz icâbı, burada sorulması gereken şey : **güzel nedir?** suâlinden ibârettir. İmdi, «güzel» in ne olduğuna dâir, felsefe bakımından uzun açıklamalara girişmenin hiç lüzûmu yok. Ancak, «güzel» i kendisine konu edinen «estetik» tabirinin kök mânâsına bakacak olursak, bundan : hissî (yâni, hiss edilebilir = duyulur) bir şeyin kastedildiği de anlaşılacaktır. Güzel'in hissî ve maddî telakkî edilmesi de, eski çağ düşüncesinden geliyor. Güzel'i bir «kudret» olarak târif etmek yâhut onu, «uygunluk» ve «belirli olmak» (= tenâzur ve taayyün) lafızlarıyla açıklamak da yeterli değildir. Üstelik, dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da, birşeyin güzel olup olmadığını söyleyebilmemiz için, onun mutlakâ idrâk hudutlarımıza girmesi

icâb eder. Şu halde karşımıza iki türlü güzel çıkmaktadır ki bunlardan birincisi, idrâk hududlarımızın dışında kalmakta ve buna umûmiyetle «mutlak güzel» (yahut güzel mefhûmu) denilmektedir. Fakat bu «mutlak güzel» e iştirâk eden ve maddî keyfiyet kazanmış ferdî güzel'lere de «izâfî güzel» adı verilmektedir. İşte insanın «güzel» şeyle olan temâsından ortaya çıkan veyâ bu temâsı sağlayan şeye de «sevgi» ismi verilir. Hiç unutmamalı ki, sâdece insanlar «sever» ve onlardaki bu sevme duygusu (yani sevgi), ancak güzel bulduğumuz veyâ aslında güzel olan bir varlıktan doğar. İşte bu «sevgi», mutlak güzel'e yaklaştıkça da, dâimî kalır ve hattâ ebedileşir. Oysa bu husûsiyet, münhasıran «tedâi» ve «alışkanlık» duygularıyla techiz edilmiş olan diğer canlı nevilerinde mevcut değildir.

b. GÜZEL DUYGUSU VE SEVGİ BAKIMINDAN KUR'ÂN

Bu yazının esas konusu, başlıkta da görüldüğü gibi estetik bakımından ele alınan Kur'ân-ı Kerim'in «izâfî güzel» olarak, iman edenler üzerinde bıraktığı tesir ve bundan doğan «sevgi» dir. Bindörtü seneden beri, müminlerin elinde, dilinde ve gönlünde, günümüze kadar gelne Kur'ân, şüphesiz ki, «mutlak güzel» olan Allâh'a nisbetle, «izâfî güzel» sayılmak icab eder. Çünkü onu bir «kitap» halinde ve sayfalar üzerinde müşahhas olarak idrâk edebildiğimiz için Kur'ân, herşeyden önce hissi (yani duyulur) bir keyfiyet kazanmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim konusunda ancak üç çeşit güzel duygusu ve bundan doğacak üç nevi tesir bahis konusu olabilir ki, bunlar da mantikî, metafizik ve nihayet psikolojik tesirlerden ibarettir. İnsan vardır, birşeyi akıyla sever, ondaki «mantikî» tarafı beğenir fakat o şeyin «rûhî» (yani psikolojik) cebhesinden herhangi bir tesir alamaz. Nitekim Kur'ânı sadece mantık ve akıl ölçüsüyle değerlendirip sevenler, çoğu zaman İslâm feylesofları ve Kelamcılardır. Gerçi Fârâbî ve İbn Sinâ gibi büyük feylesoflar, hayatlarının sonlarına doğru, Kur'ânın psikolojik tesirinde kalarak sûfiyâne fikirlere temâyül etmişlerdir fakat, tefekkür ve mantığa baş vurmaksızın Kur'ânın rûhî tesiri altında kalanlar ise, daimâ sûfiler olmuştur. İşte burada, şimdilik Kur'ânın psikolojik tesiri altında kalıp, içleri Kur'ân sevgisiyle dolan bazı sûfi-

lerden bahsederek, Kur'ânı akıl ve mantık ölçülerine göre sevenleri (yani feylesoflarla kelamcıları) başka bir yazının konusu yapacağız.

H Hz. Peygamberden itibaren Kur'ân, müminleri en çok psikolojik yönden etkilemiştir. Meselâ Hz. Ebu Bekr, Kur'ân okuduğu zaman göz yaşlarını tutamazdı (1). Kur'ân okuduğunu işitince kalbi yumuşayıp İslâma giren Hz. Ömer, kezâ ilk müslümanlardan Abdullah b. Mes'ûd, aynı heyecanı ve sevgi'yi duyan kimselerdir. Abdullah b. Mes'ûd şöyle diyordu : «İnsan kalbi bir kab gibidir, onu Kur'ân ile tutuşturun» (2).

Şüphesiz ki Kur'ân, lisan güzelliği ve âhenk bakımından, meşhur bir cahiliye şâirini dahi âciz bırakacak kadar belâgat ihtivâ eder. Yalnız Kur'ânın belâgati, onun bütün psikolojik etkisini meydana getiren şeydir demek te kabîl değildir. Eski sûfilerin ve ilk müslümanların Kur'âna olan sevgisi, daha çok «inanma» gücünden doğmaktaydı. Zâten böyle bir duygudan umûmî olarak mahrum insanların, yine umûmî olarak herhangi bir «hissî» varlığı sevmeleri de mümkün değildir. Şu halde «izâfî güzel» sayılan Kur'âna olan sevgi, bilhassa mutasavvıfların sahib olduğu derin bir «inanma» duygusundan ileri gelmekteydi. Ve anlaşılıyor ki, sevgi bir bakıma güzel'e olan «hayranlık» tan, diğer bakıma da ona «inanmak» tan doğmaktadır.

Eski sûfilere dair yazılan tabakat kitaplarında, sûfilerin Kur'âna olan derin mahabbetleri konusunda sayılmayacak kadar bol misal vardır.

Birkaç mahdud sayfa içinde, bütün sûfilerin bu konudaki temâyülünü bahis konusu etmenin imkânsızlığından dolayı, burada sâdece bâzı Magrib sûfilerinden ve ayrıca İbn'ül arabî ile onun yetiştirdiği bir Türk mutasavvıfı olan Sadreddin Konevî'nin fikirlerinden bahsedelim.

Evvelâ Magribli mürşidlerden biri olan İsbiliyeli Ebu'l-Abbas İbn-i Nâce, bilhassa Kur'âna bağlılık ve sevgisiyle şöret kazanmıştı. Bu zât İbnü'l-arabî'nin hocalarından bir tânesiydi ve etrafındaki talebelerine dâimâ Kur'ân okumalarını tavsiye ederdi. İbn Nâce, bütün hâyâtı boyunca çok ibâdet edip, Kur'ân okurken göz yaş döktüğü için, beden bakımından zayıflamış,

(1) Ebû Nuaym el-İsfahani, *Hilyet'ül-Evliyâ*, c. 1, s. 30.

(2) aynı eser, c. 1, s. 131.

hattâ görme hassasını kaybedecek duruma gelmişti. Bu sebeble bizzat okuyamıyor ve etrafındaki Kur'ân okutturup dinlemek sûretiyle bu sâhadaki sevgisini devâm ettiriyordu. Aynı zât, İbn'ül-arabî'ye her zaman Kur'ân okumasını tenbih eder ve muhtaç olduğu ilmî, sâdece Kur'ândan almasını söylerdi. Ve derdi ki : «... Işık, ancak başka bir ışıktan elde edilir, tıpkı bir kandilin başka bir kandilden yakılması gibi.. İşte Kur'ân dahi yol gösterici bir ışık olarak böyledir...» Kur'ân okunduğu zaman göz yaşlarını zaptedemeyen bu muhterem zât'tan (3) İbn'ül-arabî Ruh'ül-Kuds adlı eserinde de kısaca bahsetmekte ve onun çok ibâdet ettiğini, ve Kur'ânı kendi vefâtına kadar gözünden hiç ayırmadığını ilâve etmektedir (4).

KEZÂ İsbiliyyeli zâtlardan biri olan Ebû Abdillâh el-Şerefi dahi, namaza durduğu zaman, okuduğu Kur'ân âyetlerinden dolayı, bizzat İbn'ül-arabî'nin tarifleriyle : «... göz yaşları, bembeyaz sakalı üzerine, inciler gibi dökülürdü...» (5). Yine Magribli şeyhlerden biri ve aynı şehre mensup olan Sâlih'ül-Adevî ise, «ehl-i Kur'ân» dan idi. Çünkü onun dâimâ Kur'ân okuduğu görülürdü (6).

İşte burada saydıklarımızdan başka, aynı heyecânı hisseden ve içleri Kur'ân sevgisiyle dolmuş olan diğer kimseleri bir yana bırakalım ve şimdi de, esasen Magribli olan Muhyiddin İbn'ül-arabî'nin Kur'ân hakkındaki düşüncelerine gelelim (7).

İbn'ül-arabî, Kur'ânı o derece muhkem telâkkî eder ki, bunun neticesinde Kur'ân ile hiç kimsenin muâraza etmeğe gücünün yetemeyeceğini hatırlatır (8). Kur'ân, diyor İbn'ül-arabî, öyle bir deryâdır ki, onun sâhili yoktur (9).

Burada görüldüğü üzere, Kur'ânı, sağlam deliller üstüne kurulmuş ve ihtivâ ettiği zengin mânâlar dolayısıyla «sonsuz ve hududsuz telâkki eden İbn'ül-arabî, Kur'ân-ı Kerim'in bilhassâ rûhî (psikolojik) tesiri altındadır. Ni-

(3) İbn'ül-arabî, el-Dürret'ül-Fâhire, (Es'ad ef. ktb. 1777) vr. 80 a.

(4) İbn'ül-arabî, Ruh'ül-Kuds, (Hâlet ef. 812) vr. 72 a.

(5) aynı eser, vr. 46 b.

(6) aynı eser, vr. 46 a-b; ayr. El-Dürre, vr. 83 a.

(7) Kur'an sevgisiyle dolu olan Magrib şeyhleri için etraflı malumat almak üzere bakınız : N. Keklik, Muhyiddin İbn'ül-arabî, Hayâtı ve Çevresi, İst. 1966.

(8) İbn'ül-arabî, el-Futuhât'ül-Mekkiyye, c. 1, s. 37 (9-10).

(9) aynı eser, c. 2, s. 646 (14).

tekim kendi teşbîhiyle, ilim âdetâ «süt» fakat Kur'ân ise «bal» gibidir (10). Şu halde anlaşılıyor ki, gerçek ilim Kur'ândır ve maddî lezzet olarak bal'ın süte olan nisbeti neyse, Kur'ân'ın da ilme olan nisbeti odur.

Gerek akıl gerekse inanç bakımlarından Kur'ânın «en kuvvetli delil» teşkil ettiğini ileri süren İbn'ül-arabî (11) Kur'ânın herhangi bir kötü maksatla tahrib edilmekten korunması için, onun düşman ülkelerine götürülmemesi gerektiğini de hatırlatır (12). Hele İslâm inancının bu değerli kaynağını, Yahudî rivâyetleriyle tefsir etmeğe kalkışmanın son derece aleyhinde bulunan İbn'ül-arabî (13), Kur'ânı «okumak» ve «anlamak» hususlarında tek bir gâye güderek sunları söyler : «... mânâsını bilmeksizin Kur'ân okuyanlara sâdece tilâvet (yani okuma) sevâbı vardır...» (14). Başka bir ifâdeyle : Kur'ânı anlayarak okuyan kimsenin sevâbı, anlamayarak okuyanların sevâbından bir misli fazladır. Tabiatıyla İbn'ül-arabî'nin burada güttüğü gâye şudur : Kur'ân sâdece okunup hatm edilmek maksadıyla değil, aksine, anlaşılmaq için nâzil olmuştur. Nitekim bu husûsu, büyük şâirimiz Âkif dahi, Safahat'da bir mısra ile belirtmiştir (15).

KUR'ÂNı hiç düşünmeden ve alelacele okumanın münâsib olmayacağını Hz. Peygamber dahi bildirmiştir. Şu halde Kur'ân ancak mütâlaa zevkine varılmak ve onun rûhî ve mantıkî tesiri altında kalmak sûretiyle okunmalıdır. İşte bu konuyu daha etraflı olarak ele alan İbn'ül-arabî, bize şu hâdiseyi nakletmektedir :

Bir Kur'ân mualliminden, çok genç bir delikanlı ders almaktaydı. Bu delikanlının benzinin cidden solgun olduğunu farkedene hocaya dediler ki : «Bu genç Kur'ân okumak için bütün gece uyanık duruyor ve Kur'ânı bir gece zarfında hatmediyor.» Bunun üzerine hoca :

«— Oğlum, haber aldım ki, sen bütün gece uyanık duruyor ve Kur'ânı hatmediyormuşsun.»

Delikanlı bu söylenenin doğru olduğunu bildirince, hoca :

«— Oğlum, şu halde bütün bu gece zarfında Kur'ân okurken beni önünde farzet ve na-

(10) İbn'ül-arabî, el-Futuhât'ül-Mekkiyye, c. 2, s. 204 (14).

(11) aynı eser, c. 2, s. 180.

(12) aynı eser, c. 3, s. 40.

(13) aynı eser, c. 2, s. 236 (36).

(14) aynı eser, c. 1, s. 218 (5).

(15) Mehmet Akif, SAFAHAT, s. 169.

mazda bana Kur'ân okuyormuş gibi yap fakat beni hiç hatırlımdan çıkarma.»

Genç adam bu teklifi kabul etmiş ve sabah olunca aralarında şu konuşma geçmiş :

— Dediğimi yaptın mı?

— Evet efendim.

— Kur'ânı hatmedebildin mi?

— Hayır, yarısından fazlasını okuyamadım.

— Oğlum, o halde bu gece, Hz. Peygamberden Kur'ânı dinlemiş olan herhangi bir sahâbiyi düşünerek oku. Dikkatli ol, çünkü sahâbiler Kur'ânı bizzat Hz. Peygamberden dinlemiştir. Bu sebeble okurken sakın hatâ işleme.»

Delikanlı «peki» dedikten sonra, o gece yine Kur'ân okumuş fakat bu sefer ancak dörtte birini okuyabildiğini hocasına söylemişti. Ertesi gece için de hocası onun bu sefer bizzat Hz. Peygamberi düşünerek okumasını tavsiye etmiş, genç adam da öyle yapmış fakat Kur'ânın sâdece bir cüz'ünü okuyabildiğini fark etmişti. Nihâyet, şeyh ona :

«— Oğlum bu gece de Allaha tevbe et ve kendini hazırla... ve Allahın huzûrunda Kur'ân okuduğunu düşün...» demişti.

Ertesi gün hoca, talebesinin gelmesini beklemiş fakat gelen olmamıştı. Durumu öğrenmek üzere gönderdiği bir adam, gencin hasta yattığı haberini getirince, üstad bizzat giderek talebesini ziyâret etmiş ve onu ağlarken bulmuştu. Genç adam hocasına :

«— Hocam, Allah size çok sevaplar ihsan eylesin. Ben şimdiye kadar Kur'ânı yalan yanlış okuduğumu ancak bu son gece fark ettim. Çünkü Fâtîha sûresini açıp okumak istediğim zaman «Ancak sana taparız» âyetine gelince, kendi nefsim bir baktım ve Cenâb-ı Hak bu âyetle tasdik ettiğimi göremedim. Bu sebeble de «Ancak sana taparız» (İyyâke na'budu) demekten (yani bu âyeti okumaktan) utandım... Mütedâmiyen «Mâliki yevm'iddin» âyetine kadar gelip, bir türlü «İyyâke na'budu» âyetini okuyamadım... Böylece rukûa vardığım zaman, artık tanyeri ağarmıştı...»

İBN'ÜL-ARABÎ'nin rivâyetine göre bu delikanlı bir sâat sonra rûhunu teslim etmişti. Bir müddet sonra da üstad, bu gencin kabrini ziyârete gittiği zaman, mezardan şu ses gelmişti :

«— Ey üstadım, ben Diri (olan Allah'ın) indinde diri'yim. Allah beni herhangi bir bakımdan hesâba çekmedi.» (16).

İbn'ül-arabî'nin Kur'ân tilâveti konusunda bir misal olmak üzere naklettiği bu hâdisede dikkat edilirse kasd olunan mâna şudur : Kur'ân ancak Kur'ânın rûhuna ve zevkine varılmak için okunmalıdır. Yoksa mânasını anlamadan, hattâ mânası anlaşılrsa dahi, söylenenleri düşünmeden Kur'ân okumak, sevabı gerekli kılsa da, böyle bir okuyuş tarzı asıl gâyeyi teşkil etmez.

İbn'ül-arabî'den sonra şimdi de onun seçkin talebesi ve Türk asıllı Sadreddin Konevî (m. 1210-1274)'ye gelecek olursak : Konevî, aslen Malatyada dünyâyâ gelmişti, Selçuki saray muhutinden bir âileye mensuptu. Tasavvuf ve felsefe konularında İbn'ül-arabî'den faydalanmış ve sonra Konyaya yerleşmişti. Ölümü 1274 senesinde Konyada vâki olmuştur ki, aynı şehirde m. 1273 senesinde (yani Koneviden bir sene önce de) Mevlânâ vefât etmişti. Nitekim ikisi arasında esaslı bir dostluk vardı. Hattâ Mevlânâ'nın cenâze namazında imamlık vazifesini bizzat Sadreddin Konevî ifâ etmişti (17).

Sadreddin Konevî, daha önceki sahifelerde de açıkladığımız gibi, «izâfî güzel» sayılan Kur'ân-ı Kerîm hakkında şöyle diyor : «... Kur'ânın güzel yüzünü örtüsüz olarak, bir taraftan gönül aynasında, diğer taraftan da ilâhî nûrun parıltılarında görmek kâbilidir. Akıl ve tefekkür rehberliği ile, hakikatlara erişmek mümkün değildir...» (18)

İŞTE burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur : Biraz önce tercemesi verilen bu parçadaki «Kur'ânın güzel yüzü» tabiri, Konevî tarafından sebepsiz kullanılmış değildir. Çünkü İlâhî Kitab, herhangi bir mü'minin nazarında sâdece dünyevî ve uhrevî emir ve yasaklar mecmûası şeklinde görünmüş olabilir. Halbuki gerçek bir mü'min, aynı zamanda Kur'ândaki «izâfî güzelliği» de fark edebilmelidir. İşte Mutlak Güzel olan Allah'a nisbetle, «İzâfî Güzel» sayılan Kur'ânın «güzel yüzü» de bu mânâyâ gelmektedir. İşte Kur'ândaki bu «güzel» farkedildiği zaman, Kur'ân sevilmiş olur ve bu sûretle de meydana gelen «Kur'ân sevgisi», Allaha giden bir yolda, ebedîleşir.

(16) aynı eser, c. 1, s. 461 (34-37) — 462 (1-22).

(17) Konevî'nin hayatı ve düşünceleri hakkında etraflı malumat için bk. Nihat Keklik, Sadreddin Konevî'nin Felsefesinde Allah, Kâinât ve İnsan, İst. 1967.

(18) Konevî, Tabsirat'ül-mübtedâ (Nuruosmaniye ktb. 2287) vr. 42 a; ayr. bk. N. Keklik, aynı eser, s. 17-18 ve not 53.

YUSUF el-KARADAVİ

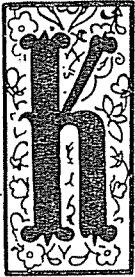
(Katar Dinî Bilimler Enstitüsü
Müdürü

Terceme :

Yusuf KILIÇ

(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
Öğretim Üyesi)

Kur'ân - ı Kerîm' in Özellikleri ve meziyetleri

UR'ÂN-I Kerim, Güvenilir Ruh (Cebrâil) in, Hazreti Muhammed (s.a.v.) e indirdiği, Hazreti Muhammedin de hıfzedip ezberlediği, ashabına tebliğ ettiği, daha sonra müslümanların, dilleriyle okuyarak, göğüslerinde hıfzederek, mushaflara topluyarak nesilden nesle aktardığı bir Allah kitabıdır. Hak Diliyle «O, gerçekten, âlemlerin Rabbinin indirmesidir. Ey Muhammed! Apaçık Arap diliyle, uyanarlardan olman için, onu, Güvenilir Ruh (Cebrâil), senin kalbine indirmiştir.» (1) Yine derecesini, yüceler yücesinin belirttiği gibi, «O, Hakîm ve haberdar olan Allah tarafından, âyetleri kesin kılınmış, sonra da uzun uzadıya açıklanmış bir kitaptır.» (2) «Geçmişte ve gelecekte O'nu bâtil kılabacak yoktur. Hakîm ve övülmeye lâyık Allah katından indirilmiştir.» (3)

Yine, O, kendisine indirilen yüce Peygamber (s.a.v.) in belirttiği

gibi, «içinde, geçmiş olanların haberi, gelecek olayların bilgisi, aranızdaki meselelerin hükmü bulunan bir Allah kitabıdır. O, kesin ve gerçek sözdür, saçma değildir. Kibir lenerek O'nu terkedeni, Allah, helâk eder. O'nun dışında hidayet arayanı da Allah şaşırır. O, Allahın kopmaz ipidir. O, hikmetli bir sözdür. O, en doğru yoldur. O, arzuları saptırmayan, dilleri dolaştırmayan bir kitaptır. Bilginlerin doyamadığı bir kitaptır. Tekrarlandıkça eskimeyen, harikaları bitip tükenmeyen bir kitaptır. O, işittikleri zaman cinlerin, «doğrusu bizi, doğru yola götüren hârika bir Kur'ân dinledik ve derhal O'na inandık. Rabbimize asla kimseyi şerik koşmayacağız.» (4) demekten kendilerini alamadıkları bir kitaptır. Onunla söz söyliyene tasdik olunur, onunla amel eden mükâfatlandırılır, onunla hükmeden âdildir, ve O'na davet eden doğru yola ulaşır.» (5)

Kur'an, Allahın, peygamberine indirdiği semavî kitapların sonuncusudur. Allahın, Hazreti Mûsaya indirdiği Tevrat, Hz. Dûvuda indir-

diği Zebur, Hz. İsa'ya indirdiği İncil de semavî kitaplardandır. Fakat Kur'an-ı Kerim, bahsedeceğimiz özelliklerle bu kitaplardan ayrılmıştır.

KUR'ÂN-I KERİMİN ÖZELLİKLERİ VE MEZİYYETLERİ :

Allah, Kur'ân-ı Kerimi, başka hiçbir kitapta bir araya gelmiyen bir takım özellik ve meziyyetlerle, daha önce indirilmiş diğer semavî kitaplara üstün kılmıştır. Bu meziyyetlerin en mühimlerinden bazılarını sıralıyalım :

I — APAÇIKLIK VE KOLAYLAŞTIRICILIK

Kur'ân-ı Kerim, Hak Diliyle «Apaçık bir kitaptır.» (6) «Belki O,

(1) Şuarâ: 192-195.

(2) Hûd: 1.

(3) Fussilat: 42.

(4) Cin: 1.

(5) Sünen-i Tirmizî bi-şerh-i Ebî Bekir b. el-Arabî c. 1, s. 30, Mısır 1934.

(6) Yunus: 61.

apaçık âyetlerdir.» (7) Açıklık ve açıklayıcılığının kuvvetini bildirmek için Allah, O'na «Nûr» ismini vermiştir. «Doğrusu size, Allahtan bir nûr ve apaçık bir kitap gelmiştir.» (8) «Size apaçık bir nûr indirdik.» (9) Aynı zamanda Allah, O'na «Hüda» ve «fûrkan» isimlerini de vermiştir. Çünkü «O, en doğru yola götürür.» (10) Hakla bâtılı birbirinden ayırır. «Dünyaları uyararak üzere, kulu Muhammede, hakkı bâtıldan ayırdeden Kur'ânı indiren Allah yüceler yücesidir.» (11) «Ramazan ayı ki onda Kur'an, insanlara yol göstererek, — yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak — indirildi.» (12)

Belki de Kur'andaki vuzuh (açıklık) ve beyan (açıklayıcılık) unsurları, O'nu insanlara ezberleme ve anlama yönünden kolaylığının sırlarındandır. Dünya, Araplardan ve Arap olmyanlardan onbinlerce kişinin, Kur'andan başka, başından sonuna kadar, bir harf unutmaksızın ezberlediği bir kitaba, yine dünya, öğüt için Allahın kolay kıldığı Kur'an-ı Kerimden başka seçkinlerin ve halkın okuduğu, kültürülülerin de ümmilerin de sesine kulak verdiği, herkesin imkân nisbetinde anladığı ve uçsuz bucaksız mârifet deryasına daldığı bir kitaba şahid olmamıştır. «Andolsun ki Kur'anı, öğüt olsun diye kolaylaştırdık, hiç öğüt alan yok mudur?» (13)

II — ŞÜMUL VE İHÂTA

A) Kur'an-ı Kerim, Allah ve Allahın Melekleri, kitapları, peygamberleri ve son diriliş günü hakkında insanların fikirlerini kendileriyle tashih ettiği, selim akideleri içine almış ve hak yoldan saptırılmış olan putperestliğin, aslımı kaybetmiş Yahûdiliğin, hükümden kaldırılmış Hristiyanlığın ve insanları tek ve eşsiz Allaha ibâdetten, Allahın kendi kudretiyle yarattığı bir takım eşya ve isimlere tapmaya yönelten ve onlara Allah katında, kendilerine şefâat edecek olan (!) bir takım araçlar ve şefaathâtlarla fitne veren, böylece onları, büyük günahlar işlemeye teşvik eden, Son Diriliş Gününün cezâ ve hesabı hakkındaki adâlet fikrini zâyî eden diğer din ve mezheplerin yaydığı vehim-

lere ve bâtıl inanışlara karşı hamlesini ilan etmiştir.

B) Kur'an-ı Kerim, «hayasızlıktan ve fenahlıktan alıkoyan» (14) Namaz, nefisleri cimrilikten arıtarak cömertlikle onları tertemiz eden Zekât, sabretmeyi öğretene, iradeyi kuvvetlendiren, nimeti hatırlatan ve insanları, Allaha tam kulluk etme seviyesine yükselten, Oruç, insana vatanını terketmeye, Beytullah iştiyakı ile, Allah evi ve Rasulullah yurdu özlemiyle ailesinden ayrı düşmeye razı eden ve müslümanların bağlılıklarını sağlamlaştıran. Hac gibi, Allahı zikir, ona duâ ve ondan mağfiret isteme gibi... Allahın melekütü ve yerde ve göklerde halkettiği herhangî bir şey hususunda düşünmek gibi kişiyi, rabbisine ulaştırarak, kalbinin canlılığında âmîl olan, unuttuğu onu hatırlatan, zayıfladıkça takviye eden ibadetlerin beyanını da ihtiva etmektedir.

C) Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim, boş sözden uzaklaşma, emanete ve ahde riayet, gözü haramlardan sakınmak, namusu korumak, Allahın çizdiği hududları ve insan haklarını gözetmek gibi İslâmî şahsiyetin, kendileriyle temayüz etmesi gereken terbiye ve ahlâk kâidelerinin beyanını da muhtevîdir. Öyle ki O, gerçekten, insana yürürken nasıl yürüyeceğini, konuşurken nasıl konuşacağını, birbirini ziyaret ederken nasıl hareket edileceğini, birbiriyle düşüp kalktıkları zaman muâşeret âdâbını tesbit etmiştir. Şu âyetleri beraberce okuyalım: «Rahman olan Allahın kulları, yer yüzünde mütevâzî mütevâzî yürürler, bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman onlara güzel sözler söylerler.» (15) «Yer yüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü sen ne yeri delebilir, ve ne de boyca dağlara ulaşabilirsin.» (16) «Yürüyüşünde tabii ol, sesini kıs, seslerin en çirkinini, şüphesiz, merkeplerin sesidir.» (17) «Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere seslenip sahiplerine selâm vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz bu, sizin için daha iyidir.» (18) «Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme! Bütünün de açık tutumsuz olma, yoksa pişman olur, açıkta kalırsın.» (19) «Ey inananlar! Bir topluluk, bir diğerini alaya almasın. Belki de onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da başka kadımları alaya almasınlar, belki onlar,

kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinize dil uzatmayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın, inandıktan sonra imandan çıkmak ne kötü bir addır...» (20)

D) Kur'an-ı Kerim, kanûnî esasları ve insanla âilesi arasındaki bağları, cemiyet fertlerinin birbirleriyle alâkalarını, bir milletin diğer milletlerle münasebetlerini düzenlemeyi de ihtiva eder. Âile bağları hakkındaki esaslardan şu âyeti okumak kâfidir: «Kadınların hakları, örfe uygun bir şekilde, vazifelerine denktir. Erkeklerin onlardan bir üstün dereceleri vardır.» (21)

Zenginlerle fakirler arasındaki alâka esasları hakkında da şu âyetler kâfi gelir: «Mallarında yoksul ve yoksuna belirli bir hak tanıyanlar.» (22) «Ey Muhammed mallarından bir kısmını, kendilerini temizleyip arıtacak sadaka olarak al.» (23) Hâkimle mahkum arasındaki alâka esasları hakkında ise «Hiç şüphesiz ki Allah size, emânetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adâletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor, şüphesiz Allah işitir ve görür. Ey inananlar, Allaha itâat edin, peygambere ve sizden buyruk sâhibi olanlara itâat edin. Eğer bir şeyde çekişirseniz — Allaha ve Ahiret gününe inanmışsanız — onun hâlini Allaha ve peygambere bırakın. Bu, hayırlı ve netice itibarıyla en güzeldir.» (24) âyetleri kâfidir.

Devletlerarası münasebetler esasları hakkında da şu âyeti okuyalım: «Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın, aşırı gitmeyin doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez.» (25) «Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş, ve Allaha güven. O, şüphesiz, işitir ve bilir.» (26) «Yalnız, andlaşma hükümlerinde size karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhinizde kimseye yardım etmiyen müşriklerle yaptığımız andlaşmaya sonuna kadar riâyet edin. Allah, sakınanları sever.» (27)

E) Kur'an-ı Kerim, bütün bunların yanı başında, hakkı beyan etmek, hayra teşvik, bâtılı yökete, kötülükten sakındırma esaslarından birçoklarını gözler önüne sermek sûretiyle yasaklayıcı kâideleri, teşvik edici tavsiyeleri, katı kalbleri

(7) Ankebût: 49.

(8) el-Mâide: 16.

(9) Nisa: 174.

(10) İsrâ: 9.

(11) Fûrkân: 1.

(12) Bakara: 181.

(13) Kamer: 17, 22, 32, 40.

(14) Ankebut: 45.

(15) Fûrkân: 63.

(16) İsrâ: 37.

(17) Lukmân: 19.

(18) Nûr: 27.

(19) İsrâ: 29.

(20) Hucurat: 11.

(21) Bakara: 228.

(22) Meâric: 25.

(23) Tevbe: 103.

(24) Nisa: 58-59.

(25) Bakara: 190.

(26) Enfal: 61.

(27) Tevbe: 4.

yumuşatan, gâfil akılları uyaran, kem gözleri doğrultan ve kirli nefisleri arıtan tesirli öğütleri de ihtiva eder. Kısaca Kur'an-ı Kerim, Allahın, iç ve dış alemlerdeki sayısız ibretlerini hatırlatmayı, insanlara kalp gözleriyle zâlimlerin mâlub edildikleri yerleri, yalancılarnın sonunu, takva ehlinin akibetini göstermek, milletlerin var oluşu ve yok oluşu, devletlerin koruyuşu ve yıkılışı hakkındaki ilâhî kanunları denemek için geçmiş nesillerin kıssalarını ve haberlerini itina ettiği gibi, cezâ ve mükâfat âyetleri, teşvik ve sakındırma âyetlerini de ihtiva eder.

III — SONSUZLUK VE KORUNABİLME

Yüceler yücesi Allah, Kur'an-ı Kerimin korunmasını bizzat garantisine aldığı husûsundaki gerçek vâdini «Kur'anı muhakkak biz indirdik, O'nu elbette biz koruyacağız» (28) âyetiyle bildirmiştir. Allahın va'di yerine gelmiştir. Asırlar geçtiği halde bu kitap, Allahın inzal ettiği gibi, zâyi olmaktan, noksandan, tağyir ve tebdilden mahfuzdur. Tek satırı zâyi olmamış, en kısa ibâresi, hatta bir harfi bile eksilmemiş, tek kelimesi ve hiç bir lafzı değiştirilmemiştir. Belki bu kitap, risâlet asrındaki okunuşuna tıpatıp uygun okunmakta, Hz. Osman devrindeki O'nun yazı uslubuna göre yazılışı gibi yazılmakta devamlıdır. Yüceler yücesi Allah, O'nun hakkında «Şüphesiz o, aziz bir kitaptır. Geçmişte ve gelecekte O'nu batıl kılacak yoktur. Hakîm ve övülmeye lâyık olan Allah katından indirilmiştir.» (29) sözüyle gerçek hükmünü vermiştir. Ancak Allah, geçmiş semavî kitapların korunmasını vadetmemiş, onların muhafazasını kendi mensuplarına bırakmıştır. Çünkü onlar belirli bir zamanla kayıtlıydı. Onlarla amel etme mesâfesi, geçmiş şeriatin hükmünü kaldıran yeni bir şeriat bildiren diğer bir kitap gelince son bulurdu. Bu, Allahın bütün kitaplar için bir kıstas olan ve kendinden sonra hiç bir kitap gelmeyecek olan hak kitabı, Kur'an-ı Kerimi indirmesine kadar devam etmiştir.

IV — KUR'ANIN ESSİZLİĞİ (P'CAZ)

İşte bu ebedî kitabın meziyetlerinden başka bir tanesi: ESSİZLİK. Eşsizlik, yalnız bu ilâhî kelim-

da, belâgat, tesir ve doğruya ulaştırma husûslarında, O'nu diğer bütün kitaplara üstün tutan, tek tek ve öbek öbek bütün insanları, O'na karşı durmaktan ve benzerini getirmekten âciz bırakan bir özelliktir. İşte bu ferdi ve içtimâî âcizlik, O'nun, ümmî Muhammed tarafından olmadığı, belki kendisini o kitapla te'yid eden ve onu asırlarca O'nun mucizesi kılan, Hz. Muhammedin de rabbi olan Allah tarafından olduğu bir delildir.

Şüphesiz geçmiş peygamberlerin de, Allahın kendilerini te'yid ettiği ve onları peygamberlik davalarında bizzat açığa vurmak sûretiyle kendilerini tasdik ettiği, âsâyı yılan yapmak, körleri ve kelleri kurtarmak gibi bir takım delilleri ve mucizeleri vardır. Fakat onlar hissi ve kevnî, mücerret vuku ve meydana gelişleriyle sona eren ve onları görenlerin veya gördüğünü haber verenlerin doğruluğuna itimat edenlerin tasdik ettiği mucizelerdir. Halbuki, hârikaları ve mucizeleri görmeye imkan bulamayan uzak yerdekiler, veya bir sonra gelen nesiller, bu mucizelerin husûlünden şüphe edebilirler ve bu iddiâ edilen harikaları gözlerimizle görmedik binaenaleyh bizim için delil olamaz diye karşı durabilirler. Fakat nebilerin sonuncusu, beşeriyete en son risaleti, dünya çapında ve ebedî risaleti getirince, bir hikmet eseri olarak devamlılık, ebedîlik ve bütün insanlığa gönderilmiş peygamberliğine uygun bir mucize meydana geldi. İşte bu dünya durdukça duran mucize, Kur'an-ı Kerimdir. Bu Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammedin peygamberliğine ve peygamberliğinin gerçekliğine Allahın en büyük bir delilidir. Hz. Muhammed onunla, belâgat öncülere ve fesâhat süvârilere olan Arap milletine meydan okumuş, benzeri bir söz hiç olmazsa on sûre, hatta bir sûrecik olsun meydana getirmelerini haykırmıştır. Bu meydan okuyuş karşısında O'nu yalan çıkarmaya olanca gücünü harcayan, O'nunla mücadeleye meydan okumasının şiddetine ve devamlılığına rağmen canını ve bütün vârunu fedâ etmeyi göze alan muâzırları, karşısında âciz kalmış ve kesilmişlerdir. Hak dili ile bu meydan okuyuş şöyle ifadelendirilmiştir: «Kulumuz Muhammede indirdiğimiz Kur'andan şüphe ediyorsanız siz de onun benzeri bir sûre meydana getirin; eğer doğru sözlüseniz, Allahtan başka güvendiklerinizi de yardıma çağırın. Yapamazsanız — ki yapamayacaksınız da — o takdirde, inkar edenler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten

sakının.» (30) Bu devamlı ve galeyana getirici meydan okuyuş karşısında bir millet mâlup oldu, burnu sürtüldü ve Allahın kendileri hakkındaki şu sözü yerini buldu: «De ki insanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak bu Kur'anın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, andolsun ki yine de benzerini ortaya getiremezler.» (31) Bu meydan okuyuş devam etmektedir. İnsanlık bu Kur'âna karşı durmaktan hâlâ âcizdir. İnsânî akıl, bu kitap karşısında saygılı ve acz hâlinde durmakta devam edecektir. İşte bütün bunlar, O'nun Allah tarafından olduğuna delildir.

KUR'ANIN ESSİZLİĞİNDEKİ SIRLAR

Fakat bu Kur'anı, bütün filozofları ve edebiyatçıları benzeri bir sûre getirmekten âciz bırakma değeri kazandıran sır nedir? Bundaki sır, Kur'an-ı Kerimin ihtiva ettiği bir çok icaz vecizeleriyle izah edilebilir ki bir kaç tanesini zikretmek isteriz :

1) USLÛP VE DİZİLİŞİ

Gerçekten Kur'anın yalnız kendine mahsus olan, şâirlerin şiirlerine, hatiplerin hitabelerine, kâhinlerin secili nesrine benzemeyen parlak bir uslubu vardır. O, ruhları titreten gönülleri koparan, okuyanlarının ve dinliyenlerinin kalplerinde büyüleyici tesir meydana getiren bir uslubtur. Kur'andaki tekerarlar O'nun tatlılık ve tesirini artırır. Müşrikler O'nu işitince «Alaha yemin olsun ki bu, ne insan sözüdür ne cin sözüdür. Gerçekten O'nun ayrı bir tadı var. Onda bambaşka bir güzellik var. O, gerçekten gâliptir, mâlup olmaz» demekten kendilerini alamamışlar. Bazı hristiyan bilginler de işittikleri zaman gerçeği bildikleri için göz yaşlarını tutamıyarak şöyle yalvarmışlardır: «İnandık ey rabbimiz bizi şahitler katına yaz.» (32) Cinler ise Kur'anı işittikleri zaman şöyle demişlerdir: «Biz, muhakkak doğru yola ulaştıran hârika bir Kur'an dinledik ve derhal inandık, artık ebediyen rabbimize kimseyi ortak koşmayacağız.» (33)

Şurası da bir gerçektir ki, müşrikler bizzat bu Kur'an-ı Kerimin tesir gücünü biliyorlardı. Bu yüzden gûya gençlerini ve kadınlarını tesir altında tutmasınlar diye Müslümanlara Mekke'de açıktan Kur'an

(30) Bakara: 23-24.

(31) İsrâ: 88.

(32) Âl-i İmran: 53.

(33) Cin: 1.

(28) Hicr: 9.

(29) Fussilet: 42.

okumayı yasak etmişlerdi. Zaten Kur'âna karşı, karışıklık çıkarmak için Kur'anla kulaklar ve gönüller arasında engel bulunmadığı zaman tesirinden korktuklarından müşrikler, zaman zaman çocukça bahaneler ararlardı. Bu durum, hak dili ile şöyle ifade edilmiştir: «Kâfirler bu Kur'ânı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın belki bastırırsınız dediler.» (34) Buna rağmen küfür liderleri geceleyin gizlice ve yalnızduvarların ardından Hz. Muhammedin Kur'an okuyuşunu dinlemek için giderler, Kur'an dinleme bahanesiyle jurnal etmeyi düşünmezler, birbirlerine efkârı umumiyedeki durumlarının sarsılmaması için halktan Kur'an dinlemelerinin gizli tutulmasını tavsiye ederlerdi. Kur'ânın sadece tesiri bile Hz. Ömer, Cübeyr bin Mut'im v.s. gibi bir çok kimselerin İslâma girmesine sebep olmuştur. Şüphesiz bundaki sır, bu Kur'anda gizli bulunan ve Kur'an ibarelerine, beşer ifadelerine karşı açık bir üstünlük veren, O'na insanî kalpte daha önce bilgi verilmesine bile Kur'ân âyeti olduğunu hissedebilecek kadar derin bir tesir kazandıran ilâhî ruhtur.

2) GAYIPTAN HABER VERMESİ

Kur'ân-ı Kerim, «bunlar daha önce sen ve kavim bilmezken, sana vahyettiğimiz gâib haberlerdendir.» âyetinde olduğu gibi bir taraftan daha önce Hz. Peygamberin, hakkında bilgisi olmadığı geçmiş nesillere âit haberleri, peygamber kısaltarı gibi geçmişe ait bilinmeyenleri ihtiva ederken bir taraftan da munafıkların sırlarını açığa vurmaya niyetlerini ve uydurdukları hileleri ortaya dökmek gibi haldeki bilinmeyenleri hatta vukûundan önce haber vermek ve sonra haber verdiği gibi tahakkuk etmek şeklinde gelecek zamana âit bilinmeyenleri de ihtiva eder. İşte birkaç örnek :

a) «Rumlar en yakın bir yerde yenildiler. Onlar bu yenilgilerinden kısa bir müddet sonra gâlib geleceklerdir.» (35) Halbuki Müslümanlar Mekke'de hem az hem de zayıftılar.

b) «Toplulukları dağıtılacak, yüzgeri edileceklerdir.» (36)

c) «Alaycılara karşı şüphesiz biz sana kafiyiz.» (37)

d) «Allah seni insanlardan korur.» (38)

e) Kâfirlere meydan okuma hususunda da «yapamazsanız — ki yapamıyacaksınız — o halde kâfirler için hazırlanan ve yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakınınız.» (39) Ve nihayet «Şüphesiz Kur'ânı biz indirdik O'nu, elbette biz koruyacağız.» (40) Bütün bunlar gerçekleştirmiştir. Çünkü «Rabbimin vadi gerçektir.» (41)

3) PRENSİP VE HÜKÜMLERİ

Ferdi islah etmek, âileyi saâdete kavuşturmak, cemiyeti düzenlemek ve bütün insanlık âlemini hidâyete erdirmek için Kur'ân-ı Kerim'in ihtiva ettiği prensip ve hükümler, O'nun şeksiz şüphesiz Allah tarafından olduğunu, ümmî Hz. Muhammed tarafından veya diğer insanlar tarafından olmadığına gerçek delildir. Öndört asır geçtiği halde, akide, hukuk ve hususlarındaki bu prensip ve hükümler, O'nun hakikat olduğuna delil olmaktan devam etmektedir. Günler geçtikçe O'nun yüceliği ve gerçekliği daha da kuvvetlenmektedir. Ayrıca Müslümanların târihi yaşayışları da onların ilerleme, saâdet ve şereflerinin bu prensip ve hükümlerine bağlı olduğunu ve geri kalışlarının ve bedbahtlıklarının o prensip ve hükümlerden uzaklaşmalarına bağlı olduğunu isbat etmiştir. Hakikaten bu prensipler, bugüne kadar bir çok kimselerin İslâm dînine girmelerinde ilk âmil olmuştur. Üstelik bu prensip ve hükümlerin üstünlüğünü, İslâmın şerefiyle nurlanmamışlardan bir çoğu da müşâhede etmektedir. Biraz sonra Kur'anın temel gayelerinden sayılan bu Kur'ânî prensiplerden bazı örnekler zikredeceğiz.

4) İBÂRESİNDE TENÂKUZ BULUNMAMASI

Kur'ân-ı Kerimin eşsizlik yönlerinden biri de, yirmioç sene indirilmesine rağmen her tarafı aynı, gayelerinde ve edebî oluşunda, doğruya ulaştırma ve tesirinde bir yanî diğerini takviye eder olmasıdır. Ona boşluklar ve sarsıntılar yoktur. Tenâkuz ve farklılıklar da yoktur. «Kur'ânı hiç düşünmüyorlar mı? Eğer Allahtan başkası tarafından gelseydi onda bir çok aykırılıklar bulurlardı.» (42)

5) KENDİ ÇAĞINDAKİ İNSANLARIN BİLGİ SEVİYESİNİN ÜZERİNDEKİ İLMÎ MESELELERİ GERÇEKLEŞTİRMESİ

Kur'anın eşsizliğinin diğer bir yönü de O'nun nüzûlü asrında in-

sanlar için henüz meçhul bulunan bir çok ilmî meseleleri ve bindört-yüz sene geçmiş olmasına rağmen, yirminci asırdaki ilmî araştırmaların te'yid ettiği bir çok ilmî konuları ihtiva etmesidir. Meselâ hayatın esasının su oluşu «Bütün canlıları sudan meydana getirdik.» (43) âyetiyle öndört asır önce Hak dili ile ifade edilmişken ilmî araştırmalar bunun gerçekliğini, ancak asrımızda isbat edebilmiştir.

Allah her şeyi çift yaratmıştır. Bu, insan, hayvan ve bazı bitkiler için biliniyordu. Bugünkü ilim, bütün bitkilerin erkekli dişili olduğunu, hepsinde erkeklik ve dişilik hücreleri bulunduğunu isbat etmiştir. Halbuki Kur'ân-ı Kerim bu hususta daha öndört asır önce «Allah her türlü meyvelerden çift çift yetiştirendir.» (44) buyurmuştur. Hatta Kur'an, bu ilâhî kanunun bütün varlıklara şâmil olduğunu beyan etmiştir ki, bunu yeni ilim de te'yid etmektedir. Meselâ miknatista artı ve eksi kutuplar görürüz. Atomda biri artı diğeri eksi iki kuvvet vardır. v.s.... Böylece Allahın «İbret alınız diye her şeyi çift çift yarattık» (45) «Yerin yetiştirdiklerinden, bizzat kendilerinden ve daha bilmediklerinden çift çift yaratan Allah münezzehdir.» (46) sözlerindeki gerçeklik isbat edilmiştir.

Bitki özellikleri, unsurların miktarlarına ve oranlarına bağlı olduğuna işaret ederek yer hakkında şöyle bir âyet vardır: «Orada her şeyi bir ölçüye göre bitirdik.» (47)

6) DAHA SONRAKİ ASIRLARIN ONDAN BİR ŞEYİ NAKZETMEKTEN ÂCİZ OLUŞU

Nihayet Kur'ânın icaz yönlerinden sonuncusu, O'nun nüzûlünden sonra öndört asır geçmiş olmasına ve bir çok ilimlerin inkişaf etmiş, fikir ve metodların değişmiş bulunmasına büyük bilginler ve filozoflar da dahil olmak üzere geçmiş nesillerin bilginlerinin ve kitaplarının hemen hepsinde bir hayli karışıklık hata ve hurâfe meydana gelmesine rağmen, Kur'andaki bütün hakikat ve mârifetleri hiç bir akıl değiştirememiş, hiç bir ilim nakzedememiştir. Kur'ân-ı Kerim, muhteviyat itibariyle ulaşılmaz bir zirve olarak devam edegelmiş ve bundan sonra da kıyâmete kadar böyle olacağı zihinlere iyice yer etmiştir.

(34) Fussilet: 26.

(35) Rum: 2-3.

(36) Kamer: 45.

(37) Hicr: 95.

(38) Mâide: 67.

(39) Bakara: 24.

(40) Hicr: 9.

(41) Kehif: 98.

(42) Nisa: 82.

(43) Enbiya: 30.

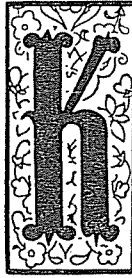
(44) Ra'd: 3.

(45) Zariyat: 49.

(46) Yasin: 36.

(47) Hicr: 19.

Kur'ân'ın Eşsizli'ği

UR'ÂNIN eşsizliği çeşitli yönlerden ele alınır. Kur'ânın mucize oluşu muayyen bir sahaya, yahut belirli konulara inhisar etmez. Kur'ânın her şeyi mucizedir. Hatta Kur'ânla ilgili olarak sonradan yapılmış bazı çalışmalarda dahi bir fevkal-âdelik göze çarpar.

Kur'ânın ilk olarak **Levh-i Mahfuz'dan Beyt-ül-İzze'**ye topluca indirilmesi, **Beyt-ül-İzze'den Cibril-i Emin** vasıtasile Allahın Resülü Hz. Muhammed (S.A.) in kalb-i saâdetlerine vahiy olarak inişi, inen vahileri, Resûlullahın insanlara okuması, vahiy olarak kendisine indirilen ilahî emir ve yasakları sıdkile tebliğ etmesi, peyderpey gelen âyetlerin bizzat Resulullahın kontrolü altında vahiy kâtiplerine yazdırılması, yazılanların bir yerde toplanması, her sene Ramazan ayında bir sene zarfında gelen âyetlerin Cebrâil aleyhisselâmın huzuru ile yeniden gözden geçirilmesi, her sene Cebrâil ile Resûlullah arasında yapılan bu müzakere ve mukabelenin son Ramazan ayında iki defa yapılması. Resûlullahın Dâr-ı bekâya irtihallerinden sonra Hz. Ebû Bekirin hilâfeti devrinde Hz. Ömerin teklifi, Hz. Ebû Bekirin tasdiki ile teşekkül eden ve başkanlığına Zeyd b. Sâbit getirilen heyet tarafından, Resûlullah devrinde yazılanların yeniden gözden geçirilerek eldeki yazılı âyetlerin Kur'ân olduğuna dâir en az iki hâfızın şahadetinden sonra daha iyi kâğıtlara istinsah edilmesi, Kur'ândaki kıraat husûsiyetleri ve daha sonraları yapılmış olan Kur'ânla ilgili çalışmaların hepsi birer mucizedir. Çünkü mucizenin dayandığı esasların da mucize sayılması garip değildir.

BİZ bu makalemizde zikrettiğimiz esasların dışında kalan bazı husûsiyetlere temas edeceğiz. Bilhassa Kur'ânın fesahat ve belagat bakımından taşıdığı özellikleri, ayrıca mâna ve fikir olarak getirdiklerinden bazılarını izâha çalışacağız. Kur'ân hakkında çok söz söylenmiştir. Şu vecize Kur'ânın mâhiyetini ne kadar güzel anlatır :

الْقُرْآنُ كَوْنُ اللَّهِ الْمَسْطُورِ وَالْكَوْنُ قُرْآنُ اللَّهِ الْمَنْشُورِ

Bu metni açmak için üç türlü tercemesini vereceğiz :

ALİ ÖZEK

(İst. Y. İslâm Ens.
Öğretim Üyesi)

- 1 — Kur'an Allahın yazılı kâinatı, kâinat ise Allahın serpilmiş Kur'ânıdır.
- 2 — Kur'an Allahın satırlar halinde yazılmış kâinatı, bu kâinat ise Allahın şekiller halinde serpilmiş Kur'ânıdır.

3 — Her zaman okumakta olduğumuz bu Kur'an kâinatın satırlarla bir ifadesi, müşahede etmekte olduğumuz, bu kâinat ise Kur'anın şekillerle bir izahıdır (1).

Kur'anın yüceliğini izah etmek hem çok kolay, hem de çok zor. Çünkü Kur'an Allah kelâmıdır. Belâgat ilmine göre, bir kelâmın fesâhat ve belâgat bakımından üstünlüğünü tesbit ve tayin etmek, kelâmın kendisine râci olduğu kadar müttekellime (sözü söyleyene) de râcidir. O halde kelâm olması bakımından Kur'anın fesâhat ve belâgatını araştırırken konuyu iki cihetten incelemek gerekir :

1 — Kur'anı, söylenmiş bir söz olarak ele alıp incelemek.

2 — Sözü söyleyenin belâgatını incelemek, ondaki yüksek edebî kaabiliyet ve değerleri anlamak sûretile hem müttekellimin hem de kelâmın felâhat ve belâgattaki değer ve mertebesini tayin etmek.

Kur'an, insanlık tarihi boyunca söylenmiş sözler arasında benzeri bulunmayan sözler topluluğudur. Kur'an arapçadır. Araplar İslâmdan önce cahiliyyet devrinde edebiyatta çok ileri gitmişlerdir. Kur'an, edebiyatın ve güzel söz söylemenin her şeyin üstünde değer kazandığı bir devirde gelmiştir. Kur'an, o devrin edip ve şâirlerini dize getirmiş ve benzerinin söylenmesi hususunda onlara meydan okumuş, fakat hiç kimse Kur'an'ın benzerini söylememiştir ve ilelebet de söyleyemeyecektir. Esasen Kur'an fesâhat ve belâgat ölçülerinin üstündedir. Çünkü Kur'anın müttekellimi Allahü Teâlâ'dır. Müttekelliminin belâgat derecesini incelemek, O'nun hakkında bir karara varmak takatımız dışında olduğuna göre, O'nun kelâmının fesâhat ve belâgattaki değerini tayin etmek de takatımız dışındadır.

Büyük âlimler zaman zaman Kur'anın akılları kendine hayran bırakan, gönülleri mesteden eşsizlik ve üstünlüğünü dile getirmiştir, Kur'an ifadelerinin ilâhî güzelliğini beşerî ifadelerle o kadar güzel anlatmışlar ki, görüş, buluş ve üslûplarına hayran olmamak kabil değildir (2).

Burada biraz önce arapça metnini, ve tercemesini verdiğimiz sözün üzerinde bir miktar durmak isteriz. Çünkü, Kur'an-ı azîmüştânın eşsizliğini anlatan sözler arasında bu kadar veciz ve şümüllü ifâdelere az rastlarız.

Bu vecizede konuyu çizgilerle resmetme, gerçekleri «yaparak-yaşayarak anlayıp anlatma» metodu ile sunma ve öğretme kudreti vardır. İnsan akli mücerret mes'elelerden daha ziyade havass-i selime (duyu organları) ile idrak olunan olayların te'siri altında kalır. O halde gerçekten müessir olan nazariyât değil, amelî ve tatbikî olan şeylerdir.

İşte bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, öyle bir üslûba sahiptir ki, her akli okşayan bu parlak ve câzib üslûbla en basit insanlara hitabettiği gibi, en yüksek ilim ve zekâyâ malik olanlara da hitabeder. Muhatapları arasında bu kadar bâriz farklar olmasına rağmen, Kur'an hitabettiği kimselerin hepsini kendisine hayran bırakır ve herkes kendi çapında ondan istifade eder. Kur'anı okuyan her insan ondan bir şeyler öğrenir ve mânevi bir haz duyar. Vâkıalar göstermektedir ki Kur'an, hem yüksek tabaka ilim adamlarına, hem orta seviyedekilere, hem de bütün halk tabakalarına te'sir eden tek kitaptır.

En sihirlî ifadelerle insanların kalblerini tesiri altında bırakan bu ilâhî sözler öyle ince manâlar taşır ki bugünkü ilmimizle o manâların izahı hususunda çok defa acze düşeriz.

Bunun için Kur'anın kalbleri aydınlatan nûru, güneş ışınlarına benzer. Nasıl ki, — canlı cansız — güneş manzûmesine dahil bütün varlıklar — gerek boşlukta devrân etmeleri, gerekse yaşamaları bakımından — güneşten faydalanırlarsa, tıpkı bunun gibi Kur'anın ilim nûru, bütün âleme düzen veren ilâhî kanunların merkezi ve menbâdır. Kur'an bu âlemin mânevi güneşidir. Kur'an dâima bütün insanlığın rûhuna ziyâsını saçar. Lâkin varlıkların madî güneşlerden istifâdeleri farklı olduğu gibi, insanların da Kur'andan isti-

(1) Bir türk şâiri bu konuyu şöyle dile getirir :

«Bir kitabullah-ı a'zamdır serâser kâinât,

Hangi harfi yokalsan mânası hep Allah çıkar.»

(2) İcâzül- Kur'an konusunda eser yazmış pek çok âlimlerimiz vardır.

Biz bunların arasından, eskilerden Bâkillânî ve Kâdi İyâd, yenilerden Sâdık Râfîi ile Abdül- Azîm Ez Zerkânî'yi hatırlatmak isteriz. Ebu Bekr el- Bâkîllânî, İcâz ül- Kur'an, Kâdi İyâd el- Yahsebi, eş- Şifâ fi hukuk el- Mustafa, Sâdık er- Râfîi, İcâz ül- Kur'an, Abdulâzîm ez- Zerkânî, Menahil- ül- İrfân fi Ulûm il- Kur'an.

fâdeleri farklıdır. Kur'anın ilâhî nûrundan faydalanan kalbler, ancak inkâr ve günah paslarından temizlenen kalblerdir.

BURADA şunu da ilâveten söylemek isteriz: Bilhassa müslüman milletlerin ahlâk, teknik ve yaşama düzeninde görülen gerilikler, bu milletlerin inandıkları ve muhtevâsı ile amel etmeleri gereken Kur'anın teâlîminden olan uzaklıkları ile orantılıdır. Faraza bu milletleri, yaşama düzeninde elli sene geri kabul edecek olursak, bu ölçü, onların inanmış oldukları Kur'anın insanlığa vermek istediği ilim ve ahlâk nizamını alıp tatbik etmekten tam elli senelik bir mesafe uzakta bulduklarını iş'ar eder. Kur'anın elimizde veya koynumuzda olması, onu öpüp başımıza ve alınımıza basmamız Kur'ana karşı vazifemizi ifâya kafi gelmez. Kur'ana yakın olmak demek, onun emrettiği şekilde çalışmak ve gösterdiği gibi yaşamak demektir. Binâenaleyh insan için gerçek ve sağlam metod yalnız inanmak değil, aynı zamanda inançlarını tatbik mevkiine koymaktır.

«Kur'an-ı Kerim Alalh-ü Tealânın satırlar halinde yazılmış, kâinatıdır.» demıştik. Çünkü, Kur'anın levh-i Mahfuzdan insanlığa indirilmesindeki sebep ve hikmet ile, bu mevcudatın yaratılmasındaki sebep ve hikmet müsterektir. Gaye bakımından « (وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون)

«Cinni ve insanı ancak beni tanımaları ve bana kulluk etmeleri için yaratım.» (3) kavli celli bu müşterek sebep ve hikmetler âlemine açılan bir penceredir ve bu âyetin istihdaf ettiği gaye, insanın mebd-i hareketidir. İnsandan matlup olan da esasen bu gayeye doğru ilerlemesidir.

Bu kâinatın yaratılmasında pek tabii büyük gaye ve hikmetler vardır. Bu gaye ve hikmetlerin en büyüğü ve en yükseği «Allah'a kulluk etmek»dir. Binâenaleyh, muazzam bir ilim ve san'at eseri olan şu içinde yaşadığımız kâinat bu yüksek gaye ve hikmete bağlı olarak yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim de insanlığı bu ulvî gayeye yöneltmek, böylece insan oğlunu ebedî saâdete kavuşturmak için indirilmiştir. Kâinata bizim bildiğimiz ve bilgisi henüz bize ulaşmamış ne varsa Kur'an onların hepsinden bahseder. Kur'andaki müteşâbihâtın vücûdu bu esâse müstenittir.

Etrafımıza şöyle bir bakalım! Gecenin karanlık perdelerini dalga dalga açarak doğan güneş, dünyamızı pırıl pırıl aydınlatıyor. Karanlık sebebi ile göremeyen gözlerimiz görmeğe başlıyor. Kapanan gönüllerimiz açılıyor. Gözümüzdeki ilâhî pencereden bütün varlığımıza aydınlık nüfûz ediyor. Bu parlak manzara bize ilâhî üslûbla bir şeyler fısıldıyor. Bu dekor ifadesini Kur'anda bulur.

Esen rüzgarların yapraklara temasiyle meydana gelen terennüm ve hırsıtlar, dalgalanan denizlerin eşsiz manzarası, mevsimlerin müsaadesiyle şahlanan çeşit çeşit otlar ve ağaçlar, buram buram tüten, misk gibi kokan çiçekler, kandillerle süslenmiş gök yüzü, bulutlar, yıldırımlar, gök gürültüleri, bunların hepsi lisan-ı hâl ile bize bir şeyler anlatıyor. İşte onların anlatmak istediği gerçekler ilâhî hitablar halinde Kur'an olarak insanlığa sunulmuştur. Bunun içindir ki, Kur'an bahsettiğimiz gerçekleri, yani bu âlemin boş yere yaratılmadığı hakikatını dile getiren ilâhî sözler manzûmesidir.

Kur'andan bir âyet okuyalım :

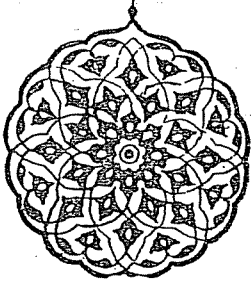
تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا
يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّ كَانِ حَلِيمًا غَفُورًا

«Gökler ve yer ve oralarda ne varsa hepsi Allah'ı zikir ve tesbih ederler. Hiç bir şey yoktur ki, hamd-ü senâ ile onu tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlayamazsınız. Şüphesiz O halîmdir, gafurdur.» (4)

Kur'an-ı Kerim, kendine has üslûb ile insanlığın ilim ve fen sahasındaki bu güne kadar ulaşabildiği ve ileride elde edeceği her konuya vasıtalı olarak temas eder. Yalnız bu temasın mahiyeti çok mühimdir. Çünkü Kur'an bu ilim dallarına doğrudan doğruya değil, esbâb ve vesâil yolu ile temas etmektedir. Bu esbâb ve vesâilin idrâkı ancak akl-ı selîme dayanan metodlu ve

(3) Ez-Zariyat sûresi, âyet: 55.

(4) İsrâ sûresi, âyet: 44.

dürüst bir çalışma ile kâbil olacaktır. Allah Taâlâ Kur'anında şöyle buyuruyor :

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

وَأَنْ سَعْيَهُ سَوْفَ يَرَىٰ

فَيَجْزِيهِ الْجَزَاءَ الْوَافِيَ

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ

«İnsan için ancak sa'yü gayretinin semeresi vardır. Ve mutlaka onun sa'yü gayretinin semeresi görülecektir. Sonra ona noksansız karşılık verilecektir. Ve şüphesiz gidişin sonu senin rabbinedir.» (5)

B U âyetlerde değerlin ancak işe verildiği, yeryüzünde ilerlemenin ve her türlü başarının ancak çalışmak sûretile elde edileceği kesin olarak ifâde edilmiştir. Muntazaman ve istekli bir şekilde derslerine çalışmayan bir talebinin sınıfta kaldığı gibi, doğruluğu ana prensib kabul ederek metotlu ve disiplinli çalışmayan bir millet de geri kalır. Bunun ne aklen ne de naklen başka bir ölçüsü yoktur.

İnsan çalıştığı takdirde acaba neleri yapmağa muktedirdir? Bunu da Kur'ândan dinleyelim :

أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ

يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ

«Onlar görmediler mi ki, Allah mahlukatı yoktan nasıl var ediyor, sonra nasıl geri çeviriyor. Şüphesiz o, Allah'a kolaydır. De ki, yeryüzünde geziniz!

Allah'ın hilkatı nasıl başlattığına dikkat ve ibret nazarları ile bakınız... Sonra Allah son dirilmeyi halkeder. Muhakkak Allah her şeye kaadirdir. Dilediğine azabeder, dilediğine rahmet eder. Siz ancak ona döndürülürsünüz.» (6) Allah-ü Teâla bu âyetlerde, insan aklına hitaben «Hilkatın, yoktan nasıl meydana geldiğini, bunun sırrını ve keyfiyetini araştır» emrini veriyor. Bu demektir ki, insan hakikaten çalışırsa bir çok sırları çözmeğe muvaffak olacaktır. Fakat o büyük başarı insanı serhoş edecek, kendine verilen kudret ve değerleri bir anda inkâr edecektir. Onun için âyetin sonunda derhal ikinci hayattan bahsedilerek son merhalenin böyle tamamlanacağına işaret edilmiştir.

Kur'an hiç bir zaman fizik, kimya, biyoloji gibi ilimlerin formüllerini ihtiva eden bir fen kitabı değildir. Fakat Kur'anda bu ilimlere âit prensipler ilân edilmiş, bâhusus bütün ilimlerin hakiki vasıtası olan akla, onunla elde edilen ilme ve akli çalışmalara önem verme husûsu ön plânda yer almış ve bu ilimlere verilmesi gereken önem ehemmiyetle belirtilmiştir. Zaten Kur'an bu ilimlerin formüllerini izah ve isbat etmiş olsaydı o vakit bize verilen aklın bir kıymeti kalmazdı. Çünkü, Allah Teâlâ'nın Kur'anında mükerrer olarak yarattığını bildirdiği insanın mükerrerlik vasfı ancak akli sebebiyledir. O halde insana mükerrerlik vasfını kazandıran aklın bir takım vazife ve mes'ûliyetleri olmalıdır. O vazifeleri ancak Allah'ın yarattığı mahlukâtı üzerinde yapacağı akli çalışmaları ile yerine getirmiş olacağından, bu çalışmaya imkan vermek için, Kur'an sadece aklın çalışma sahalarını ve bu sahaların konularını, aklın çalışmasını ne şekilde yapacağını, değer ve kıymet hükümlerini belirtmekle iktifâ etmiştir. Kur'anda olanlar (Allahü âlem) bu kadardır. Bundan sonra vazife bize düşer. Kur'anın emrettiği şekilde aklımızı kullandığımız takdirde halledemeyeceğimiz hiç bir mes'ele yoktur. Yeter ki, biz akl-ı selîme, mantığa, Kur'anın «Fazilet eşittir = iş» prensibine dayanan çalışma emrine önem verelim.

BUNDAN başka, henüz bu güne kadar, zihinlerin idrak sahasına girmemiş kapısı çalınmadık nice ilim dalları ve ilmi sahalar vardır ki, Kur'an onları bundan asırlarca evvel ifâde ve ilân etmiştir. Kur'andaki müteşâbihât henüz aklın kavramaktan âciz olduğu apayrı ilim deryâlarıdır. İşte bunların hepsi Kur'anın mücize olduğunu isbat eden apaçık delillerdir.

Biz burada bir hususu izaha çalışacağız. O da ilmi bir araştırma sahası haline gelmiş olan, çağımızın ehemmiyetle üzerinde durduğu âtikiyyat (arkeoloji)dir.

Bu konu ile ilgili Kur'an âyetlerine « قانون السير والنظر » (seyahat ve araştırma kanunu) denir. Turizm de bu tâbirde mündemiçtir.

Bu âyetler genel olarak «

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا

«yeryüzünde geziniz, dikkat ve ibretle gördüklerinizi tetkik ediniz.» sözü ile başlar. Bu âyetler, arkeoloji ve Turizmin lüzûmunu isbat hususunda kat'î bir hucet mesabesindedir. Bu âyetlerden başka Kur'anda bu konu ile ilgili daha çok şey vardır. Biz ileride bir tanesine temas edeceğiz.

Yalnız şurasını da ehemmiyetle kaydetmek isteriz ki, Kur'anın ehemmiyet verdiği ve insanlığı yöneltmek istediği gaye yalnız dünyada elde edeceğimiz maddî istifâdeler değildir. Dünyaya ait menâfii hedef tutmakla beraber, Kur'an ahkâmının asıl gayesi, mânevî, yani uhrevîdir. Kur'an âyetlerindeki seyahat, müşahade, araştırma, tetkik, hafriyat ve bunlarla ilgili ilimlerden umulan netice yalnızca dünyada elde edeceğimiz tarihi, coğrafi ve arkeolojik bilgilere ve bu bilgiler vasıtasile sağlanacak menfaatlara sâhib olmak değildir. Belki öncelikle elde edeceğimiz mânevî kazanç, Allah'ın mahlûkâtı olan bu muazzam âsârına hayretle bakarak ibret almak ve O'nun Halâlâk-ı A'zam olduğunu kabul ve tasdik etmektir. Kur'an dâimâ maddî ve mânevî ihtiyaçları bir arada ve birbirine eşit olarak mütâlaa eder. Ancak ikisi çatışır da ikisinden birisini tercih etmek icab ederse, ebedî saâdet hayatını gözönünde bulundurmaya, maddeyi değil, mânâyı tercih etmeyi tavsiye eder.

Şimdi de konumuzla ilgili bir hususu ele almak isteriz. Arkeoloji ilmi bakımından hayli önemi olduğuna kanaat getirdiğimiz, binâenaleyh aşağıda izahatını vereceğimiz âyetleri arkeoloji bakımından tetkike değer buluyoruz.

Âd kavmi ile ilgili bir kıssada şöyle denilmektedir :

«Âd kavmi gönderilen peygamberleri tekzip ettiler. Çünkü kardeşleri Hûd: Onlara dedi ki:

— (Ey Kavim) dikkatli olmanız, Allah'a sığınmanız lâzımdır. Ben size gönderilmiş emin bir elçiyim. Allah'tan korkunuz ve bana itaat ediniz. Bu davetin karşılığı olarak sizden her hangi bir ücret talep etmiyorum. Benim ücretim yalnız âlemlerin Rabbine aittir. Tepe olan her yüksekçe yere, (oyunlarınızı içinde kolaylıkla yapabileceğiniz) bir âyet (büyük bina) mı inşa ediyorsunuz. Sanki ebediyyen yaşayacağımınız gibi bir takım müesseseler de ediniyorsunuz. Askeriy hücum geçince barınca hücumlar yapıyorsunuz. Size bu kuvvet ve kudreti veren Allah'tan korkun ve bana itaat edin.» (7)

BİZ burada sondan dört âyetin üzerinde bir nebze durmak isteriz. Çünkü bu âyetlerde Âd kavminin o devirde ulaştığı ilmi seviye ve onun neticesi bildirilmiştir. Bu âyetlerde pek büyük hikmet ve ibretler vardır. Şöyle ki:

Bu âyetler, insanoglu çalıştığı ve dürüst hareket ettiği takdirde kendisine verilen akıl nimeti ile ne kadar büyük başarılar elde edeceğini belîğ bir dil ile ifade eder. Lâkin insana bu başarı, bir hikmete bağlı olarak verilmiştir. İnsan bu çalışma ve bu başarısı sonunda, bu kâinatın yaratılmasındaki yüksek gayeye ulaşamaz da yolunu sapıtırsa, âkibetinin hüsrana olacağı da bildirilmiştir. Binâenaleyh gerçek başarı ve muvaffakiyet bütün noksanlıklardan tenzih ve bütün kemâl sıfatlar ile tavsif ederek bir tek Allah'a inanmak ve bütün çalışmalar sonunda O'na varan yolda karar kılabilmeğdir.

Bahsimize konu olan dört âyetten birinde Âd kavminin mimarî sahadaki üstünlüğü, ikincide fizik, kimya, biyoloji ve tıpta ulaştıkları ilmi seviye, üçüncüde askerî sahadaki başarıları, dördüncüde Âd kavminin akibeti bildirilmiştir.

آتَّبُونِ بِكُلِّ رِبْعٍ آيَةً تَقْبَلُونَ

1 —

Her yüksekçe

yere, oyunlarınızı (içinde kolaylıkla) yapabileceğiniz müstahkem binalar mı kuruyorsunuz?»

Bu âyet-i kerîmede, Âd kavminin yaşamak için tepelerde inşa ettikleri muazzam binalara âyet tâbir olunmuştur. Halbuki «âyet» kelimesi — bilindiği gibi — birçok incelik hikmet ve ibretleri içine alan ve bütün insanlığı kendine hayran bırakan Kur'an-ı Azimüşşanın söz dizilerine denir. Bunun dışında herhangi bir şeye âyet tabir edilmekle, o şeyin pek mühim ve muhteşem bir varlık olduğunu ifade kasdolunur. Binâenaleyh Âd kavminin inşa ettiği muhkem ve muhteşem binalara âyet denilmekle mezkûr kavmin mimarî sahadaki üstünlüğü anlatılmıştır.

(عت) maddesi oyuna, oyuncağa netice bakımından fazla ehemmiyet taşımayan işlerle uğraşmağa denir. Bundan başka, rüzgarın te'siriyle yapıların ahenkli hareket etmesine de «abes» denir. Bu âyetteki «abesden», ikinci mânânın melzumi olan «bir kayda bağlı olamayarak yaşama tarzı»nın kasedilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu manaya göre, Âd kavminin o binalar içinde nasıl yaşadıkları ve o günde onların hayat tarzlarının ne kadar tekamül ettiği bilişare belirtilmiştir. Buna göre Âd kavminin yaşama düzeninde ulaştığı kolaylık, rüzgarın te'sirile gayet basit ve âhenkli bir şekilde salınan yapıklara benzetilmiştir. Bu da o kavmin ilim ,fen ve san'attaki üstünlüklerini ifade eder.

O halde acaba insanlık bu gün Kur'anda bahsi geçen kavmin ulaştığı hayat seviyesine ulaşabilmiş midir?

وَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ

2 —

» Ebedi olarak yaşama

ümidile bir takım müesseseler (çalışma yerleri) mi ediniyorsunuz?

(اتَّخَذَ) kelimesi almak veya yakalayıp tutmak manasına olan

(7) Şuarâ sûresi, âyet: 123-131.

الاخذ kökünden alınmış iftiâl vezninde bir mastardır. Bu kelime gerek akli ve gerekse fiili çalışma neticesinde bir şeyler elde etmek ve edinmek manasındadır. Âd kavmi kendi çalışmaları ile bir takım büyük fabrika ve müesseseler kurmuşlardır. Bundan gayeleri dünya hayatını akıllarınca ebedileştirmektir. Amma kuvvet ve kudret aslında kendilerinin olmayıp, Allah'ın olduğu için sonunda mağlub olmuşlardır.

(لعلكم تحادون) cümlesi fizik, kimya, biyoloji ve tıpta bir hayli mesafe katettiklerini ve ölüme çare bulabileceklerini zan etiklerini anlatmaktadır.

B AZI müfessirler, bu âyetdeki (مصانع) kelimesinin (مصنعة) nin çoğulu kabul ederek masânî'nin su havuzları ve barajlar olabileceğini de ileri sürmüşlerdir. Böyle bir mâna düşünülse bile yine de her iki mânada onların ilmi çalışmalarının ve teknikteki seviyelerinin bir hayli üstün olduğu göze çarpar.

Burada üzerinde durulması gereken husus, yeryüzünde çok eski çağlarda yaşamış insanların ilim ve san'atda muhtemelen bizden üstün olduklarını ifade eden bu âyetlerdeki haberleri arkeoloji yoluyla tedkik etmek vazifesidir. Eğer o kavimler hakikaten o derece ilerledilerse neden sonradan kaybettiler ve helak oldular? Bundan ibret dersi almak icab eder.

3 — (واذابطشم بطشم جبارين) «hücum ettiğiniz vakit cabbarlar yani en şiddetli zalimler gibi saldırıyorsunuz.»

Bu âyetde Âd kavminin askerî sahadaki gücü ifade edilmiştir. Demek oluyor ki adamlar hücum ettikleri zaman rüzgarlar gibi etrafı istila ediyorlarmış.

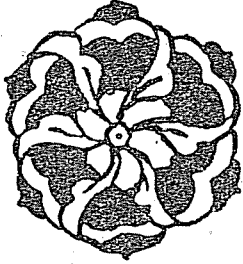
— Kur'an ilk önce kendine has uslubu ile nefsi'l-emr ve vakı yani gerçekleri ve mevcut realiteyi olduğu gibi tasvir eder. Bu gerçekleri dile getirme işi tamamlanınca asıl gayeye ve gerçek hedefe döner. Malum olduğu üzere Kur'anın varmak istediği en yüksek gaye, bu kâinatın yaratılmasının sebep ve hikmetini teşkil eden «Allah'ı tanımak ve O'na ibadet etmek» gayesidir. Bu yüce gayeye Allah Teâlâ insanları, kendi aralarından seçip gönderdiği Peygamberleri vasıtasıyla çağırmıştır. İşte böylece Âd kavminin içinde bulunduğu realite tasvir edilip insan oğluna verilen nimetler hatırlatıldıktan sonra Allah'ın emirlerini getiren elçi şu ilâhî fermanı ilân ediyor :

«Ey kavim! Allah'tan korkunuz ve bana itaat ediniz.»

Fakat mağrur ve kibirli olan bu insanlar bir anda her şeyi inkar ediyorlar. Kendi elleriyle yaptıkları büyük eserlere, kendi akıllarına, ilim ve san'atlarına güvenerek Allah'ın gönderdiği elçiyi tekzip ediyorlar. Neticede gazab-ı ilâhiye düçar olup helak oluyorlar. Güvendikleri akılları hiçbir fayda vermiyor. Çünkü onlar akıllarına i'timad ettikleri halde onlara bu akli veren, kendilerini yaratan, besleyip büyüten Allah Teâlâ'ya güvenmediler. İşin bu cihetini hiç hesaba katmadılar.

B U konuda Kur'an'da örnekler pek çoktur. Mühim olan aklı selim ile bunlardan faydalanmaktır. Bugün önemle üzerinde durulmakta olan arkeoloji ilmi vasıtasıyla Kur'an'da adı geçen kavimlerin ilmi ve ahlâkî durumları hakkında gerçek bilgi elde etmek mümkün olacaktır. Zira Kur'an'ın icâz vecihlerinden birisi de geçmiş kavimler hakkında verdiği haberlerdir. Bu haberlerin mâhiyeti ilmi yollarla tesbit edildiği gün, Kur'an'ın mucize olduğu bir kere daha ortaya çıkacaktır. Bunu müslimanların yapması en büyük temennimizdir.

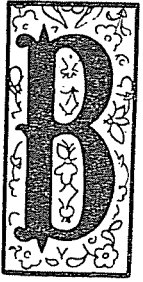
«Kanunnu's-seyr'i ve nazar» prensibinin diğer bir faydası müşahade ve görgü ile elde edeceğimiz bilgilerdir. Meselâ bugün dünyanın ehemmiyetle üzerinde durduğu turizm meselesi bu konuya dahildir. Turizm birçok bakımlardan faydalıdır. Bilhassa milletlerin birbirleriyle yapacakları limi alışverişler en mühim unsurlardan biridir. Şurası muhakkak ki, turizm en güzel şekliyle Kur'anda ele alınmıştır. İlk müslümanların bu sahaya son derece önem verdiklerini tarih kitaplarından öğreniyoruz. İslâm'ın ilk devirlerinde müslümanların o gün için bilinen dünyayı dolaşmış olmaları birçok yeni ülkeleri görmeleri ve bu ülkeler hakkında tarihi ve coğrafi bilgiler vermeleri bu esasa bağlıdır. O halde bugün bize düşen vazifelerden birisi, ilkönce kendi memleketimizi sonra da gücümüzün yettiği kadar diğer ülkeleri görmek ve ibret almaktır. Kur'an bu husûsa son derece önem vermiştir. Fakat maalesef son devirlerde yaşayan müslümanlar kendilerine çok yakın olan saâdeti uzaklarda aramak gafletine düşmüşlerdir. Hatta birtakım gafiller Kur'anı bir âyin kitabı haline getirmek gayretine kapılmışlar ve bu yüzden birtakım müslümanlar zillet ve hakarete düçar olmuşlardır. Kurtuluş Kur'an'ın çizdiği yolda aklın ışığı ile yürümektedir.

ALİ CAMMAZ

Terceme :
Ali ÖZEKİnsanlığın ebedî
kitabı:

Ku'ran-ı Kerim

BEŞERİYET, uzun tarihi boyunca saadeti arayarak, emniyet, huzur ve istikrar peşinde koşarak, şaşkınlık, sıkıntı ve iztiraplardan kaçarak pek çok acı tecrübeler geçirdi, çeşitli nizamlar ihdas etti, müteaddit kanunlar koydu ve sayısız denemelerinin meyvesini topladı.

Acaba beşeriyet aradığı saadeti ele geçirdi mi? Huzur, sükün, emniyet ve istikrar uğrunda emelleri gerçekleşti mi?

Şüphesiz acı gerçek bu sorulara «hayır!» diye cevap verir.

Su muazzam ilmi ilerlemeye ve madde âleminde beşeriyetin elde ettiği büyük zaferlere rağmen muhakkak insanlık şekâvet, hayret, korku, darlık ve ızdırap zulmetleri içinde bocalamakta devam ediyor.

Bundaki esrâr, keskin bir bakışa ve akli selime sahip kimselere gizli kalmamaktadır. Bu sır, o boşluktur!... Yani rûhun Allaha imandan boş ve yoksun olmasıdır. O iman ki hayat için yüksek bir hedef, değerli bir gaye tayin eder ve insanı, o yüce örneğe bağlar.

Şüphesiz kalb, imandan boş olarak kendi hâline terk edildiği takdirde, tek başına maddî zaferler, insan için matlup olan saadeti gerçekleştiremez. Zira imansız insan ruhsuz bir ceset, boşlukta dolaşan değersiz bir zerredir. Ne gariptir ki, insanlar, bu uçsuz bucaksız şekavet âleminde, ellerinde bulunan hazinelerden gâfil bir durumda yaşarlar

ve kendilerini hayata ıssırdıran o nûr önlerinde olduğu halde karanlıklar içerisinde bocalarlar. Halbuki Allahın kitabı ve semanın düsturu onları doğru yola hidayet ediyor. Fakat onlar zulmet çukurlarında sürünür, sapıklıklarında devam ederler. «Onların kalbleri hakikati idrak etmez, gözleri görmez, kulakları işitmez. Onlar tıpkı hayvanlar gibidir. Belki hayvanlardan da aşağıdırlar. Gaflete düşenler ancak onlardır.» (1) Sanki aşağıdaki mısraları ile Arap şâiri onları kastetmiş:

Hayret! âlemde acâib nesnelere de çok.

Yol yakın, fakat gayeye vuslat yok.

Sanki çölde kalmış bir kimsedir, susuzluk onu öldürür.

Halbuki su onun sırtında yüküldür.

EVET saadetin anahtarı ancak Allahın kitabıdır. O, şaşkınları hidayet eder. Sapıtanları irşad eder. İnsanları zulmetten nûra çıkarır. Allah (c.c.) şu âyetinde ne kadar doğru söyler. «Size Allah tarafından bir nûr ve apaçık bir kitap gelmiştir. Allah onunla rızasını talep edenleri selâmet yollarına kavuşturur. İzni İlahisi ile zulmetten aydınlığa çıkarır. Onları dosdoğru yola hidayet eder.» (2) Allah Kur'ânı Kerimi, beşeriyetin din ve dünya işlerini doğruyu bulmalarını sağlayacak bir nizam olmak üzere Hâtemül-enbiyâ ve'l mürselin olan elçisi Muhammed

(S.A.) e indirmiştir ki, her derdin devasını ve her kör fitneden kurtuluşu bulsunlar.

Resûlullah ashabına ileride birçok fitnelerin zuhur edeceğini haber verince Hz. Ali (R.A.), «O fitnelerden kurtuluşun yolu nasıldır, Yâ Resûlallah» dedi. Resûlullah (S.A.) şöyle buyurdu: «Allahın kitabı Kur'âna yapışınız, O'nda sizden öncekilerin ve sonrakilerin haberi vardır. Hâlen aranızda vukûa gelenlerin hükmü de ondadır. O, hak ile batılı ayırandır. O hiç bir zaman değersiz değildir. Allah, Kur'ânı terk eden cebbarların belini kırar, onun gayrisından hidayet bekleyenleri saptırır. Kur'ân Allahın sağlam ipi, parlak nûrudur. Kötü arzular onu bozamaz, diller onu karıştıramaz, görüşler onunla çıkmaza girmez, âlimler ondan doymaz, muttekiler ondan usanmazlar. Çok tekrar edilmekle o eskimez. O, cinlerin işitir işitmez. «Biz doğruya çağırın acib bir okuma duyduk ve derhal ona iman ettik. Artık biz Allaha hiç bir şeyi ortak saymıyacağız.» dedikleri kitaptır. Kur'ânın ilmini öğrenen önde gider, onunla konuşan doğru söyler, onunla hükmeden adaletle hükmeder. Kur'ânla amel eden me'cûr olur. Kur'ânın yoluna giden dosdoğru yola gitmiştir.» (3).

Şüphesiz Kur'ân-ı Kerimin ebediliğine en büyük delil içinde yaşadığımız gerçeklerdir. Kur'ân-ı Kerimin inşi üzerinden 14 asır geçtiği

(1) A'raf: 179.

(2) Mâide: 15.

(3) Birgivi, Tarikat-ı Muhammediye s. 3.; Darimi, Fazâil-ül-Kur'ân: 1.

halde ondan bir harf değişmemiş, bir kelime bozulmamış, arka arkaya gelen asırların ve birbirini takip eden nesillerin eli ona uzanamamıştır. Dünyanın her yerinde, her asırda ve nice şehirde binlerce müslüman Kur'anı ezberler ve onu okumakla Allaha yaklaşırlar. Acaba yeryüzünde, insanların gönlünde bu derece kudsiyete sahip bulunan böyle bir kitap var mıdır? Acaba yeryüzünde tağyir ve tebdilden uzak olarak bu kadar zaman yaşamış bir kitap mevcut mudur?

Nasıl böyle olmasın! Çünkü Kur'an, Allahın, kendisine önünden ve arkasından bâtili yaklaşamayan kitabıdır. O, övülmüş bir Hakim tarafından gönderilmiştir. Azîz ve Celîl olan Allah mukaddes kitabını kötülenmek, zayı olmak ve tükenmekten korumayı garanti etmiş ve bu hususta söz vermiştir. Onun sözü hak ve doğrudur. Allah teâlâ «Kur'an'ı biz indirdik, şüphesiz onu koruyacak olan da yine biziz» (4) buyurmuştur.

ALLAH bu Kur'anı, tarih devirlerinden mahdut bir devir, belli bölgelerde yaşayan bir kavim veya muayyen bir zaman için indirmedir. Bilakis onu, yeri ve üzerindeki her çekinceye yani kıyamete kadar her çeşit hayatın nizâmı olsun diye indirdi. Bunun için Kur'an-ı Kerim eşit olarak bütün milletler için her yerde ve her zamanda nesillerin kitabı ve insanlığın şeriatı olmalıdır.

Kur'andan önce gelmiş semâvî şeriatlar muayyen bir zamana bağlı, özel bir kavim ve o zamanda, o kavim arasında yayılmış bazı kötülükleri önlemek için gelmişti. Şeriatların sonu ve en mükemmeli olan Kur'anın şeriatı ise — İslâmın diğer bütün dinleri neshettiği gibi — geçmiş bütün şeriatları da neshetti. Kur'an-ı Kerim indirilen en son kitap, Hz. Muhammed, (S.A.) gönderilen en son peygamber, İslâm da bütün dinlerin sonucusudur. Artık Kur'andan sonra bir kitap, Hz. Peygamber (S.A.) den sonra bir peygamber ve İslâmdan sonra da bir din yoktur. Allah şöyle buyurur: «Bu gün sizin için dininizi ikmal ettim. Sizin üzerinizdeki ni'metimi tamamladım. Din olarak sizin için İslâma rıza gösterdim.» «Kim din olarak İslâmdan başkasını arzularsa ondan bu kabul olunmayacaktır. Ve o kimse âhirette hüsrâna uğriyanlardan olacaktır» (5).

Kur'an-ı Kerim, — eğer tatbik edilmiş olsa — insanlar arasında

sulh, sükûn, huzur ve ümidin umumileşeceği esasları içine alır. Eğer insanlar, ızdırıp ve çekişme dolu hayatı terketmiş olsalar Kur'anın gölgesinde birbirlerini seven ve birbirlerine ısınan kardeşler olarak yaşarlar. Bu söylediklerimizin en doğru şahidi tarihtir. Kur'anın hüküm ve hidayetinin cârî olduğu devirlerde olduğu kadar emniyet huzur ve refah içinde bütün insanların mes'ûd olacağı bir devir yoktur.

Beşeriyetin bu dosdoğru yola sırt çevirmesi ve kendisi için beşer tabiatının âcizlik, havâilik ve noksanlıkları içinde kendisini gösteren beşeri tecrübeleri yolunu seğmesi olması, kemal sıfatlarıyla muttasıf ve noksanlıklardan münezze olan beşerin hâlıkının gönderdiği ve büyük küçük hiç bir şeyi bırakmadan her şeyi birer birer sayıp döken kitabullahı terketmesi ahmaklık değil midir?..

Muhakkak Kur'an-ı Kerim, insan hayatının bütün taraflarını içine alan bir nizamdır. Kur'an, beşikteki çocuğu ele alır, onun için bir takım esaslar ve temeller vaz'eder. Allah teâlâ şöyle buyurur: «Emzirmenin tamamı olmasını isteyen kimse için anneler çocuklarını tam iki sene emzirir. Emziren annelerin iâşe ve giyimleri, iyilikle babaya aittir. Her nefis ancak kudreti nisbetinde mes'ûliyetler taşır. Hiç bir anne çocuğu sebebiyle zarara düşür edilemez, vârisi üzerine de aynısı lâzım gelir. Eğer anne ve baba karşılıklı anlaşma ve rıza ile çocuğu memeden ayırmak isterlerse bunun bir günahı yoktur. Eğer siz çocuklarınızı sonuna kadar emzirtmek isterseniz, vermeniz lâzım gelenleri iyilikle teslim ettiğiniz takdirde sizin için bunda bir günah yoktur.» (6)

KUR'ÂN bundan sonra olgun çağa gelmiş olan insanın yanında durur, onun haklarını beyan ile tavsiyelerde bulunur. Allah Teâlâ buyurur ki: «Rabbim ancak kendisine ihbâdet etmenizi ve ebeveyninize iyi muâmelede bulunmanızı emretti. Eğer onlardan her ikisi veya birisi yaşlanıp senin yanında kalırsa sakın onlara öf dahi deme, onları azarlama, onlara taflı ve yumuşak kelimelerle konuş, onlara rahmet ve sevgi kanatlarını aç. De ki: Ey Rabbim beni küçükken bakıp büyüttükleri gibi şimdi de sen onlara merhamet eyle.» (7) Kur'an bunun ve onun yanında insanın nasıl yaşayacağını, kendi rûhu ve di-

ğer insanlarla nasıl ilgileneceğini beyan eder.

Kur'an-ı Kerimin gerçekte, çeşitli şekillerde insanların bir kısmını diğerlerine köle yapan zâlim ve fasit nizamlara karşı bir savaş idi. Böylece bütün insanlar arasında mutlak eşitliği ilan etti. Çirkin ırk ayırımlarına karşı savaştı. Çünkü bütün insanlık bir annenin ve babanın çocuklarıdır. Onların aslı birdir. Hiç bir şekilde üstünlük yoktur. Üstünlük ancak Allah korkusu ve kullar arasında iyi muamele iledir. Allah bütün insanlara hitabederek şöyle buyurur: «Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve dişiden yarattık ve sizi tanışıp anlaşmanız için milletler ve kabileler kıldık. Muhakkak sizin Allah katında en üstünüünüz takvaca en ileri olanınızdır.» (8) Resûlullah (S.A.) de şöyle buyurur: «Bir Arabın Arap olmayana, bir beyazın bir siyaha hiç bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir. Şüphesiz sizin Allah katında en üstünüünüz takvaca en ileri olanınızdır.» (9).

KUR'ÂNIN teâlîmi, dillerin konuştuğu, dudakların ifade ettiği nazariyattan ibaret değildir. On dan öte değersiz bir şey de değildir. Bilakis o, cemiyet hayatında bir takım ameli gerçeklerdir. İyi nazar edersen cemiyet fertlerinden her birini hareket halinde bir Kur'an, insanlar arasında dolaşan bir İslâm görürsün. Kur'an bu eşitliği 14 asırdan beri ilân etmektedir. Bugün içinde yaşadığımız medeniyet, ilerleme asrı sayılan 20. asırda medeniyet ve tekamülün memleketleri ırk ayırımı karanlıkları içinde bocalamakta berdevamdır. Zencilere beyazların lokantalarında yemek, okullarında okumak veya semtlerinde oturmak yasak edilmiştir. Bu ahmakça yapılan ırk tefrikaları neticesi olarak beyazlar ve siyahlar arasında harp ateşi devamlı yanmaktadır. Şüphesiz Kur'an-ı Kerim yüce bir örnektir. Boyunları ne kadar uzarsa uzasin mütecevazler hiç bir zaman ona ulaşamayacaklardır. Bugün Kur'anın Muhammed (S.A.) in kalbine inşinden 14 asrın geçmesini kutlarken eşsiz bir iştîyak, derin bir hanin ve özleyişle Kur'an bayrağının yeniden yükseleceği ve İslâm hakimiyetinin gerçekleşeceği o mübarek günü bekliyoruz. «O gün Allahın yardımını ile müminler sevinirler. Allah dilediğine yardım eder. O azîz ve rahimdir.» (10)

(8) Hucurât: 13.

(9) Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5:411.

(10) Rûm: 4-5.

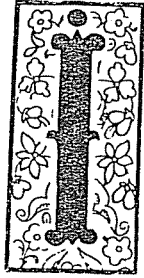
(4) Hier: 9.

(5) Mâide: 3-4.

(6) Bakara: 233.

(7) İsrâ: 23.

İslâm'ın beş şartından: ORUÇ

İSLÂMİN bütün ibadetleri, İnsanları Allaha yaklaştıran, kendi uhrevî menfaatleri yanında onların dünyaya hayatlarını da en güzel şekilde düzenleyen ilâhî emirlerdir.

Müslümanlar, ibadetlerini âlemlerin yaratıcısı Allahu Azimüşşan emrettiği için yaparlar. Bu ulvî ruh haline intisap eden mü'minler için, ibadetlerin o kadar huzur verici te'siri vardır ki, melekler, Mü'minin bu haline gıpta ederler.

Müslümanlar ibadetlerini bu anlayış ve idrak içerisinde Şeriat-ı İslâmiyyenin en girift noktalarını dahi bilerek yaparlarsa ilim ile irfanın, iman ile teslimiyyetin nurlu ışığı altında yaşamak imkânını bulurlar.

Şu iyice bilinmelidir ki, cehaletle İslâmiyyet bir arada olmaz, hele bir insanda aynı zamanda asla bulunamaz. İnsanların hayatları boyunca yapmaları lâzım gelen tek şey vardır. Öğrenmek, öğrenmek, öğrenmek... İyiyi ve hakikatı bilip ona sarılmak, kötüyü ve yanlışlı bilip nodan uzaklaşmak. Ben halk tabakasından bir cahilim diyerek mesuliyetten kurtulmaya imkân yok. Her müslüman, bir din âlimi kadar bilgili olmak mecburiyetindedir. Bilmediğini sormalı veya okumalı, öğrendiğini yaşamalı, başkalarını da yaşatmak için didinip çırpınmalıdır.

İbadetlerdeki bu ruha ait, müslümâna gereken kıymet hükümünü işaretledikten sonra kalbi ve düşünceyi, nefsin bütün hayvanî istek ve ihtiraslarından, dünyalık arzuların esir ve zebun edici zincirlerinden kurtararak Allah sevgisinin o uçsuz bucaksız hürriyetine götüren İslâmın Beş şartından ORUÇ'un Fıkhi meselelerine geçelim.

SER'İ MANASI

ORUÇ, «İkinci fecirden itibaren güneşin batışına kadar yemekten, içmekten, ve cinsi yakınlaşmadan nefsi korumaktır.»

LÜGAT MANASI

ORUÇ'un Arabcası, «Savm» ve «Sıyam» dır ki, nefsi men etmek manasına gelen «İmsak» karşılığında kullanılır.

ORUÇ'UN NEVİLERİ

Oruç, başlıca FARZ, VACİP, NAFİLE ve MEKRUH nevelerine ayrılır.

1 — FARZ ORUÇLAR

A — Muayyen Farz oruç : Ramazan-ı Şerifte bir ay müd-

Hazırlayan :

Mahmud

ÖZAKKAŞ

detle tutulan oruçtur.

Ramazân-ı Şerife «Şehr-i Sıyam» yani Oruç Ay'ı denir ve ileride gelecek şartları haiz olan her müslüman kadın ve erkeğe Ramazanda oruç tutmak farzdır.

— Ramazân-ı Şerif orucu, Peygamberimizin Mekken Medineye hicretinden 18 ay sonra Şaban-ı Şerifin Onuncu günü,

«Ey iman edenler, sizden önceki (ümmet)lere yazıldığı gibi sizin üzerinize de oruç yazıldı (farz kılındı). **Tâ ki korunasınız»** (Bakara Suresi. A. 183).

Ayet-i Kerimesi ile farz kılınmıştır. Farziyyeti Kitap, Sünnet ve İcmâ ile sabittir.

B — Gayr-ı Muayyen Farz Oruçlar : Kazaya kalan Ramazân orucu ile Keffaret olarak tutulan oruçlar bu nevidendir.

2 — VACİB ORUÇLAR :

A — Muayyen vacib oruç : Belirli bir günde tutulması nezredilen oruçlardır. Meselâ — Şu işim yapılsa filân gün oruç tutayım — denilir ve o iş de olursa nezredilen o gün tutulan oruç muayyen vacib oruçtur.

B — Gayr-i muayyen vacib oruç : Herhangi bir gün tayin edilmeden — şu işim yapılsa bir gün oruç tutayım — denilir, o iş de olursa nezredilen bu oruç gayr-i muayyen vacib oruçtur.

3 — NAFİLE ORUÇLAR :

Bunlar; Sünnet, Müstehab, Mendub diye adlandırılır. «Aşûre günü» ile birlikte bir gün önce ve sonra tutulan oruçlar, her ayın onüç, ondört ve onbeşinci günü tutulan oruçlar ve «Eşhür-ü Hurüm» denilen Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarının perşembe, cuma ve cumartesi ve Zilhicce'nin evvelinden dokuz günde tutulacak oruçlar Müstehab'tır. Yani nafile oruçlardır.

4 — MEKRUH ORUÇLAR :

A — Tahrimen Mekruh (harama yakın) Oruçlar : Ramazân-ı Şerif bayramının birinci gününde ve Kurban Bayramının dört gününde tutulan oruçlardır. Bugünler Allah Teâlâ'nın kullarına in'am ve ikramının bol olduğu ziyafet günleridir. Oruç tutarak bu ziyafetten kaçınmak doğru değildir.

B — Tenzihen Mekruh (helâle yakın) oruçlar : «Nevrûz» denilen İlkbahar gününde, «Mihrican» denilen Sonbahar gününde, yalnız Cuma veya yalnız cumartesi günlerinde, «Yevm-i Aşûre» denilen Muharrem ayının yalnız onuncu gününde, hacılar için za'f vereceği takdirde «Terviye» ve «Arafe» günlerinde oruç tutmak tenzihen mekruhtur. İki üç gün geceleri iftar etmeden ardı ardına tutulan oruçlar da böyledir.

ORUCUN ŞARTLARI

Müslüman, Âkil ve Bâliğ olan kimse oruç tutmakla mükelleftir. Binaenaleyh bu vasıflar kendinde bulunmayan bir şahıs için oruç farz değildir. Şu kadar var ki âkil ve bâliğ olmayan bir çocuğun orucu nafile olarak sahîh bulunur.

Orucun edâsı farz olmak için; sıhhatli ve kendi memleketinde (Mukim) olması şarttır. Yani hasta ve şer'an müsafir olanların bu halde oruç tutmaları serbest bırakılmış olup tutmadıkları takdirde kaza etmeleri şarttır.

Bir orucun edâsı sahîh olması için niyet etmek ve hayz ile nifastan temizlenmek şarttır. Yani, niyet edilmeden tutulan bir oruç şer'an tutulmuş sayılmadığı gibi hayz ve nifas halinde olan bir kadının oruç tutması da sahîh olmaz. Bu takdirde Ramazân-ı şerif orucunu daha sonra kaza etmeleri icab eder.

ORUCUN VAKTI

İkinci fecirden güneşin batışına kadar olan müdettir. Bu vakit, bir kısım şeriat alimlerine göre ikinci fecrin ilk doğuş anından, bir kısmına göre ise beyazlığın ufukta biraz uzayıp yayılmasından itibaren başlar. Muhakkak ki şüpheli olan hallerde yiyip içmeyi terketmek efdaldır.

ORUÇLARA AİT NİYETLER

— Herhangi bir oruca kalben niyet etmek kâfi olduğu gibi oruç için sahura kalkmak da bir nevi niyet demektir. Fakat niyetin dil ile ikrar edilmesi men-duptur.

— Muayyen Farz (Ramazân-ı Şerif, Muayyen Vacip ve Nafile oruçlar için niyet vakti güneşin batışından yani gecenin başlangıcından, güneşin istiva (öğle) zamanına kadar — eğer ikinci fecir ile istiva vakti arasında orucu bozucu bilerek veya bilmeyerek yiyip içmek ve cinsi yakınlaşma gibi herhangi bir şey yapılmamışsa — niyet edilebilir. Gurubtan önce veya tam istiva (öğle) zamanında ve ondan sonra akşama kadar hiçbir oruca niyet edilmez.

— (Bütün kaza, keffaret ve gayr-i mukayyet nezir oruçlar için ancak, gecenin başlangıcından (akşam) fecrin ilk başlangıcı (sabah) arasında niyet edilebilir ve bunları niyette kesin olarak tayin etmek de lâzımdır. Binaenaleyh bunlardan herhangi biri için fecirden sonra niyet edilse veya bunlardan hangisinin tutulacağı kalben dahi tayin olunmazsa niyet sahîh olmadığı gibi tutulmaları da sahîh olmaz.

— Oruca niyet açık olmalı ve meselâ — Ya Rab-bî, senin rızan için yarınki Ramazân-ı şerif orucunu tutmaya — diye söylenmelidir.

— Ramazân-ı Şerifin hergünü için ayrı niyet etmek gerekir.

— Bir kimse — bilmeyerek — Ramazân-ı Şerif içinde başka bir vacib oruca niyet etse bu niyetiyle Ramazân orucuna niyet etmiş sayılır ve tuttuğu oruç Ramazân orucu olur.

ORUÇLU KİMSE İÇİN MÜSTEHAH OLAN ŞEYLER

Oruç tutacak kimsenin sahur yemeği yemesi, iftarı akşam namazından önce yapması müstehabtır. İftar esnasında «Ya İlâhî, Senin rızan için oruç tuttum, sana iman ve sana tevekkül ettim, senin rızanla orucumu açtım ve Ramazân-ı Şerif ayının yarınki günü orucuna da niyet ettim. Artık benim geçmiş ve gelecek günahlarımı affet.» veya «Ey benim mağfireti bol Allah'ım, beni, anam ile babamı ve bütün mü'minleri hisap gününde mağfiret buyur.» diye dua etmek sünnettir.

ORUÇLU KİMSE İÇİN MEKRUH OLUP OLMAYAN ŞEYLER

Oruçlu kimsenin su ile ıslatılmış bir misvakı kullanması İmam Ebu Yusuf'a göre mekruhtur. Bazılarına göre ise sabahleyin veya zevalden sonra kullanmak mekruh değildir.

Oruçlunun istincada veya abdest alırken ağzına ve burnuna su almakta mübalâğa etmesi, suyu ağızda fazla tutması, burnuna çokça su çekmesi mekruhtur.

Oruçlu kimsenin pişen yemeği yalnız ağız ile dahi olsa tatması mekruhtur. Bu hususta kocasının kötü huylu olması kadın için bir özürdür, pişireceği yemeğin tuzuna ağız ile bakabilir.

Oruçlunun satın alacağı yağ bal gibi bir şeyi, iyi olup olmadığını anlamak için yalnız ağızla tatması dahi mekruhtur. Aldanmak korkusu olursa boğaza gitmek şartıyla dil ile tadına bakılabilir.

Sakız çiğnemek ve orucunu muhafaza edemeyecek halde zayıf düşmesinden korkulan kimsenin kan aldırması mekruhtur.

Harareti azaltmak için ağza burna su almak, soğuk su ile yıkanmak İmam Ebu Yusuf'a göre mekruh değildir. İmam-ı Azam'a göre ise mekruhtur.

Nefsinden emin olmayan bir oruçlunun zevcesini öpmesi, okşamaması mekruhtur.

Oruçlu kimsenin çıplak buldukları halde zevcesine sarılması nefsinden emin olsa dahi mekruhtur. Zevcesinin dudaklarını emmesi de mekruhtur.

Oruçlu kimsenin cünüp olarak sabahlaması veya gündüz uyuyup ihtilâm olması oruca zarar vermez, fakat mümkün olduğu halde geceleyin yıkanmaması kerahatten hâli değildir.

Oruçlu kimsenin gül ve misk gibi birşeyi koklaması da mekruh değildir.

ORUCU BOZMAYAN ŞEYLER

- 1 — Unutarak birşey yemek, içmek, cinsi temada bulunmak.
- 2 — Kişinin istemediği halde boğazına duman veya toz kaçmak,
- 3 — Dişler arasında kalan nohut tanesinden ufak bir şeyi yutmak,
- 4 — İstifranın boğazdan ağza çıktıktan sonra, dışarı çıkmadan tekrar geri dönmesi,
- 5 — Kan aldırma,
- 5 — Kişinin boğazına sinek kaçması,
- 7 — Orucu bozmaya niyetlenip de bozmamak,
- 8 — Burun akıntısını bilerek burna çekmek,
- 9 — Oruçlunun kulağına su kaçması,
- 10 — Gözlere sürme çekmek, başa yağ sürmek,
- 11 — Yalnız düşünerek meninin sızması,
- 12 — İç kısma iyice nüfus etmemek şartı ile cilt yaralarına konulan ilaç, orucu bozmaz.

ORUCU BOZUP KAZAYI İCABETTİREN HALLER

- 1 — Yolculuk veya hastalık özü ile Ramazan orucunu tutmamış olan kimsenin tutmadığı günleri kaza etmesi icabeder. (Bozulan nafile oruçlarda da hüküm böyledir) Kaza etmeye vakit bulunmazsa fide verilir.
- 2 — Kuru pirinç, kuru darı, mercimek gibi şeyler yemek,
- 3 — Bilerek yutulan taş, demir vesaire gibi vücuda faydalı olmayan şeyler,
- 4 — Başkasının tükürüğünü veya başkasının ağzından çıkardığı lokmayı yemek,
- 5 — Bir kimse fecir tulu etmemiş olduğu halde tulu' etmiş zanniyle sahur veya güneş batmış zanniyle iftar yapması.
- 6 — İç kulağa yağ veya su damlatmak,
- 7 — Dıştaki baş yarasına konan ilacın beyne ulaşması,
- 8 — Boğaza düşen kar veya yağmur tanesini istemiyerek yutmak,
- 9 — Abdest esnasında ağızdan boğaza yanlışlıkla su kaçmak,
- 10 — Başka biri tarafından zor ve cebirle bir şey yedirilmek, içirilmek, cinsi münasebette bulundurulmak.
- 11 — Gecedan niyetli bir oruçlunun mukim iken sabahtan sonra yola çıkıp yolda bir şey yemesi, Kaza oruçlarını ardarda tutmak icap etmez.

ORUCU BOZUP HEM KAZAYI HEM DE KEFARETİ İCAB ETTİREN HALLER

- 1 — Bilerek cinsi münasebette bulunmak,
- 2 — Gıda veya ilaç olarak bir şey yemek veya içmek,
- 3 — Boğaza düşen kar veya yağmur damlasını bilerek yutmak,
- 4 — Kokmuş bile olsa çiğ et yemek,
- 5 — Dışarıdan ağızına koyduğu buğday parçasını çiğneyerek veya ön dişleriyle kırarak yemek, veya hiç kırmadan yutmak,
- 6 — Susam, mercimek ve buna benzer şeyleri dışarıdan ağıza koyarak yemek,
- 7 — Bir parça tuz yemek,
- 8 — Eşinin veya iğrenmiyeceği bir kimsenin tükürüğünü yutmak,
- 9 — Gıybet ettikten sonra orucum bozuldu diye bilerek bir şey yemek,
- 10 — Kan aldırıktan sonra orucum bozuldu diye bilerek bir şey yemek,
- 11 — Erkek ve kadının şehvetle fakat meni gelmeksizin tam cinsi birleşmede bulunmadıkları halde orucun bozulduğunu sanarak bir şey yemeleri,
- 12 — Şehvetle fakat meni gelmeksizin öpüştükten veya sarıldıktan sonra orucun bozulduğunu zannederek bir şey yemek,
- 13 — Bıyıklarına yağ sürdükten sonra bir kimsenin oruç bozuldu zanniyle bir şey yemesi,
- (9-13'e kadarki maddelerde kişi, bir fıkıh âliminin fetvasına dayanarak veya bu konudaki hadisin te'vilini bilmediği için orucunu bozarsa kefaret icap etmez. Eğer hadisin te'vilini bildiği halde orucunu bozarsa kefaret lâzım gelir.)

KEFARETİN İFASI

- 1 — Mü'min olmasa bile bir köleyi hürriyetine kavuşturmakla,
- 2 — Buna gücü yetmezse ara vermedne bayram ve teşrik günleri haricinde iki ay oruç tutmakla,
- 3 — Buna da muktedir değilse günde iki öğün olmak üzere altmış fakirin karnını doyurmak veya altmış fakirden herbirine yarımşar fitre buğday veya buğday unu veyahut bir fitre hurma yahut arpa vermekle, yahut da bunlardan birinin kıymetini vermekle.

GÜNDÜZÜN ORUÇLU KALMASI GEREKEN KİMSELER

- 1 — Ramazanda (hastalık gibi bir özürden dolayı) orucu bozduktan sonra iyileşen kimsenin,
- 2 — Fecir ağardıktan sonra hayız ve nifastan kesilen kadının,
- 3 — Fecir ağardıktan sonra bülüğa eren çocuğun,
- 4 — Fecir ağardıktan sonra müslüman olan bir kimsenin, günün diğer kısmında oruçlu kalması icap eder.

BİBLİYOGRAFYA

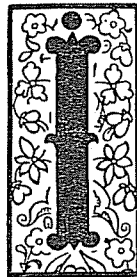
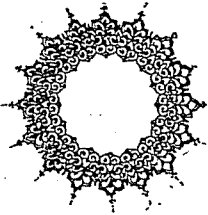
- 1 — Ömer Nasîhi Bilmen : Büyük İslâm İlmihali Bilmen Yayınevi, 1964 İst.
- 2 — Tahir'ül Mevlevî (Olgun) : Müslümanlıkta ibadet tarihi. 2. baskı. Bilmen Yayınevi, 1963 İst.
- 3 — Abidin Işık : Saadet-i Edebiyye. Ticaret Postası Matbaası, 3. baskı. 1965 İst.
- 4 — Hacı Mehmed Zihni : el-Muhtasarat. 2. baskı. Doğuş Matbaası, 1956 İst.
- 5 — İbrahim Al-Rawi : Oruç - İslâm ve Modern Tıbbın Hakikatleri. Broşür.
- 6 — Abdullah Aydın : Nûru'l izâh tercemesi. 1966 İst.
- 7 — Edda'va-el-İslâmiye. Risâletü's-Sıyam. 1965 el-Kuweyt.

Tasavvuf

Mevlâna'nın Hayatı ve Fikirleri

Dr. Ahmed Subhi
FURAT

من بنده قرآنم اگر جان دارم
من خالک ره محمد مختارم
اگر نقل کند جز این کس از گفتارم
بزارم از ووزان سخن بزارم

İSLÂM âleminde bilhassa, tasavvufi şiirin sâdelik içinde ulaşabileceği en yüksek merhalesi olan Mesnevi'si ile tanınan hakim şâir Mevlâna Celâleddin, hicri 580 (: milâdi 1184) yılında Belh şehrinde doğdu. Sultânul-ulemâ diye mâruf olan babası Bahâeddin Veled, eskidenberi Belh'te yerleşmiş bir ulemâ âilesine mensuptu. Oğlu Celâleddin'in yirmi yaşlarında bulunduğu bir sırada, büyük bir ihtimalle Moğol korkusu yüzünden bu şehirden ayrılan Bahâeddin Veled, hac seferine çıktı. Uğradığı Nişâbur'da, kendisini meşhûr sûfi şâir Feridu'd-din Attâr karşıladı ve büyük bir istikbâl sezdiği yanındaki oğlu Celâleddin'e Esrâr-nâme'sini hediye etti. Bahâeddin Veled Hicâz'dan dönüştü, Şam yolu ile Anadolu'ya geçmiş, sırasıyla Malatya, Erzincan, Akşehir, Lârende ve sonra da Konya'da yerleşmişti. Lârende'de iken, Şerefu'd-din Lâlâ Semerkandî'nin kızı Gevher hatunla evlendirdiği oğlu Celâleddin, esâsen daha Belh'te iken başladığı tahsilini, fevkalâde kaabiliyeti ve büyük sûfilerden müteşekkil mûhiti sayesinde sîratle ikmâl etmiş bulunuyordu. Sonunda, babasının ölümünden sonra, onun eski bir talebesi olup kendisini derûnî ilimlere teşvik edecek Seyyid Burhâneddin Mu-

hakkık'ın müridi olacak ve bu şeyhinin vefatına kadar sürecek dokuz senelik bir devreden sonra, meşhûr derviş **Şems-i Tebrizî** ile buluşma anına kadar beş sene yalnız kalacaktır.

Mevlânâ Celâleddîn, hayatındaki büyük inkulâbı kendisine borçlu olduğu ve **Divân-ı Kebir**'inde :

«... Kırk yıllık akıl, beni baş aşağı gamlara garketmişti; altmış iki yaşında av oldum da tedbirlerden kurtuldum...» (1)

diye temas ettiği bu hadise sırasında, görüldüğü gibi altmış iki yaşlarında idi ve Şems-i Tebrizî de aşağı-yukarı bu yaşlarda bulunuyordu. Hicrî 542 (milâdî 1244) senesinde Konya'da **Şekerfurûşân** hânında vâki olan bu mülâkât, Mevlânâ'nın hayatında gerçekten yepyeni bir devir açmıştı. Kelâm, Hâdis, Tefsir ve Edebiyât gibi muhtelif ilimlerde büyük bir behresi olduğu ve tasavvufî görüşlerinde **ilâhî aşk** ve **cezbe**'yi esâs kabûl ettiği görülen Şems-i Tebrizî, Mevlânâ ile tam bir rûhî mutâbakat halindeydi. Kendisiyle görüşmeden önce zâhid bir sûfi durumunda olan Mevlânâ, tasavvufî mânâda hayrân olduğu bu derviş ile tanışmasından sonra müridlerini ihmâl etmiş ve sâdece onunla meşgul olmağa başlamıştı. Ancak bu halden memnun olmayan müridlerin, Şems-i Tebrizîyi ölümle tehdide kadar varan davranışları, bunlardan pek muğber olan Şems'in **Şâm'a** kaçmasına sebep oldu. Fakat onun bu hareketi, Mevlânâ'yı müridlerine kazandırmamıştı. Mevlânâ üzgün, kırgın ve perişandı. Sonunda müridler af dilediler ve Mevlânâ, oğlu **Sultân Veled**'i, Şems-i Tebrizî'yi bulup getirmek üzere Şâm'a gönderdi. Israrlara dayanamayan Şems'in dönüşü, müritlerin yeniden harekete geçişleri ve onu Mevlânâ'dan uzak tutma gayretleri sonunda daha fecî bir şekilde neticelendi: Şems-i Tebrizî, hicrî 645'de (m. 1247) ortadan kaybolmuştu, hem de hiçbir iz bırakmadan. Buna sevinenler, Mevlânâ'nın tekrar eski durumuna döneneğini sanmakla yanılıyorlardı. Mevlânâ, Şems-i Tebrizî'yi unutmadı; onu kendisinde buldu. Ancak görmesi için bir aynaya ihtiyacı vardı ve bunu da Şems-i Tebrizî'nin mazharı olan Konyalı **Selâhaddin Zerkûb** giderdi. Böylece Mevlânâ, ümmî, fakat **Seyyid Burhâneddîn**'den feyz almış ve Şems-i Tebrizî tarafından sevilmiş bu kuyumcu ile derûnî bir bağ kurmuştu. Müritlerin, ihmâl edilişleri dolayısıyla, ehemmiyetsiz bâzî nâhoş hâdiseleri birtarafa, daha çok huzûr içinde geçirilen bu on yıl, Selâhaddin'in hicrî 657'de (milâdî 1258) ansızın vefâtı ile son buldu. Selâhaddin, Şems-i Tebrizî'nin cezbe ve coşkunluk âlemine attığı Mevlânâ'yı temkin âlemine sokmuştu. Vefatından sonra yerini, **Çelebi Hüsameddîn Hasan b. Muhammed b. Ali Türk** aldı. Mevlânâ'ya **Hakim Senâ'nin** (v. 525/1130) **Hadika**'sına ve **Ferîdu'd-din Attâr**'ın (v. 627/1229) **Musibet-nâme** ve **Mantiku't-tayr**'ına benzer bir kitap yazması hususunda recâda bulunan, işte bu **Çelebi** olmuştur. Mevlânâ'nın muhtelif vesilelerle söylediği gazel ve rubâilerden meydana gelen **Divân**'ı gittikçe büyüyordu. Şimdi sıra buna gelmişti. Esasen daha önce böyle bir karara varan Mevlânâ, sarığından, içinde mesnevî'nin onsekiz beyti yazılı olan bir kağıt çıkarıp «Sen yazarsan ben söylerim» diyordu. Böylece senelerin mahsûlü tecrübe ve bilgiler, şiddetli bir teessür, hassâsiyet ve fevkalâde bir ifâde kaabiliyetine sahip olan Mevlânâ'nın dehâsından semeresini verecekti. Mevlânâ, semâ esnâsında, hamamda, yolda söylüyor, **Çelebi** de yazıyordu. Bazı geceler sabahlara kadar süren bu faaliyet, araya giren küçük fasılalar hariç, hastalığına kadar devam etti ve neticede 26 660 beyitten müteşekkil altı ciltlik bir devâsâ eser olan **Meşnevî** vücûd buldu. Tedâi sûretiyle yazılmış bulunan bu eserde Mevlânâ, düşüncelerini ve tasavvufî fikirlerini nazım halinde hikâyelerle anlatıyordu.

○ , bütün islâmî edebiyatın şiir halindeki mecmuası durumunda olan **Mesnevî**'si yanında, haklı şöretini **Divân-ı Kebir**'ine de borçluymuştu. Hepsî 50 000 beyte yakın gazel ve rubâilerden müteşekkil bu eserinde, muhtelif tasavvufî duygu ve heyecanlarını terennüm etmekteydi. Gazellerin ekserisinde mahlas olarak Şems-i Tebriz ismi yer aldığından bu divâna **Divân-ı Şems-i Tebriz** de denilmiştir.

Onun bu arada, muhtelif vesilelerle imlâ edilmiş olan mektuplarının içinde bulunduğu «**Mektûbât**», sözlerinin not edilmesiyle meydana gelen «**Fihî mâ fih**», ve vaazları esnâsındaki kayıtlardan teşekkül eden «**Mecâlis-i Seb'a**» sı da zikredilmelidir (2).

(1) Beytin içinde bulunduğu şiir için bk. **Divân-ı Kebir** (Konya Müzesi Kütüphânesi, no. 68, 69), no. 68, s. 137. Fazla malumat için, notumuzu da borçlu olduğumuz şu makaleye bakılabilir: **Abdülbâki Gölpınarlı**, «Mevlânâ Şems-i Tebrizî ile altmışiki yaşında buluştu» (**Şarkiyat Mecmuası**, III, 156-161).

(2) Mevlânâ Celâleddîn'in eserleri hakkında şu eserlere bakılabilir: **Abdülbâki Gölpınarlı**, **Mevlânâ Celâleddîn** (İstanbul, 1959), s. 268-273); H.

Tasavvufî görüşlerinin esasını (3) biraz ilâhî aşk ve cezbe'nin teşkil ettiği Mevlânâ, düşüncelerini, Senâî ve Attâr gibi hikâyelerle anlatır. Esasen o, biz-zat söylediği gibi, Senâî ve Attâr'ın hikâyeciliği vâdisinde yürümüşdür. «Akılların ölçüsü derecesinde basit söylüyorum; bu ayıp değildir, Peygamber işi budur» diyen Mevlânâ'nın hikâyelerinde, birçok felsefî tâbir ve fikirlere tesâdüf edilirse de, onun bunları daha çok izah için vâsıta olarak kullandığı görülür.

Âlemde dâimî bir yaratılışa inanan Mevlânâ, kâinatın fasılasız olarak, iyi ve güzele doğru yenilendiği düşüncesindedir: «Her gün bir yere konup göçmek, akarsu gibi bulanmamak, donmaktan kurtulmak ne hoş. Dün de geçti, düne âit söz de dün gibi gelip geçti. Bu gün yeni bir söz söylemek lâzımdır» rübâisiyle, hem bu görüşünü dile getiriyor, hem de yeninin lüzumluluğunu telkîn ediyor. Hemen hemen bütün sûfilerde rastlanılan «vahdet-i vücûd» (varlık birliği) düşüncesi onda da görülür: Görülen bütün farklı durumlar, rengin, renksizlik âlemine galebesidir. Aslında, bütün renkler îğretidir, sâdece Allah rengi ebedidir. Ne tarafta bulunulursa bulunulsun, tek bir mihrâba dönülür. Yemek çeşiti sayısızdır; fakat yemek olmak bakımından tekdir, doydun mu diğerlerini istemezsin, ama aşsan, bir yemeği yüzbin yemek görürsün.

Dünyâ, ancak içinde mânevî zevkten uzak, türlü hırslarla yaşandığı müddetçe kınanmalı. Yoksa, mutlak varlığın zuhuru görülünce, dünya, güzelim dünyadır. İnsana bu güzel dünya nefis yüzünden dar gelmekte ve bu yüzden de insan savaşılar düşmektedir. İnsanın devamlı olarak mânevî mücâhedede bulunması lâzımdır. Herşeyden önce de insan, kendisini islâh etmelidir. Başkasında gördüğümüz suçla bizimki arasında hiçbir fark yoktur. Dünya ile ilgili bütün bağları çözmek, altın ve gümüş esâretinden kurtulmak gerek. Ancak din yolunda kazanılan mal müstesnâ: buna Hz. Peygamber de «ne güzel mal» demiştir. İnsanın içinde yoksulluk havası oldukça, ağzı kapalı ve fakat içinde hava bulunan testinin uçsuz bucaksız denizlerde yüzüşü gibi, dünya denizine batmaz. Böyle bir kimse nazarında dünya malı hiçbir. Hırs-lardan tek kurtuluş ilâhî aşka düşmekle olur.

MEVLÂNÂ, ihtiyâr ve irâde hususunda, Mütezile ve Cebriye'nin görüşünden ayrı bir görüştedir: Feryâd edişimiz, acimizi gösterdiği gibi, utanmamız da ihtiyârımıza delâlet eder. Pişmân oluşumuz, ihtiyârımızı açıkça göstermektedir: Eli hastalık dolayısıyla titreyenle, elini titretendeki kudreti, Allah yaratmıştır ama, isteyerek elini titreten pişman olabilir, diğeri ise asla. Cebr, Allah'la birliktir; yoksa sadece menfeatini gözeten nefsin cebriyeti değil. İnsanın cebir inancında ısrarı, isteyerek yaptığı kötü işler yüzünden, diğerlerine mes'ûliyet yüklemesinden başka bir şey değildir. Tabiatıyla bu da onun, gerçek âleme ulaşmamasından ileri gelmektedir. Ama buna ulaşan kişi, varlığı kalmadığından, kendi istediğini yapamaz. Artık o, cebr'den de bahsetse doğrudur, ihtiyardan da. Zira ne kendi varlığı, ne irâde ne de ihtiyârı kalmıştır.

Her devirde Peygamber makâmında bir velî bulunduğunu kabul eden Mevlânâ, irşâdı, bu kâmil insanın harcı görmektedir. Esas, cezbe'dir; sülûk'un esası da, aşk ve cezbe'yi doğuran da semâ'dır.

Hemen hemen her beyti, bir âyet ve hadîs'in tefsiri durumunda olan Mesnevî'si ve Divân-ı Kebîr'i ile Mevlânâ Celâleddin, sünnî bir mutasavvîf ve sūffî'nin müşahhas bir misâlidir. Onun :

«Allah teâlâ'nın lutufları Hz. Mustafâ'ya «Sen ölsen bile, bu din, bu Kur'ân ölmez» dedi, ve

«Ey Peygamberimiz, sen sihirbâz değilsin; doğrusun. Sen de Hz.

Mûsâ'nın giydiği nübüvvet hırkasını giymişsin.» tarzındaki samîmî itirafları da bunu gösterir. Hele Farsça okunuşunu yazımızın başında kaydetmişiz :

«Hayatta oldukça Kur'ân'a kulum,

Seçilmiş Hz. Muhammed'in yolunun toprağıyım.

Biri, sözlerimden, bundan başka bir söz nakil ederse

Ondan da bizârım, o sözden de.»

rübâisi bizi başka herhangi bir delil aramaktan da müstağnî kılacak durumdadır.

İslâm âleminin en velûd ,güzide mütefekkir şâirlerinden biri olan Mevlânâ

Ritter, Celâleddin Rûmî (İA, 21. cüz, s. 53-59); Tâhir Büyükkörükçü, Hakiki vechesiyle Mevlânâ ve Mesnevî (İstanbul, Çağaloğlu Yayınevi), s. 40-47.

(3) Mevlânâ'nın tasavvufî görüşleri hakkında 2. notta zikredilen eserlere bakılmalıdır.

Celâleddin, hayatının sonlarında hastalandı. Nitekim öölümünün yaklaştığını hissettiği son günlerinde yazdığı bir gazelinde :

«Gerçekten haberdâr olarak ölenler, sevgilinin huzûrunda şeker gibi erirler. Elest meclisinde âb-ı hayât içenler, bir başka tarzda öölürler... Sen sanırmısın ki arslanlar, da köpekler gibi kapı dışında can versin? Âşıklar, yolculukta ööldüler; mi can Pâdişahı onları karşılar... Âşıklar gök yüzüne uçarlar; münkirlerse cehennem dibinde can verirler...»

diyordu. Yine bu günlerinde, kendisini ziyâret eden Şeyd Bedreddin'e :

«... İç âlemde nasıl bir Pâdişahla oturup kalkmaktayım, ne bilirsin sen? Atlın gibi sapsarı bir hale gelen yüzüme bakma, demir gibi bir ayağım var.

Bütün varlığım, beni bu âleme getiren o Pâdişaha yöneldim. Gâh güneşe benziyorum, gâh incilerle dolu denize...»

gazelini söylemişti. Vefâtının bir gün öncesi, bir ara iyileşmişti. Sadık dostları Hüsâmeddin, oğlu Sultan Veled ve hekimler her zamanki gibi yanındaydılar. Aynı günün sabahına karşı, gecelerce uyumadığı halde kendisini bir türlü yalnız bırakmayan oğluna: «... Ben iyiyim, sen git, biraz yat...» dedi. Gözyaşlarını zor zapt eden Sultan Veled, yanından ayrılırken :

«Git, başını yadığa koy, bırak beni; şu geceleri dolaşıp duran harâb olmuş mübtelâdan vaz geç.

Biz yapayalnız geceleri sabahlara kadar sevdâ dalgaları arasındayız...» beyitlerini okuyordu. Ancak bu iyileşmiş hali uzun sürmedi, tekrar birdenbire ağırlaştı ve nihâyet pazar günü (5 Cumadelâhire 672 / 17 Aralık 1273) akşam üzere Hakk'ın rahmetine kavuşmuştu.

Kubbelerin Altında..

Günahları azleden ey billûr şadırvanlar!
Hayatın cilvesinden size attım kendimi.
Aritın, temizleyin pâk olayım bu anlar,
Harâb olan kendimde bulayım ben kendimi.

Dilerim zikretmeyi geçmesin saniyeler.
Kaybolurum dinlerken ben mihrabın sesini.
Getirir o kıyımlar, o rukûlar secdeler,
İnsana tam bu anda ağlamak hevesini.

Açılır açılır hep, semaya doğru eller,
Bilmem ki, boş kalır mı nezihin dilekleri?
Atabilsem, kalmasa kalbimdeki lekeler,
Kubbeler olsam da bir dinlesem istekleri...

Rekin ERTEM

Dil

Nihad Sami
BANARLI

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe

UR'ÂN-I Kerim'in Türk diliyle ifâdesi, Türkiye'de —tıpkı dil mevzûu gibi— bilir bilmez her kafanın fikir yürütme cesâreti bulduğu bahislerdendir.

O kadar ki **Kur'ân-ı Kerim**'in Türkçeye çevrilmesini müslümanlığa karşı bir tehdid gibi ele alanlar bile olmuştur. Bunlara göre, müslümanlığın mukaddes kitabı ancak arapça metin hâlinde iken insanı esrarlı, füsunlu ve ulvî görünür. Eğer Kitab Türkçeye çevrilirse bu tılsım kaybolacaktır.

Burada ifâde ettiğimizden daha vahim maksadlarla ileri sürülen bu düşünceler şüphesiz tam bir cehâlet mahsûlüdür. Çünkü **Kur'ân-ı Kerim**'i Türkçeye çevirmegi, müslümanlığı tehdid yolunda bir koz gibi kullananlar bilmezler ki **Kur'ân-ı Kerim** daha müslümanlığın ilk asırlarında, İslâm imânının Türkler arasında bir gufran gibi esip bir gazâ mevzûu olduğu, büyük iman ve cihâd devirlerinde, hem de def'alarca Türkçeye çevirilmiştir. Fakat bu tercümelerin hiçbirisi, İslâm'ı, düşmanlarının gözlerini aydınlatacak bir şekilde sarımsamış, aksine, Türkler arasında İslâm'ın ilerlemesinde, sevilme ve yayılmasında büyük vazife görmüştür.

Türkler daha Ortaasya'da iken yapılan Kur'ân tercümelere, Anadolu ve Balkanlar Türkiyesi'nde yüzlerce defâ ve elyazması olarak tekrar tekrar yazılmıştır. Bu yazmalarda **Kur'ân-ı Kerim**, islâm yazısıyla yazıldıktan sonra her satırının altına Türkçe karşılıkları konulmak sûretiyle hem en ilmi hem de en faydalı ve ustalıkla bir şekilde Türkçeleştirilmiştir. Bu tercümelere hayli archaïque fakat çok samimi, sâde ve sıcak bir halk Türkçesi vardır. Böylelikle **Kur'ân-ı Kerim**'i her âyetinin altındaki Türkçe kelime ve ibârelerle anlamak, onu okuyan müslüman Türkler için büyük saâdet olmuştur.

Bu tercümelere —bu gün düşünülenin aksine olarak— okuyanları mânâ bakımından tatmin etmiş fakat bu tatmini ses ve

sadâ bakımından bütünlemek lâzım gelince, müslüman Türk, o zaman bütün okuyuş tıslımlarına başvurarak **Kur'an-ı Kerim**'in aslını okumuştur.

Çünkü **Kur'an-ı Kerim**, imân'a yalnız ifâde ve mânâ değil, aynı zamansa sadâ vermiş, hem de derin bir ses, yüce bir **musıkî** vermiş, lâhûfî bir lisanla **terennüm** edilmiştir. Onun her âyeti, herhangi bir lisan cümlesi'nin üstünde, bir telkîn mucizesi içinde ve bir **musıkî cümlesi** hâlinde nâzil olmuştur.

Bu söyleyişi sağlayan din, iman ve vicdan unsurlarının yüceliği yanında birtakım ses unsurları; arapçanın büyük duyurucu kudretini en çok **Kur'an-ı Kerim**'de gösteren, birtakım **terennüm** sırları vardır.

Bu musıkî, nesirde cümle ve cümlecik sonu kafiyeleleri demek olan **seci**'lerle; diğer iç **kafiye**'lerle; arapçanın karakteristik uzun **hece**'leriyle ve zengin **alliterasyon**'larla sağlanmıştır. O kadar ki **Kur'an-ı Kerim**, Arap nazmının, arapça şiirin bile kolay ulaşamadığı bir musıkîye sâhiptir. Aynı musıkî, bir bakıma, dünyânın en zengin arüz'ünü yaratmış bir milletin, dilde **musıkî** anlayışına uygundur. Meselâ **Kur'an-ı Kerim**'de bir **Fetih Süresi** vardır. Bu sürenin ilk âyeti: «İnnâ fetahnâleke fethan mübinâ» âhengindedir. Bu âyete önce bir fağfur kâse tannâniyeti veren, ince «N» sesleridir, sonra, bu sesleri, her hecesi yerden göğe yükseliyormuş gibi, bir dil ve musıkî mucizesiyle güzelleştiren, ince ve uzun «nâ» heceleridir. O kadar ki bu uzun hecelerden sonra söylenen ve onlarla ölçülemeyecek kadar kısa telâffuz edilen «le-ke» heceleri, âdetâ uzun bir seslenişten sonra nefes almayı sağlamak için yer almış, gizli nefesler gibidir. Şimdi **Fetih Süresi**'nin ilk âyetini bu muhteşem musıkîden ayırıp: «Gerçekten biz sana âşikâr bir zafer yolu açtık.» diye tercüme ederseniz, mânâyı azçok ifâde etmiş olursunuz. Fakat mânâyı o büyük duyurucu kudret'i kazandıran âhengi de kaybetmiş olursunuz: Bu cümle, aslının mânâsında sayılsa bile, onun sesinde, onun musıkîsinde değildir.

Yine **Kur'an-ı Kerim**'de bir **Rahmân Süresi** vardır ki «Rabbimizin nimetlerinden hangisini yalan sayabilirsiniz?» meâlindeki bir âyeti 70 âyet içinde 30 defâ tekrarlanır. Bu, musıkîdeki ses tekrarı anlayışının lisanda bir şahlanmasıdır, ve **Kur'an-ı Kerim**, böyle, burada sayılamayacak kadar çok ve çeşitli dil ve musıkî zaferleri hâlinde söylenmiştir. O kadar ki bize bir şey anlatmak için kelimesi olmayan **musıkî** gibi, **Kur'an-ı Kerim** de bize kelimelerle anlatmaya lüzum kalmayacak kadar engin duygular veren bir lisan sâhiptir.

Halbuki dünyâ dilleri içinde böyle alliterasyonlarla bezenmiş; sazlarla birlikte terennüm edilerek gelişmiş ve söyleyişte kelime zenginliğinden ziyâde ses güzelliğine kıymet vermiş diğer güzel bir lisan da Türkçedir.

O kadar ki Türkçe eğer şu son yıllarda en zâlim ve kasıtlı darbelerle-baltalanmamış olsay-

dı, bu gün **Kur'an-ı Kerim** tercümesi için en elverişli bir dil kıvâmında olacaktı.

Nitekim, Türkçede **Kur'an** tercümeleri, daha ilk anlardan başlayarak, yer yer nesirden çok nazım lisânının husûsiyetlerine bürünmüştür. Halk arasında en sadâ Türkçe duâlar, Tanrı'ya yakarışlar ve Tanrı'yı insan vicdânında buluşlar, ekseriya böyle vezinli, kafiyeleli söyleyişler hâlinde terennüm edilmiştir. Hele halk tekkelinde birer vecid ve tuğyan hâlinde söylenen Türkçe ilâhiler, baştan başa **Hacı Bayram Veli**'nin:

**Noldu bu gönlüm noldu bu gönlüm
Derd ü gamınla doldu bu gönlüm
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm**

mısrâlarında olduğu gibi, Tanrıya karşı duyulan büyük aşkın en musıkîli ve raksan birer ifâdesidir.

Yine meselâ, bugünkü bilgimize göre, **Kur'an-ı Kerim**'in **Besmele**'si, İslâmî Türk Edebiyatının ilk eseri olan **Kutadgu Bilig**'de o devir Türkçesi için zafer sayılabilecek böyle bir musıkî lisânı hâlinde ve manzum olarak şu lisanla ifâde edilmiştir:

**Bayat âtı birle sözüg başladım
Törütken igidken keçürken İdi'm**

«Allah adıyla söze başladım. Yaratan, yetiştiren ve göçüren Rabbim'in adıyla...» Türk halk dilinde ise, gökde aranıp yerde istenen Allâhı, inanmışların gönlünde buluş gibi çok üstün bir Allah anlayışı, Dede Korkut Hikâyeleri'nde ısrarla rastladığımız şu mısralarla söylenir:

**Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Görklü Tanrı
Çok câhiller seni gökde arar, yerde ister
Sen hod mü'minlerin gönlündesin
Dâim duran Cebbar Tanrı
Bâki kalan Settâr Tanrı**

Türkçede **Fetih Süresi**'nin ilk âyetine benzer, göğe yükselen eller ve duâlar gibi âhenkli bir söyleyiş de büyük **Fuzûlî**'nin meşhur **Kerbela Mersiyesi**'ndeki mısralardadır. Şiirin bir yerinde:

Evlâd-ı Mustafâ'ya cefâ kıldım ey felek

diye haykıran şâir, bu mısradaki lâ-fâ-fâ alliterasyonlarından sonra sesini biraz daha yükseltirek:

Yâ şâh-ı Kerbelâ ne revâ bunca gam sanâ

mısranın, birbiri ardından, duâlar gibi göğe yükselen yâ-şâ-lâ-vâ-nâ sesleriyle sızlanır, bunun ardından da

Derd-i demâ-dem ü elem-i dem-be-dem sanâ

mısrandaki **dem-dem-lem-dem-dem** hecelerinin kudüm sesleriyle döğünür.

Anlaşılr ki Türkçe, eski olsun, yeni olsun, halk dili olsun, aydınlık lisanı olsun, tamâmiyle

millî bir zevk ve böyle bir gelenek neticesi olarak, bir secî'ler, kafiyeler ve alliterasyonlar lisânıdır. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'deki lâhûtî mûsikiyi de belki bütün müslüman milletler içinde en iyi hissedecek millet, şüphesiz, Türklerdir.

Bu böyle olmakla berâber, nasıl bir mûsiki bir başka mûsikîye tercüme edilemezse Kur'an-ı Kerim'deki mûsikî lisânını da herhangi bir başka dile çevirmek güç ve bir bakıma imkânsızdır. Kur'an-ı Kerim'i ancak meâlen tercüme etmek mümkündür. Bu da Türkçede öteden beri yapılmıştır ve şimdi daha geniş ölçüde yapılmaktadır.

Bu tercümelere yukarıdaki örneklerden ve benzerlerinden alınacak ilhamla, Türkçenin dehasına uygun bir terennüm lisânı verilebilirse, yine de aslı olmaz ama hedefe biraz daha ve daha tesirli bir şekilde yaklaşma yollarına girilmiş olur. Kur'an-ı Kerim'i bütün müslüman milletler içinde en güzel seslendiren bir millet oluşumuz, bizim bu yüce kitaptaki duyurucu lisânı herkesten daha çok kavradığımızın otantik delilidir.

Yeter ki dilimize kasedenler, Türkçeyi rahat bıraksınlar, bu millet, bir gün Kur'an-ı Kerim'i Türk halkının, aslı ile birlikte ve aslına yakın bir zevkle okuyacağı, bugünkülerden çok âhenkli bir dille Türkçeye çevirecek büyük ve imanlı bir sanatkârını daha bu yolda çalışır ve muvaffak olur görebilecektir.

KUR'ÂN

«Elde Kur'ân gibi bir mûcize-i bâkî varken başka bürhân aramak aklıma zâid görünür. Elde Kur'ân gibi bir bürhân-ı hakikat varken münkirleri ilzâm için gönlüme sıklet mi gelir?»

S. N.

Ağlatma Beni !

*Yak sînemi âteşlere, efgânıma bakma;
Rûhumda yanan âteşe, nîranıma bakma.
Hiç sönmeyecek aşkıma, îmanıma bakma;
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.*

*Ağlatma ki âlâmımı tahfîfe de başlar;
Ağlatma.. serinletmededir bağıma yaşlar.
Rahmetme sakın.. gerçi dayanmaz buna taşlar;
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.*

*Yaşlar akararak belki uçar zerresi aşkın:
Âteşle yaşar, yaşla değil yâresi aşkın,
Yanmaktır Efendim biricik çaresi aşkın,
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.*

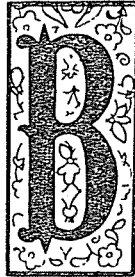
YAMANDEDE

Edebiyat

H. KÜÇÜKKALAY

(Konya Yük. İslâm Enstitüsü
Arap dili ve Edebiyat öğretmeni)

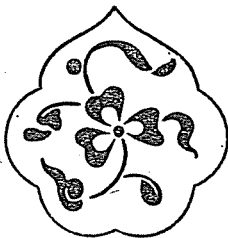
Kur'an Hâdis ve İslâmiyetin Arap Dili üzerindeki Tesirleri

İLİNDİĞİ gibi Kur'an-ı Kerim Arap nesir edebiyatının ilk ve edebî bir şaheseri olup, stil ve üslup bakımından taklit edilemez bir mükemmeliyettir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim yalnız mukaddes bir din kitabı olmakla kalmamıştır. Muhtelif sahalarda olduğu gibi bu mukaddes kitabın Arap dili üzerindeki tesiri de oldukça büyüktür. Arap dilini edebiyat âlemine götürerek kıyamete kadar bâki kalmasını sağlamış olan yegane âmil hiç şüphesiz yok ki Kur'an-ı Kerimdir. Aksi halde Arap dilinin kıyamete kadar kalmasını kim tekeffül edebilirdi?

Kur'anımız bâki kaldıkça — ki bâki kalacaktır — Arap dili de yaşayacak, yok olmayacaktır. Birinci derecede de Kur'an-ı Kerim sayesinde bu dil üzerindeki çalışmalar devam edecektir. Burada Kur'an-ı Kerimin Arap dili üzerindeki tesirlerinden birkaçı üzerinde duralım.

a) **Dilde yarattığı birlik** : Kur'anın bu dil üzerindeki en bâriz tesirlerinden biri, her şeyde olduğu gibi dilde de birlik ve beraberlik yaratmış olmasıdır. Kat'i olarak Arap dilini bir lehçeye inhisar ettiren Kur'an-ı Kerim olmuştur. Gerçi Araplar dilde bir birlik yaratmak için hissedilir bir çaba içerisinde bulunuyorlardı. Bu çaba ve gayreti Kureys kabilesinde daha çok hissetmekteyiz. Bununla beraber bu çalışmalarında muvaffak olmuş sayılmazlar. Çeşitli panayırılarda yapılan dil tartışmaları, hararetli konuşmalar, yapılan tercihler hep bu hâdisenin öncülleri olarak vasıflandırılabilirler. Tanınmış şâir En-nabiğatüz-zübyânî'nin Ukâz çarşısında hakem tayin edilerek şâirler arasında belâğat ve fasahat sahiplerini seçmesi, bir şâiri diğeri üzerine tercih etmesi hep bu dil birliğine giden yolun başlangıcıydı. Böylece ke-

mâle eremiyen bu hareketi Kur'an-ı Kerim tamamladı, her şeyde olduğu gibi dilde de bir birlik ve beraberlik vücûde getirdi.

b) **Yeni müfredâtlar** : Kur'an-ı Kerim Arap diline yeni müfredâtlar kazandırmıştır. Bunlardan bir kısmı ya hiç duyulmamış veya muhtelif anlamlarda kullanılmakta idi. Bunlardan birkaç misal verelim.

1 — الكفر (El-kefr) kelimesi aslında bir şeyi örtmek, gizlemek ve kapatmak mânasına vazedilmiştir. Nitekim lügat kitaplarında bu kelime :

الكر بالفتح التنطية şeklinde zikredilir. Bu mana nazarı itibara alınarak geceye dahi الكافر ismi verilmiştir. Bu aslı manasından sonra Kur'an-ı Kerim bu kelimeyi Cenâb-ı Hakkın birlik ve varlığını kabul etmeyen, onun sayısız nimetlerini tanımayız gizliyen kimse hakkında kullanmıştır. Kâfirler, Allah'ın mevcûdiyetini isbata kâfi gelen birçok delilleri sanki gizlediler, nazarı itibara almadılar.

2 — الصلاة : Dahi aslında duâ manasıdır. Cenab-ı Hakkın buyurmuş olduğu :

وصلى عليهم ان صلواتك تسكن لهم

— onlara duâ et, çünkü senin duân onlar için bir güvendir — âyet-i celilesinde صلى kelimesi bu anlamda kullanılmıştır. Daha sonraları Kur'an-ı Kerim, o'nu tekbirle başlayıp selâmla sona eren mukaddes namaz'a isim olarak vermiştir. Fakat birinci mana ile ikincisi arasında çok yakınlık vardır. Zira namaz dahi bir kısım duâları ihtiva eder.

3 — السجود bu kelime de ilk olarak başı öne doğru eğmede kullanılırdı. Fakat Kur'an-ı Kerim onu da almı yere koymak sûretiyle icrâ edilen secde dediğimiz fiile isim olarak vermiştir. Aslı manası bazı şairlerde kullanılmıştır.

4 — المنافق Cahiliyyet devrinde duyulmamış olan bu kelime, tarla faresi denilen hayvanın yuvalarından biri olan النافاء (En-nâfiga) dan alınmıştır. Zira bu hayvan kendine iki yuva yapar. Birinin adı yukarda beyan ettiğimiz, ikincisi de القاصماء (El-kasia) dır. Bunlardan birinin iç kısmını yeryüzüne çok yakın yaparak ikinci yuvadan düşman geldiği takdirde bu yufka toprağı delerek dışarıya kaçar.

İşte münafık denilen ve küfrünü gizliyerek iman izhar eden kimse dahi bu durumdadır. Zira o mü'minlerle mü'min, kafirlerle de نعوذ بالله تعالى kafir olur. Müslümanlığın gelişiyile hayat bulan bu kelimenin cahiliyyet devrindeki kullanılma şekillerini elde edemiyoruz. Mezkûr hayvan gibi münafık olan kimse de sanki iki kapuya maliktir. Birinden İslâm dînine girer diğereinden de çıkıp gider.

5 — الحج aslında «kasıt» manasıdır. Keza, bir kimseyi delil ve hüccetle mağlûb etmek, yarayı mil ile yoklamak anlamlarında dahi kullanılır. Fakat Kur'an-ı Kerim bu kelimeyi de diğerleri gibi hüsûsî ve özel bir anlama aktarmıştır. O da Mekke'yi Mükerreremeye teveccüh ve kasıt manalarında, İslâm esaslarından biri olan Hac'ca isim olarak kullanılmış olmasıdır.

6 — التميم dahi aslı itibariyle kast manasına-

dır. Kelimenin Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla elde ettiği yeni mana ise «Teyemmüm» ismiyle bilinen ve abdestin bedeli olan mâlum ibârettir. Birçok şairlerde bu kelime asıl manası ile kullanılmıştır. Görüldüğü gibi Kur'an-ı Kerimin Arap dili üzerindeki tesiri çok büyüktür. Getirmiş olduğu yeni yeni manalar âdeta bütün Arap dilini yeniden hayata kavuşturmuş gibi oldu. En fasahatli kimseler bile onun önünde eğildiler.

c — **Arap dilinin yayılmasındaki büyük tesiri** : Bilindiği gibi bu dil Kur'an-ı Kerimin nüzulundan önce Arap Yarımadasında munhasır bir durumda bulunuyordu. Kur'an-ı Kerimin nazil olmasıyla doğuda, batıda güney ve kuzeyde, Müslümanların gidebildiği her yerde Arapça göze çarpmağa başladı. Zira her Müslüman Kur'an okuyor onun ahkâmını öğrenmeğe çalışıyordu. Bu ise Kur'an-ı Kerimin bu dil üzerindeki en büyük tesirlerinden biri olarak mütâlaa edilebilir.

d — **Arap dilini bozulmaktan muhafaza etti**. Kur'an-ı Kerim olmasaydı birçok dillerde görülen bozulma ve tahrifât elbette Arap diline de sirayet edecek ve Arapça da kısa bir müddet sonra yeni yeni kılıklara bürünecekti. Böylece belki de Arap ülkesi biribiriyile anlaşmada güçlük çekeceklerdi.

e — **Birçok kelimeleri mâna bakımından geliştirdi**. Yani kelimelerin mütezammın bulunduğu manalara gelişme kabiliyetleri sağlıyarak onlara gelişmelerinde yardımcı oldu.

f — **Arapçayı devletin resmî dili yaptı**. Eğer Kur'an-ı Kerim olmasaydı resmî devlet dili hiç şüphe yok ki Arap devletleri arasında bugünkü âhenkte olmazdı.

g — **Fasâhat ve belağat hususunda örnek bir kitap oldu**. Edipler, fesâhat ve belağat öğrenmek isteyenler onun bitmez tükenmez kaynaklarından doya doya içtiler.

h — **Bugün okutulmakta olan şer'î ilimlerden hemen hemen hepsinin doğmasında en büyük âmi hiç şüphe yok ki Kur'an-ı Kerimdir**. Bunda asla tereddüt edilemez. Nahv, Tefsir, Fıkıh, Akâid, İlmül-münazara hep bu aziz kitabın eseridir.

2 — **Kâinatın Efendisi, iki cihan güneşi Rasûlü Ekrem Efendimizin mübarek sözlerinin dahi Arap dilinde açmış olduğu ufuk çok büyüktür**. Birçok misal vererek bu hususu biraz olsun aydınlatmaya çalışalım.

1 — مات حثف أنفسه : Eceliyle ölen bir kimse hakkında bu tabiri ilk olarak Rasûlü Ekrem Efendimiz kullanmışlardır. Daha önceleri bu şekilde bilinmiyordu.

2 — البحر (El-bahr) : Yürüyüşü ve sür'ati hoşuna giden bir at için bu kelimeyi de ilk olarak Rasûlü Ekrem telaffuz buyurmuşlardır. Daha sonraları edebiyat diline de فرس سحر şeklinde geçmiştir.

3 — الزمارة : Kötü kadın demek olan bu kelime dahi yine bir Hadîs-i Şeriften alınmadır. Fakat Ebû Ubeyde, ben kelimenin neden müştak olduğunu bilemedim, demektedir. Bazı ilim adamları bu kelimenin kaş ile işaret etmek manasında kullanılan

الرمز den nahv ilmince bilinen القلب المكاني (harflerin takdim ve tehiri) yoluyla meydana gelmiş olduğunu ileri sürerler. Bazılarınca da ney ve benzeri şeyleri çalan kimseler hakkında kullanılan الزمر maddesinden yine aynı usulle elde edilmiştir, der.

4 — الان حى الوطيس : Bu terkibi de

Rasûlü Ekrem harbin şiddetini ifade buyurmak maksadıyla kullanmışlardır.

5 — الصير (El-sir) : Kapu yarığı anlamında ilk olarak Rasûlü Ekremden duyulmuştur.

6 — الجملة (El-cülhüme) : Yine dere kenarı anlamında ilk olarak Rasûlü Ekremden işitildi.

7 — الصرورة (El-sarûra) : Aşında evlenmeyi bırakarak zâhitlik yolunu tutan bir kimseye verilen isimdi. Fakat Rasûlü Ekrem bunu, لا صرورة في الاسلام Hadisleriyle yasakladılar.

3 — İslâmiyetin de Arap dili üzerindeki tesiri büyüktür. Herşeyden önce o, cahiliyyet devri kalıntıları bazı kelime ve terkipleri kullanmaktan sarfı nazar etti. Bu sebeple de birçok kelime ve terkipler kısa bir zaman sonra hayata veda ettiler denilebilir. Bunlardan birkaçını burada ele alalım.

1 — أنعم صباحاً ، أنعم مساءً (En'im sabâhan, En'im mesâen) : Bu terkipler «Sabahın hayırlı olsun» ve «Akşamın hayırlı olsun» karşılığı kullanılırdı,

Kavl-i Kerimiyle İslâmiyet bunların hayatına son verdi.

2 — المكس (El-meks) : Cahiliyyet devrinde pazarda mal satan bir kimsenin bu satışından dolayı kendisinden alınan bir miktar vergi.

3 — الآتوة (El-itâve) : Haraç anlamındadır ki, metruktur.

4 — المربع (El-Mirba') : Elde edilen ganimetin reis için ayrılan dörtte biri.

5 — الصفية (Es-Safiyye) : Ganimetin taksiminden evvel reisin kendisi için ayırdığı şey.

6 — النشطة (En-neşita) : Askerin düşman hedeflerine varmadan daha yoldayken ele geçirdiği ganimet.

7 — الفضول (El-Fudul) : Taksimden sonra dağıtılması mümkün olmayan şey.

8 — أبيت الالن : Cahiliyyet devrinde bir nevi selamlaşma idi. Manası; zatınızdan lâ'neti ve nefreti mucip bir şey sadır olmaz (olmaya) demektir. Bu terkibe cahili şâirlerin bir çoğunda rastlanır.

9 — حجراً محجوراً (Hicran mahcura) : Bu terkin bin birkaç türlü anlamda kullanıldığı söylenir. Cahiliyyet devrinde biri, kendisinden istenilen herhangi bir şeyi veremeyeceğini ifade edebilmek için bu cümleyi kullanırdı. Bunu söyledikten sonra karşısındaki kimse de talebinde ısrar etmez vazgeçerdi. İkinci bir isti'mal şekli de korktukları zamana müteallikti. Korkunca bunu söylemeleri, sanki, bana dokunma veya dokunamazsın, gibi bir mana taşır, başka bir tabirle bu terkipli bir istiaze makamında istihdam ederlerdi. Nitekim Cenab-ı Hakkın :

ويوم يرون الملائكة لا بشرى يومئذ للمجرمين ويقولون حجراً محجوراً

— Melekleri gördükleri gün, işte o gün, suçlulara müjde yoktur, melekler, iyi haber size yasaktır, yasak, derler — âyet-i kerimesinde mezkûr terkip varit olmuştur.

Bunlardan başka İslâm dini de Kur'ân ve Hadîs-i Şerifler gibi Arap diline birçok yeni yeni müfredatlar

kazandırmıştır. Meselâ الفاسق kelimesi bunlardan biridir. Çünkü bu kelime aslı manası itibariyle bir nevi çıkmak, ayrılmak anlamlarını ifade etmektedir. Fakat İslâmiyet bunu, Cenab-ı Hakkın emrinden çıkıp ona âsi olan kimseler hakkında kullandı. Bu kelime dîni anlamıyla cahiliyyet devrinin ne şiir ve ne de nesrinde kullanılmıştır. الجائزة ve الجمالية kelimeleri de bir rivayete göre İslâmiyetten önce kullanılmamıştır. Bu saydıklarımıza الخضرم (El-muhadram) kelimesini de ilâve edebiliriz. Kelimenin aslı manası bir nevi kesmektir. رجل مخضرم

demek cahili halkından İslâma yetişene denir. Sanki bu halde olanlar küfrü keserek îmana yetişmişlerdir.

الدجال kelimesinin cemî şekli de ilk olarak Mâlik b. Enes Hazretlerinden duyulmuştur. Mâlik b. Enes bu cemî şeklini هؤلاء الدجاجة terkinde kullanmıştır.

İslâm dîninin yaptığı büyük değişikliklerden biri de ay ve gün isimlerindeki yaptığı değişikliktir. Cahiliyyet devrindeki ay ve gün isimleri, bazı akidelerin mahsülü bir şeydi. Hepsisi değilse de bir kısmını bu şekilde mütâlaa etmek mümkündür. İslâm dîni ay ve gün isimlerini de değiştirdi. Aşağıdaki cetvelde bunları görmekteyiz.

Günler	Cahiliyyet devrindeki ismi	İslâmiyetten sonra kullanılan isimler
Pazartesi	Evhed	El-İsneyn
Salı	Cübâr	Es-sülâsa
Çarşamba	Dübân	El-Erbia'
Perşembe	Münis	El-Hamis
Cuma	Arûbe	El-Cum'a
Cumartesi	Şiyar	El-Ahad

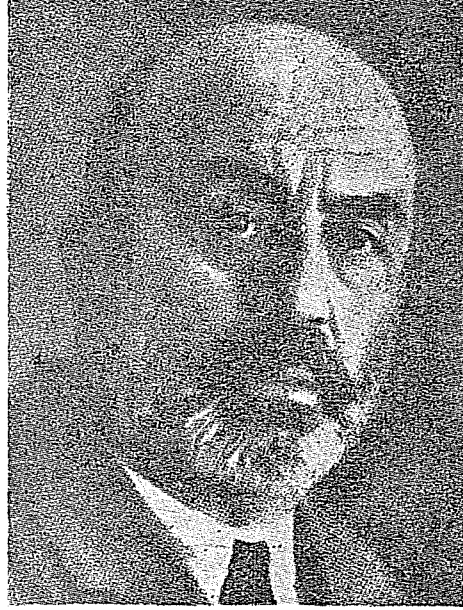
Cahiliyyet devrindeki ismi	İslâmiyetten sonra kullanılan isimler
1 — El-Esam	Recep
2 — Adil	Şa'ban
3 — Natig	Ramazan
4 — Va'l	Şevval
5 — Verne	Zül-Ka'de
6 — Bürek	Zül-Hicce
7 — Mü'temir	Muharrem
8 — Nacir	Safer
9 — Havvan	Rabi'ül-evvel
10 — Vebsan	Rabi'ül-Ahur
11 — Hanin	Cemadel-Ülâ
12 — Rubba	Cemadel-Ahıra

İslâmiyet bu kelimeleri kullandıktan sonra asla bir dini baskıyla kullandırma yolunu takip etmemiştir. İslâmiyetin getirmiş olduğu yeni ve ahenkli kelimeleri duyan müslümanlar, onları kendiliklerinden kullanmışlardır. Bu husus İslâmiyetin dil üzerindeki bir mucizesi kabul edilse yeridir.

Tarih

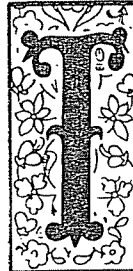
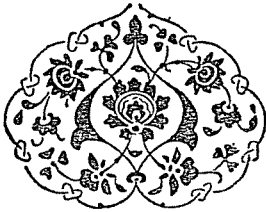
A. Vehbi VAKKASOĞLU

(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
3. Sınıf Öğrencisi

*Vefatının 31. senesi
münasebetiyle*

Mehmed Akif

ARİHİN kaydettiği bütün gerçek kahramanlar; çoğu zaman, maddî yahut mânevî varlığını kaybedip meçhul istikametlere doğru çilgınca akan bozulmuş cemiyetlerin önüne, cesaretle çıkarak, yalnız başına da olsa (dur!) diyebilen, gidilecek yolu, yaşanacak hayatı gösterebilen insanlardır. Onların kendi dertleri, ferdi ve şahsî duyguları yoktur. Hak bildikleri yo-

lun, fazilet, feragat ve fedakârlık yolunun, yalnız yolcularıdır. Kafalarında ulvî düşünceler, kalplerinde sonsuz çileler taşır, olanca varlıklarıyla, büyük dâvâların dev sancılarını çekerler.

Başkası adına fedakârlığı, destânî çapta sonsuzlaştıran İslâm dininin yüce Peygamberi buyuruyorlar :

«Müslümanların bütünü bir kişi gibidir. Azasından biri rahatsız olduğu vakit, diğer azaları da rahatsız olur.»

«Müslümanların dertleriyle dertlenmeyenler bizden değildir.»

Bir kişinin herkes, herkesin de bir kişi için olduğu hakikati, ancak İslâmiyetle gerçek mânâsına kavuşturduğuna göre, Müslüman, en ileri cemiyet ve cemiyetçilik telâkkisinin bütün ruh ve suuruna biricik kaynaktır, ölçüdür. İslâmda fertle cemiyet arasındaki unsur ve terkip düğümü, milyonluk kütlede, bir kişinin dişi ağrırken, bunu bir milyon kişinin aynı dişi üzerinde duyacağı nisbette mefkûrevî bir sarmaş dolaş belirtir. Bu hâle en güzel örnek, asr-ı saâdet ve onu takip eden râşit halifeler devridir.

Fakat sonradan türlü sebeplerle, tek zerresi ve noktası değişmez ve fedâ edilmez, topyekûn kâinatın mesele ve dâvâlarında mutlak mizan anlayışı olan İslâmdan uzaklaşmalarla durum değişti. Diğer müslüman milletler gibi, Müslüman-Türk de İslâmdan uzaklaştıkça düştü, geriledi ve geriledikçe İslâmdan uzaklaştı.

Bu durum vahametini artıra artıra ilerledi ve öyle bir hadde geldi ki, artık bütün yaralar kangrenleşmeye yüz tutmuş, dertler devasız kalmıştı. Cemiyetimiz bütün yapısıyla, sayısız dertler karşısında şaşkına dönmüş, imkânsızlıkların batağına düşmüştü. Devâ diye gösterilen yollar hep bu imkânsızlık batağına çıkıyordu. Kendi asliyet ve sâfiyetine yabancılaştırılan Müslüman-Türk, büyük bir gaflet eseri olarak, kurtuluşu, malik olduğu ruh köküne cephe almakta buluyordu.

İşte, bütün bu karışıklık ve şaşkınlık devri içinde, cemiyetimizin bir gören gözü, düşünen kafası ve HAK aşığı vardı. Bütün dertlerimiz en hurda teferuatına kadar teşhis eden, kurtuluş çârelerini, akla gelmedik kolaylıklar içinde bildiren bu büyük insan, cemiyetçi şâirimiz, millî şâirimiz MEHMED ÂKİF'tir.

Görmeden gidenleri durduracak, ruh kökümüzün kopan bağlarını lif lif örgüleştirecek, İslâmî suuru olanca gerçeğiyle gönüllerde uyandıracak Mehmed Âkif. Cemiyetimizin her derdini derdi bilen, ancak onun gülmesiyle gülen, fakat yine onun sayısız derdinden, gülmeye hemen hemen hiç vakit bulamayan Mehmed Âkif, buna rağmen :

«Ben böyle bakıp durmuyacaktım dili bağlı İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım. Gür hisli, gür imanlı beyinler coşar ancak, Ben zaten uzun boylu düşünmekten uzaktım.»

diyebilecek kadar da, şahsiyetini İslâmî tevâzuun dayanılmaz sıcaklığında eritmiştir.

Eserlerinde çok görülen feryatlar, inleyişler, ağlayışlar, coşkunluklar, hep cemiyetimizle ilgili hâdiseler dolayısıyledir. O, bâzân bütün dünyaya küser, bunılır, matemlere garkolur ki, mutlaka canından çok sevdiği Vatanının bir köşesi düşman istilâsına uğramıştır; o vakit yüreği bir fâninin taşıyamayacağı elemelerle burkulur, ağlar :

**«Elemim bir yüreğin kârı değil, paylaşalım!
Ne yapıp ye'simi kahreliyeyim bilmem ki?
Öyle dehşetli muhitimde dönen mâtem ki...
Ah! Karşımda vatan namına bir kabristan
Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?»**

Bâzan, Rabbına sitemli niyazlarda bulunur; hâzânında gördüğü cennet gibi yurdumuzun dertlerini terennüm etmekten baykuşa döndüğünü, gül devrini görseydi, bülbül olup, dertsiz, mâtemsiz öteceğini söyler :

**Viranelerin yasçısı baykuşlara döndüm,
Gördüm de hazânında bu cennet yurdu?
Gül devrini bilseydim onun bülbül olurum,
Yâ Rab, beni evvel getireydin ne olurdu?..**

Fakat buna rağmen yine O, mâtem siyahı içinde, iğne ucu kadar görünmeyen istiklâl müjdesinin beyazlığını seziyor ve şöyle haykırıyordu :

**«Ey benim her taşı bir mâbed-i iman yurdum,
Seni ergeç bana bir gün verecek ma'bûdum...»**

Çanakkale savaşı günlerinde, Âkif Almanyada iken, yakın dostu Ömer Lütfi Bey'e dâima sorar :

— **«Ömer Bey, bu Çanakkale ne olacak?»**

— **Allah bilir amma vaziyet tehlikelidir. Askerlik noktasından düşünülünce ümit yok. Ancak fen kâidelerinin hâricinde, fevkalbeşer bir şey olmalı ki, Türk askeri dayanabilsin.»**

Ömer Lütfi Bey böyle dedikçe, O :

— **«Eyvah, son istinatgâhımızda yıkılırsa ne olur?»** diyerek, çocuklar gibi ağlıyordu (1) :

— **«Yerinde kaldı mı ya kiblem, harim-i imanım?»**

Hudâ rızası için söyle, pek perişanım!

Uzakta olmama rağmen civâr-ı zârından,

Civarım inliyor âvâz-ı ihtizârından!

Yine Almanyada iken, Çanakkale için ağlamadığı gün olmadığını Ömer Lütfi Bey'in hatıralarından öğreniyoruz.

Bursa Yunanlılar tarafından işgâl edildiği için yazdığı Bülbül şiiri, Âkif'in hassas kalbinin nasıl bir vatan ve millet aşkı ile çarptığını fazlası ile anlatmaya kâfidir :

**«Hayır matem senin hakkın değil, matem benim hakkım
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım!
Teselliden nasibim yok, hazân ağlar baharında;
Bugün bir hânümansız serseriyim özdiyarımda.»**

O, cemiyetin dert ve meselelerine sadece ağlamamış, maddî, manevî bütün imkanları ile, bugün hâlâ çözmek için uğraştığımız millî dâvâlarımıza, en isabetli görüşlerle hâl yollarını göstermiştir. Yedi kitaplık «SAFAHAT»ına, millî meselelerimizi daha canlı ve gerçeğe daha uygun anlatmak, çareler, tedbirler bulmak bakımlarından bir eş göstermek, mâlesef imkânsızdır.

Âkif, san'atın gâyesinin insanlığa hizmet olması gerektiğine inandığı için, Sâdi'yi çok sevmiş ve Firdevsî'nin binlerce beyitlik Şehnamesine, Sâdi'nin sekiz beyitlik bir hikâyesini üstün tutmuştur. Bunu 1919 da Servet-i Fünûn mecmuasının «tahkikat-ı edebiyeye» başlığı ile açtığı bir ankete verdiği cevapta apaçık görmek mümkündür : Bu yazısında Merhum «... Nazımla, bugün yürümek istediğim gaye, rezâil-i içtimaiyemizi ortaya koyup, halkı bunlardan tenfire çalışmaktır.» der. Bu yüzdendir ki, cemiyet meselelerini konu edinmeyen eski ve yeni şiiri beğenmez, tenkid eder :

**«Eski divanlarımız dopdolu oğlanla şarap;
Biradan, fâhişeden başka nedir şi'ri sebâb?»**

Bir yığın acı gerçeğin içinde, zevkî hayallere dalmayı iyi bir şey saymaz :

**«Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim;
İnan, ne söylemişsem, görüp de söylemişim.»**

Zaten, «Biz edebiyattan ahlâkî ve içtimai bir fâide bekleriz» diyen Şair'den başka ne ümid edebilirlik?

O'nun Leylâ'sı, mâmur, müreffeh ve imanlı bir

(1) Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları Eşref Edip, İst. 1961.

Vatan'dı. Yıllarca, idealini gerçekleştirebilmek için didindi, Leylâ'sını istedi, vuslat sabahını bekledi, bâzan vuslatı uzak gördü, bütün varlığıyla bağlandığı, iman ettiği ulu Yaratan'ına sitem bile etti :

«Gel ey Leylâ, gel ey candan yakın cânân uzaklaşma,
Senin derdinle canlardan geçen Mecnûn'la uğraşma.»

Cemaatler kölendir, Kâbe'ler haclen.. Gel ey Leylâ,
Gel ey candan yakın canan ki gâiblerdesin hâlâ.
Bu nâzın elverir Leylâ, in artık, in ki bâlâdan,
Müebbed bir bahar insin şu yanmış yurda

Mevlâdan.

Kimin uğrunda'dır serden geçip berdâr olan canlar,
Kimin uğrunda'dır Leylâ, o makteller, o zindanlar.
Helâl olsun o kurbanlar, o kanlar, tek sen, ey Leylâ,
Görün bir kerrecik, ye'setmeden Mecnûnu istilâ.

Âkif Leylâ'sına kavuşabilmek için olanca gayretini sarfetti. İstanbul'dan Ankara'ya yaya gitti. Yol uğrağı olan çeşitli yerlerde vaazlar, konuşmalar yaptı. Milletimizi uyandırmak ve şahlandırmak yolunda her güçlüğe göğüs gerdi. Kastamonu Nasrullah camiinde şöyle konuştu: «Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile, ordularla, tayyarelerle yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabitalar çözümlenerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatine, kendi menfaatini temin etmek kaygısına düştüğü zaman yıkılırlar.» Daha birçok yerlerde konuştu, Sırâtı Müstakim ve sonra Sebülürreşat mecmualarında nesirler, şiirler yazdı :

«Bunca zamandır uyudun, kanmadın,
Çekmediğin kalmadı, uslanmadın;
Çiğnediler yurdunu baştanbaşa,
Sen yine bir kerre kımlıdanmadın!»

Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık,
Silkin de : muhitindeki zulmetleri yak, yık!
Bir baksana : gökler uyanık, yer uyanıktır;

diyen sesi, yurt sınırlarını aşmış, diğer İslâm beldelelerinde de yankılar yapmaya başlamıştı :

«Ey cemaat, uyanın! Yoksa, hemen, gün batacak.
«Uyanın! Korkuyorum leyl-i nedâmet çatacak.

Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrâfilin?
Etmeyin... Memleketin hâli fenalaştı... Gelin!

Ey cemaat, uyanın, elverir artık uyku!
Yok mu sizlerde vatan nâmına hiç bir duygu?

diye haykırarak uyandırdığı, coşturduğu Müslüman-Türk'ün zaferinde, mânevî başkumandan olmak sıfatı ile, en büyük şeref payı Âkif'e aittir. Memleketimizin dış düşmanları ile olan bütün mücadelelerini, acı ve tatlı tarafları ile, cemiyetimiz üzerindeki tezahürlerini, O'nun eserlerinden sırası ile takip etmek mümkündür. «Bu bakımdan Âkif, cemiyete çevrilmiş bir fotoğraf objektifi gibidir... 1908-1923 arası hâdiseleri, Hürriyet'in ilânı, Balkan harbi fecâyi-i, Umumî Harp ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili hâdiseler eserlerine tam mânâsı ile aksetmiştir.» (2)

«Murat Hüdâvendîğârı sırtında gezdiren tepeler, Ferdinand'ın önünde eğilmeye mecbur kalmış; fezasında, Yıldırım Bayezid'in seday-ı kahrı çınlayan vadiler, ecdâdın her bucağında can ektiği, mefâhir dolu, şeref dolu topraklar düşmanın sefil ayakları altın-

(2) Mehmed Âkif ve Cemiyetimiz, Doç Faruk Kadri Timurtaş.

da...» (3) Bütün bunları bilen ve söyleyen Âkif nasıl susar :

«Ne felaket dönüversin de mesâcid ahıra,
-Hırvatın askeri tepsin çıkıp üstünde hora.
Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova
Sen misin? yoksa hayalin mi? vefasız Kosova.

Basacakmıydı fakat göğsüne Sırbın çarığı
Serilip yerlere binlerce şehidin sarığı,
Silecekmiydi en alçak neferin çizmesini
Dürtecekmiydi geçen leş gibi her limesini.

Karadağ haydudu, Sırp eşşeği, Moskof yılanı
Sonra Yunan iti çepeçevre kuşaşım yatanı
Târumar eyleyiversin de bütün ordumuzu
Bizi kovsun, elimizden alarak yurdumuzu
Kimsesiz ailelerden kimi gitsin bıçağa
Kimi bin türlü fecaetle çekilsin kucağa.»

«Balkan Harbi ve Umûmî Harpteki felaketlerimiz karşısında susan, bigâne ve lâkayt bir durumda kalan edebiyatımızın bu hâdiselere üzülen, ağlayan biricik şâiri Âkif'tir» (4).

Binlerce can pahasına sahip olduğumuz toprakların, dünkü teb'alarımız tarafından ele geçirilmesini görmek, Âkif için dayanılmaz bir fâciâ, kahredici bir darbe oluyordu. O, bu millî fâciâların sebeblerini, tembellik, hissizlik, mes'ûliyetsizlik, tefrika ve cehalet olarak tesbit ediyor, topunun yüzüne tükürüyordu :

«Tükürün cebhe-i lâkaydına Şarkın, tükürün!
Kuşkulansın, görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün, milleti alçakça vuran darbeler,
Tükürün onlara alkış dağıtan kahpelere.»

Birinci Cihan Harbiyle de, vatanın içinde bulunduğu tehlike devam ediyor; içte ve dışta hüküm süren iktisadî tehlikeler artıyordu. Fakat önceki fâciâlarla bu durum arasında fark vardı. Bu fark, Âkif'in ümidini artırıyor, heyecanını şahlandıryordu. Çünkü «arslan gibi ırkın torunu» işte Çanakkalede, dünyanın en üstün donanmasına, en üstün vasıtalarla mücehhez ordularına yumrukla karşı koyuyor. Dört taraftan tepesine yağdırılan ateş, «Pâk alının istihkâmına sığınmış kahraman Mehmed'in» iman dolu göğsünde sönmüyordu.

Mehmet Âkif'in en yakın arkadaşlarından Eşref Sencer Bey anlatıyor : «Anadolu-Bağdat demiryolunun Hicaza ayrılmış son istasyonu olan El-Muazzam'a gelmiştik. Harbiye Nâzırı ve Başkumandan Vekili Enver paşa beni aramış, Çanakkale zaferini müjdelmişti. Âkif'in hayatının en bahtiyar, en mesut ânı... Ay, bedir halindeydi. Cöl gecelerinin parlak yıldızlı semasını, zaferimizin şerefine aydınlatan kamerin bu efsânevî ışıkları altında, Mehmed Âkif, hiç bir başka işğa ihtiyaç bırakmayan, bu Güneş'i unutturacak kadar parlak cöl gecesinde, sabahladı... İstasyon kulubesinin arkasındaki hurmahın içine çekildi, sadece hıçkırıklarını duyuyorduk... İçli, derin hıçkırıklar... İşte, o, Çanakkale'ye lâyük destan, bu hıçkırıklar içinde meydana geldi... Sabahleyin, vazifesini tamamlamış fânilerin az kula nasip olan rahatı ile yüzüme derin derin baktı :

— Artık ölebilirim Eşref... Gözüm açık gitmez, dedi.» (5).

Allah'a kavuşmak diye vasıflandırdığı ölümü bile,

(3) Mehmed Âkif, Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan — Doç. Dr. Nurettin Topçu.

(4) Doç. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, (Aynı eser).

(5) Tarih Konuşuyor, sayı 36, Cemal Kutay.

ancak zaferi gördükten sonra isteyecek kadar, millet sevgisi ile doluydu.

Artık zafer kazanılmış, vatan düşman istilâsından kurtarılmıştı. Âkif'in sesi, bütün gönüllerin inandığı bir hakikat halinde, göklerimizde yükseliyordu :

«Korkma! sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.»

«Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl :
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır, Hakka tapan milletimin İSTİKLÂL.»

Âkif, siyasi sahada kazanılan büyük zaferlere; iç-timai, iktisadi ve kültürel sahalarda devam edilmesini istemektedir. Cemiyetimizde bu zaferlerin sağlanabilmesi için, madde ve şekil inkılâbı yerine, ruh ve ah-lâkımızda inkılâp istiyordu :

«İnkılâb istiyorum, ben de fakat, ABDUH gibi...
Yoksa, ellerde kör âlet efeler tertibi,
Bâb-ı Âlî'leri basmak, adam asmakla değil!»

«Kuyucu Murat Paşa gibi, kafalarını kesmekten başlayarak, Deli Petro gibi sakal kesme ve kıyafet de-ğiştirme inkılâplarını üç asırdan beri denedik. Bitki-ler ve hayvanlar âlemine âit varlıklar olsaydık belki kurtuluşumuz için bu gibi şekil de-ğişmeleri kâfi gelir, Lamark'la Darwin'in birbirini tamamlayan teorileri bi-zim hayatımızda da tatbik yerini bulurdu. Lâkin biz insanlar için ancak ruh ve düşünce inkılâpları, duygu ve irade telkinleri kurtarıcı olabilir.» (6).

Âkife göre, fikir sahasında halkı yükselterek münevver zümreye yaklaştıracak yerde, halka doğru iniş fecî neticeler verdi. Münevverin cevheri halkın heves-lerine fedâ edildi, halkın münevver asaletiyle alâkası büsbütün kesildi :

«Sizde erbâb-ı tefekkürle avâmın arası
Pek açık. İşte budur bence vücudun yarası.

...Evet, ortada bir pis uçurum
Var ki, gündün güne dehşetleniyor, korkuyorum,
— Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr —

Olmasın millet-i merhûmeye bir kanlı mezâr.
Neticesi felâket olan bu ayrılık önlenmeli, sonra da ruh ve mânâ inkılâbı yapılmalıdır. Âkif'in düşündüğü inkılâp iki temel üzerine yükselecektir: Mârifet ve Fazilet... Mârifet; ilim ve fen, Milletimizin düşünme, zevk ve tenkit melekelerini geliştirecektir. Fazilet te, mârifet yolu ile toplanan ve işlenen de-ğerleri memle-ketin selâmetine tahsis etmeyi mümkün kılacaktır :

«Çünkü milletlerin ikbali için, evlâdım,
Mârifet, bir de fazilet... İki kudret lâzım.
Mârifet, ilkin, ahaliye saadet verecek
Bütün esbabı taşır; sonra fazilet gelerek,
O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin
Hayr-ı i'lâsına tahsis ile sarf etmek için.»

Âkif, yüce milletimizin faziletinin kökten ve esas-tan geldiğini kabul eder. Fakat son üç asrın durmadan ilerliyen ilmiyle birlikte bulunamadığı için, cemiyeti-mizin bu hazin duruma düştüğünü söyler :

«Biz, evet, hasmımızın kudret-i irfanından,
Bî-nasibiz de o yüzden bu şerefsiz husran.»

O, bazı yanlış anlıyanların aksine, tam bir mede-niyet ve ilim taraftarıdır. Geri kalmamızın en büyük sebebi olarak bilgisizliğimizi, cehaletimizi gösterir :

«Eyvah! Bu zilletlere sensin yine illet...
Ey derd-i cehalet, sana düşmekle bu millet,
Bir hâle getirdin ki; ne dîn kaldı, ne nâmûs!»

«Bu cehalet yürümez, asra bakın: asr-ı ulûm!»
Bir makalesinde; «Bütün içtimaiyyûn arıyorlar,
tarıyorlar, bizim inhitatımızı, inkırazımızı hep irfan-sızlığımızda, ilimsizliğimizde buluyorlar.» diyor (7).

İlim ve irfanı kazanmanın yolu çalışmaktır. Diğer Avrupa milletleri gibi, fen ve teknik ilerlemenin, yükselmenin tek çaresi, bilerek, anlıyarak, metodlu çalışmaktır. Bu şekilde çalışmadığı içindir ki, tica-ret ve sanayi çökmüş, fen ve teknik zayıf, ziraat da Âdem babamızdan gördüğümüz usullere dayanmakta-dır. Çalışmadığı takdirde bu durum böyle sürüp gi-decektir. Zira âlemde külfetsiz nimet yoktur :

«Zavallı milletin idraki târmâr olalı :
Muhit-i ilme giren yok, diyar-ı fen kapalı;
«Sanâyiin adı batmış, ticaret öylesine,
Ziraat olsa da... Âdem Nebî usulü yine!
Hulasa, hepsi çalışmak, yorulmak isteyecek.

Sıkıntısız mütefennin, üzüntüsüz âlim,
Ne tatlı şey! Buna bir çare yok mu?»

İnsan, bu hayat savaşında yer almış değil midir? Madem ki doğduk, çaresiz, savaşacağız. Her şey size göstermiyor mu ki insan ve onun doğduğu eserler hep mücadele eseridir. Bakın tek tek insanlara, bakın âilelere, hepsi çalışıyor. Alın sırasıyla her türlü cemi-yetleri, alın kavimleri... Bunlar içinde yaşama kaygı-sından ayrılan var mı?

«Çalış dünyada insan ol, elindeyken henüz dünya.»

Görmüyor musunuz : Bekâyı bir gaye görenlerdir ki, koşup ilerlemeye, bu uğurda katlandıkları zahmeti rahmet bilmekteyler :

«Bekâyı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir.»

Gerçekten mücahit olan Avrupalılara bakın, onlar yerlere kanaat etmiyorlar da havaya hükmediyorlar, atomu bulma yolundalar :

«Bir yığın kuvveti var, hem ne tabii de henüz,
Biz o kuvvetlere eller gibi hâkim değiliz!

Yarımın ilmi nedir, halbuki? Gayet müthiş :
(Maddenin kudret-i zerriyyesi) uğraştığı iş.
O yaman kudrete hâkim olabilsem diyerek,
Sarf edip durmada bir çok kafa binlerce emek.

Bir de kafanızı döndürün de Şark'ı görün, geri lâfi yetmiyecek kadar geri... Çalışmamızın bizi Garp medeniyeti seviyesine ulaştırabilmesi için, modern metodlar takip etmenin ehemmiyetine işaret eden Âkif diyor ki : «Sorarım bu dâvâda olanlara, iş bölümüne neye lüzum görüyorsunuz diye. Bir adam koltuğun-da on karpuz taşıyabilir mi?» (8) İlim ve san'atta ihtisas yapmanın yurt kalkınmasındaki ehemmiyetine inanan Âkif, Almanyayı örnek gösterir, yarım ve yanlış bilgilerle, her mevzuda bilir bilmez konuşanlara çatar :

«Sabahleyin mütefelfif, ikindi üstü fakih;
Sular karardı mı pek yosma bri edib-i nezih;
Yarım müverrih; öbür gün siyasetin kurdu;
Bakarsın ertesi gün içtihadı pey vurdu!»
Bu kadar geniş görüşlü ve gerilik düşmanı mer-hum'u, bazılarının geri görmesi, O'nun rûhunun ne

(7) Sebilürreşat meemuası.

(8) İslâmî Bir Şairin Romanı, M. Emin Erişirgil, İst. 1947.

sonsuz ve derin bir yarına sarkmakta olduğunu fark edememelerindedir.

Çalışmalarımız Batı'nın ilim ve fennini alabilmek, hatta onu geçebilmek cihetinde olacağına göre, batıdan nasıl istifade etmeliyiz? Batı'dan alacağımız şey, sadece ilim, fen ve metoddur. «Garb'ın çığneyip posasını çöp tenekesine attığı aşağılık zevk ve eğlenceleri değildir.»

Halbuki biz, Garb'ın yaldızlı şekiller içinde bulunduğu madde ve cinsiyet hayatının, cazibesine kapıldık. «Ruh'u ve dimağı olan münevverin eliyle garba uzanacak yerde, midesiyle derisinin hazlarını yaşatan halkın eliyle uzandık.» (9) Avrupanın tekniğini alacak yerde, moda rezaletlerini, türlü denâetlerini, ne dinimiz ne millî varlığımızla uyuşacak aşağılık taraflarını aldık, taklit ettik. Âkîf'e göre, kendi tâbiriyle, «Seyyat gümrüklerde kalmalı, Garb'ın yalnız ilim ve san'atını almalyız :

**«Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atını,
Veriniz hem de mesâinize son süratini.**

Sade Garb'ın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.»

Bizim düşmanlığımızın sadece garbın faziletsizliğine, canavarlığına, barbarlığına olduğunu da şöyle izah ediyor : «Lâkin bu heriflere karşı olan buğzumuzu hiç bir vakit onların ilimlerine, fenlerine, san'atlarına sıçratmamalıyız. Heriflerin ilimlerini fenlerini almalyız.» (10)

Sadece taklit etmek tehlikeli hatta zararlı bir yenileşme yoludur :

**«Ne yapsa Avrupa, bizlerce asıl olan hareket :
(O halde biz dahi yaptık!) deyip hemen taklit
Bu türlü bir yenilikten ne hayredersin ümid?»**

Zaten garbı bu türlü taklit etmeye özendirdiğimiz, bunu bir mârifet sandığımız içindir ki, benliğimizi ve kendi asliyetimizi kaybettik. Oysa ki, mâzide bizi yükseltmiş olan temeller göz önünde bulundurulmalı idi:

**«İyi hatırdâ tutun ettiğim ihtarî demin :
Bütün edvar-ı terakkiyi yapıp geçmek için,
Kendi (mahiyet-i rûhiyye) niz olsun kilavuz.**

Kendi şahsiyetimizi unutmamalı, varlığımızı yabancı temeller üstüne kurmamalıydık :

«Aşlarken de vurun kendine kendinden aşı.»

Demek oluyor ki Âkîf'in tek dışı kalmış canavara benzettiği medeniyet, garb âleminin maddî ve teknik sahadaki harikulâde terakkisi değil, mânevî sahadaki faziletsizliği ve nasipsizliği idi. Garb medeniyetine olan bütün düşmanlığı, onların milletimize yaptıkları tecavüzlerden, vahşiliklerden ve zulümlerden dolayıdır. O, vatan ve milletinin her derdi, her felâketi karşısında olduğu gibi, garb emperyalizmasının saldırganlığı karşısında da, kuvvetli san'atına, hisli rûhunun olanca heyecan ve coşkunluğunu katarak şöyle haykırdı:

**«Azıcık kurcala toprakları, seyret ne çıkar :
Dipçik altında ezilmiş, paralanmış kafalar!
Bereden reng-i hüviyyetleri uçmuş yüzler!
Kim bilir hangi şenaatle oyulmuş gözler!
(Medeniyet) denilen vahşete lânetler eder
Nice yekpâre kesilmiş de sırtmış dişler!**

**Tükürün ehl-i Salîbin o hayasız yüzüne!
Tükürün onların asla güvenilmez sözüne!
(Medeniyet) denilen maskara mahluku görün:
Tükürün maskeli vicdanına asrın, tükürün!**

(9) Tohum mecmuası, Safahat'ın felsefesi, Cilt I, Sayı 6, Nurettin Topçu.

(10) Sebilürreşat mecmuası.

Avrupaya karşı bu derece düşman olmakla beraber, hissi hareket etmiyor ve (ilim Müslümanın yitiğidir, nerede bulursa alır) diyen Peygamberine yüzde yüz mutabakat ederek şöyle diyordu :

«Avrupalıların ilimleri, irfanları inkâr olunur şey değildir. Ancak insanîyetlerini, insanlara karşı olan muamelelerini kendilerinin maddiyattaki bu terakki-leri ile ölçmek kat'iyen doğru değildir. Heriflerin ilimlerini, fenlerini almalı, fakat kendilerine asla inanamamalı, kapılmamalıdır.»

Âkîf, imansız medeniyetin insanı ezeceğini bildiği için, kendi milletine saf, yüce, nâmuslu ve imanlı bir medeniyet istiyordu : «Benim bütün insanlar, bil-hassa dindaşlarım nâmına istediğim bir medeniyet varsa o da, her mânâsıyla pâk, yüksek, namuslu bir medeniyettir, bir medeniyet-i fâzilâdur.» (11)

Böyle bir medeniyetin vücut bulabilmesi için, cemiyetimizin, tenbellik ve meskeneti atması, yılmaz, sarsılmaz bir azim ve gayret içerisinde «iki gününü müsâvi geçirmemeye» çalışması lâzımdır. Ümitsizliğe, en kötü şartlar içinde bile yer yoktur. «Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz» meâlindeki âyetten mülhem olarak seslenir :

**«Âlemde ziyâ kalmasa, halketmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
Herkes gibi dünyada henüz hakkı hayatın
Varken, hani herkes gibi azminde sebatın.**

Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar ;

«Miskinliğin, hareketsizliğin hiç bir türlüüne rıza göstermeyen Âkîf'in hayatı, tembelliği san'at haline getirenlere örnek olacak derecede hareketli, hamleli ve ümitli geçmiştir. Anadoluyu bizzat ve eserleriyle adım adım dolaşmış, me'vus halkımıza silkinme gayreti, ümit müjdesi ve azim iradesi vermiştir :

**«Ye's öyle bataktır ki: düşersen boğulursun.
Ümmide sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
Me'vus olanın ruhunu, vicdanını bağlar
Lânetleme bir ukde-i hâtır ki çözülmaz...
En korkulu cânî gibi ye'sin yüzü gülmez!**

**Yok! yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
(İş bitti... sebatın sonu yoktur!) deme; yılma**

Hüsrana rıza verme... Çalış... Azmi bırakma;

Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.

Çalışmaya engel olan ikinci bir mâniayı (Kader) ve (Tevekkül) kelimelerine, cemiyetimizin verdiği yanlış mânâ teşkil eder. Halkın anladığı mânâsıyla tevekkül, dinimizin alnında simsiyah iz bırakmış uğursuz bir lekedir :

**«Tevekkül inmek için tâ bu şekl-i mübtezele,
Nasıl uyuttunuz ekfârı, bilsem, ey hazele?
Nasıl durur aceb alnında şer'i ma'sumun,
Bu simsiyah izi halâ o levs-i meş'umun?**

İçinde bulunduğumuz iyi durumları muhafaza etmedik, sonra da ihtişamlarımızın yerini sefaletler almıca, (Kaderde varmış) dedik. Şeriat, (çalış!) emrini verdiği halde (tevekkül)'ü bir tembellik vasıtası haline getirdik :

**«O ihtişamı elinden niçin bıraktın da,
Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
(Kadermiş!) Öyle mi? Haşâ, bu söz değil doğru :
Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.
Meş'iyetin sana zulm etmek ihtimali mi var?**

(11) Sebilürreşat mecmuası.

(Çalış!) dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun, Onun hesabına bir çok hurafe uydurdun! Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya, Zavallı dini gevirdin onunla maskaraya!

«İnsan, Müslüman denilen bu derbederlerin hâlini görüyor da, kaderin de, tevekkülün de günahına giri-yor : neye bu kelimeler var diye?» (12)

«Allah'a dayandım!» diye «sen çıkma yataktan...

Mânâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!

«Bugün Müslüman kılığında insanların (Kader)-den anladıkları şey, İslâm'a iftiradır. Tevekkül ise bizi fenalıktan fenalığa sürükleyen bir belâdır.» Hal-buki aslında tevekkül, imanın şîârı, faziletlerin kah-ramanı idi. Sonradan ruhuna zerkédilen meskenetle memleketi harap edip gitti :

«Tevekkül öyle yaman bir şîar-ı imandı,

Ki kahraman-ı fezâil denilse şâyandı.

Yazık ki : rûhuna zerk ettiler de meskeneti;

Cüzzama döndü, harâbetti gitti memleketi!..»

Tevekkül'ün mânâsı tenbellik olsaydı, bu millet dini sayesinde atalarının bıraktığı mirasla yaşar mıydı? Ne gezer... Belki de Tevhid güneşi söner, Kur'an gel-diği yere dönerdi :

«Âlemde (tevekkül) demek olsaydı (atâlet.),

Miras-ı diyanetle yaşar mıydı bu millet?

Çoktan kürenin meş'al-i tevhidi sönerdi;

Kur'an duramaz, nezd-i İlâhiye dönerdi.»

Âkif, hayatı boyunca «Koşunuz, zavallı vatani kurtarınız... Bunun için her şeyden önce Kader ve Te-vekkül diye uydurulmuş iman bataklığını kurutunuz. Bunu yapamazsanız, teknik olmayacak, san'at olmayacak, ticaret başkalarının elinde kalacak, çiftçilik Âdem babamızdan gördüğümüz usullerle sürüp gidecek.» diye inledi.

Âkif tefrika zehriyle şaşırılmış giden bir cemiyet-in, geleceğinden emin ve ümitli olunamayacağını bili-yordu. Bu bakımdan, ideâl başboşluğunun, parça par-ça koparıp, grup grup parçaladığı cemiyetimize, tef-rika illetini, bir alarm keskinliği ve tesiriyle haber veriyordu :

«Sen! Ben! desin efrad, aradan vahdeti kaldır;

Milletler için işte kıyamet o zamandır!

İslâm'ı evet tefrikalar kastı kavurdu;

Kardeş, bilerek bilmiyerek, kardeşi vurdu.

Can gitti, vatan gitti, bıçak dine dayandı.

Ey tefrika zehriyle şaşırılmış giden ümmet!

Nedir bu tefrika yahu. Utanmıyor musunuz?

Geçen fecâyâ hâlâ inanmıyor musunuz?

Gömülmek istemiyenler boyunca Hüsrana;

Nifakı gömmeli artık mezar-ı nisyana.»

Tefrikanın dağıtan yıkıcılığından, İslâm'ın birlik ve beraberlik cephesine çağırıyor. Eskiden şîarı vah-det olan iman manzumesinin kopan şirazesine çare, BİRLİK. Post kavgalarına, menfaat çatışmalarına pay-dos demeli, elele vererek çalışmalıdır : «Fırkacılık, komitecilik... Bunlar artık susmalı. Elbirliğiyle bugün vatani terakki ettirmeli. Asla me'yus olmamalı. Emin olmalı ki canla başla çalışırsak, aradaki esbâb-ı tefrikayı kaldıracağız olursak vatan-ı İslâmı kurtarıyoruz.»

«Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;

Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez.»

Millî birliğimize darbe vuran ırkçılığa cephe alın-malı, İslâm kardeşliği yayılmalıdır : Çünkü Hz. Pey-gamber ırkçılığı şiddetle yasaklamıştır :

(12) M. Emin Erişiril, «aynı eser» Sayfa: 194.
(Bir vaizin ağzından)

«Müslümanlıkta (anâsır) mı olurmuş ne gezer!

Fıkr-i kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.

En büyük düşmandır rûh-i Nebî tefrikanın.

Âkif, cemiyetimizde, bugün varlığını daha bâriz bir şekilde sezdiren, dört zümre görüyor. Birinci züm-re, kursağına nasibini yerleştirir yerleştirmez dönüp yatan avam tabakasıdır :

«Birinci zümreyi teşkil eden zavallı avam,

Biraksalar edecek tatlı uykusunda devam.

Bugün nasibini yerleştirmiş kursağına;

«Yarın nedir? Onu bilmez, dönüp yatar sağına.»

İkinci zümreyi teşkil edenler, hayata küskün, kurtu-luştan ümidi kesmiş olanlardır :

«İkinci zümreyi teşkil eden cemaat ise,

Hayata küskün olanlardır ki : saplanıp ye'se

«Selâmetin yolu yoktur... Ne yapsalar boşuna.»

Demiş de hırkayı çekmiş bütün bütün başına.

Bunların karşısına dikilen üçüncü zümre, kendi kendilerine aydın diyen ve onunla böbürlenmiş genç nesilden bazılarıdır. Bunlar beyinsizce taklit etmeyi marifet sanırlar : Âkif, «... nezihini borcumdur eyle-mek tenzih» diyerek, bu kategoriye girmeyen bir ki-sim gençliği ayırır. Fakat çoğunun yazık ki;

«Sinirlerinde teessür denen fenalık yok.

Tabiatında utanmakla aşinalık yok.»

Onlar muttasıl yirminci asır şöyle, yirminci asır böyle deyip medenî geçinirler. Yaşadıkları asırla ilgileri, bilgiler ve faziletler yönünden değil, rezaletler cihe-tindedir :

«Hayır, mehasin-i Garb'ın birinde yok hevesi,

Rezâil oldu mu lâkin, şîardır hepsi.»

Evet, istisnasıyla birlikte, cemiyetimizin yeni yetişen nesli, kalbi ve imanı çalınmış, kararsız, vehimli, kor-kularla dolu bir madde iskeletine indirilmiştir. Nesli-mizin vebali yirminci asrın boynunadır :

«Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûku asil,

Ne kadar gözdesi mevcutsa hakkıyla sefil!..»

Avam tabâkası ise, genç neslin tam aksine, yir-minci asrın getirdiği her yeniliğe sırt çevirmiştir :

«Görenek neyse, onun emrine münkad olarak;

Garb'ın efkârını, âsârını düşman tanımak;

Yenilik namına vahy inse kabul eylememek.»

Âkif cemiyetimizin bu derdine de şu çareyi gösteriyor: «Yeniliği iyiliğinden, hususiyle lüzumundan dolayı al-mak, eskiyi de fenalığı sabit olduğu için atmak.» Bu bakımdan O, lüzumlu yenilikleri sırf yeni olduğu için kabul etmeyen şüursuz görenek taassubuna çatar :

«Böyle gördük dedemizden!» diye izmihlâli

Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli

İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!»

Cemiyetimizin sinesinde, hâlâ kanayan yaralar halinde göz göz açılmış çok dertlerimiz, İslâm'ı yanlış anlamaktan doğmaktadır. İslâm'da kısa görüş, dar dü-şünce, ve taassup yoktur. Âkif, taassubun dinde ol-madığını, onun kimlerin marifeti olduğunu çok iyi bi-liyordu :

«Ya taassup! Ya taassup! O kadar maskaraca

Bir yol almış ki, bakarsın başı misvaklı hoca,

Mütehasssiken edepsizliği eşkalinde,

En ufak şeyden olur dini hemen rencide!»

Maddî terakkiyi mümkün kılacak yenilikleri hal-ka benimsetirken, mukaddesatımızın muhafaza edil-medüğinden yakını. O'nun muhafazakârlık anlayışı, millet hayatını kurmuş bulunan bütün esasların, va-tanın, tarihin, dilin, dinin her hangi bir yeniliğe feda ve terk edilmemesi şeklindedir. Bu yüzdendir ki, mu-hafazakârlığı, sakalsız fazilet, tesbihsiz dindarlık ta-nımıyan, ilme inanmıyan, dar görüşlü olmak, medenî hayatın dışında yaşamak şeklinde anlayanların, itham

ve alaylarına sert cevaplar vermiştir. O'na göre, cemiyetimizdeki manevî bozukluklar sıra ile şöyledir :

Lâfçılık, müsbet iş görmeme ve vatan sevgisinin azlığıdır : «Acaba biz ne yaptık? Dört beş sene evveline gelinceye kadar geçen zamanımız sükun ile geçti. Şu son dörtbuçuk beş sene'yi de muttasıl söylemekle geçirdik. Bir millet ki bütün vücudu durur da yalnız çenesi işler, elbette yaşamaz.» Bu duruma sebeb olarak vatan sevgisinin azlığını, vatanın sahipsizliğini göstermektedir :

«Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: «Vatan tehlikede imiş... Batıyormuş.
Lâkin, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da «Yapışsam...» Demiyor bir taraftan.
Sahipsiz olan memleketin batması haktr;
Sen sahip olursan bu vatan batmıyacaktır.»

Mâzinin övünülecek kısımlarını bırakıp, kötü taraflarına özenmek, müsbet yönde atalarımız gibi yaşamamak, O necip ve şanlı milletin evlatlarına yakışmıyor :

«Neden mefahîr-i eslâfe kahredip, yalnız,
Mülevvesatına mazimizin sarılmadayız?

Kış uykusunda mı geçmişti ömrü ecdadın?
Hayır, O nesl-i necibin, O şanlı evladın,
Damarlarında şehâmet yüzerdi kan yerine;
Yüreklerinde ölüm sevkî vardı can yerine.
Deden ne türlü yaşarmış... Adamsan öyle yaşa;
Fakat şimdi,

«Ucunda yoksa ölüm her belaya göğsün açık.
Dilenci mevkîi, milletlerin içinde yerin.»

Esasen, yaşamamızın pahası, nihayet canımız olmalıdır :

«Hayat odur ki; nihayet pahası hûn olsun.
Senin hayat-ı sefilin; pahay-ı namusun.»

Halbuki yaşamamızın pahası, şimdi namusumuz oldu. Biz adam olsaydık dedelerimiz gibi örnek hayata yaşardık. Fakat, her belaya göğsümüzü açtık, el verir ki, ucunda ölüm olmasın. Bununla beraber Âkif, yaşama arzusunu kötülemiyor : «... Ben asla yaşama arzusunu fena görenlerden değilim. Yalnız yaşamak için hayatı istihkâr lâzımdır.» diyor. Dünyanın bize değil, bizim dünyaya hâkim olmamızı istemektedir. İnsan, icabettiği zaman, umunun hayrı ve varlığı için, kendi varlığını feda edebilmelidir :

«Öleceksin.» denilen noktada merdane sebat;
Yeri gelsin, gülerek, oymarak terk-i hayat;
İhtirasat-ı hususiyeyi söyletmiyerek,
Nef'i şahsiyyi umumunkine kurban etmek...»

Cemiyetimizin hayata lüzumundan fazla bağlanmasını, gerektiği zaman ölmesini bilmemesini tenkit eder :

«Hayata nerde görülmüş senin kadar sarılan?
Zorun: Gebermemek ancak ölümlü dünyada.»

Bu hususta Japonları örnek gösterir. Onlar gibi, icabında vatan için ölmesini bilmelidir :

«Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayat;
«Vatan.» deyip öleceksin semada olsa yerin.»

Âkif, cemiyetimizin çok derdinin dîni terketmekten ileri geldiğini kabul eder. İslâmın ilk devirlerinde, şimdiki dert ve meselelerimizden hiç birinin bulunmadığını delil olarak gösterir :

«Müslümanlık denilen ruh-u ilâhî, arasak,
«Müslümanız» diyen insan yığından ne uzak.

Dini tetkik edeceksen, dönelim haydi geri;
Alalım neş'et-i İslâma yakın bir devri:
O ne dehşetli terakki, o ne müthiş sür'at.
Öyle bir harika gösterdi mi insaniyet?»

Dîne sarıldıkça yükselen, gelişen milletimiz, dini bıraktıkça düştü, geriledi; geriledikçe dini bıraktı. Buna:

«Bir de din kaydını kaldırmalı, zira o belâ,
Bütün esbab-ı terakkimize engel hâlâ.»

diyen mütefekkir müsveddeleriyle; onların tam aksini düşünen :

«Bu fesadın başı hep fen okumaktır.»

şeklinde yanlış bir telâkki sahibi olan avam tabakası sebeb olmuştur. Bilhassa Avrupa'da tahsil yapmış, yeni yetişen gençlik dini hiç anlamamış, yahut yanlış anlatılmış olduğundan İslâma düşman kesilmiştir :

«Bir selâmet yolu varmış... O da neymiş? Mutlak,
Dini kökten kazımak. Sonra, evet, Rus'laşmak.
O zaman iş bitecekmış...»

Asrın ilimlerini öğrenen gençlerimize mukaddesata hürmet duygusunu da aşılmalıyız :

«Evet, ulûmunu asrın şebâba öğretelim;
Mukaddesata, fakat, çokca ihtiram edelim.»

Fakat içinde leş taşıyan, mukaddesata kadar herşeye saldıran köpek tıynetlileri hesaba katmaz :

«Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı,
Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:
O tasmasızlara insan demekte ma'zurum.»

Asıl üzerinde durulacak nokta, en aziz bildiğimiz şeylere bile tereddütsüz saldırayabilen kimselerin nasıl yetiştirilmiştir. Cemiyetimizin sosyal yapısındaki bazı bozukluklar, noksanlar, yanlış anlamalar, halkı cahil bırakıyor, okuyan gençliği, mukaddesata hürmetsiz kılıyor. Bunların başında ediplerin halkı irşad etmeyişi, daha çok yoldan çıkarıcı telkinlerde bulunması gelir:

«Üdebanız hele gâyetle bayağ mahlûkât...
Halkı irşat edecek öyle mi bunlar? Heyhât.
Kimi Garbın yalnız fuşuna hasbî simsar;
Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar.
Serseri: hiç birinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok.»

Bu türlü ediblerin meydana getirecekleri edebiyatın, pek tabiidir ki, milletimize çok zararı dokunacaktır. Çünkü;

«Ne kaldı, bir edebiyatımız mı? Vâ esafâ!
Bırak ki ettiği yoktur bir ihtiyaca vefa;
Ya ruh-u milleti efsunluyor, uyuşturuyor;
Ya sinelerdeki hislerle çarpışıp duruyor.»

Âkif, bu durumları düzeltebilecek mükemmel adamların cemiyetimizde çok az olduğundan şikâyet eder; «Meşrutiyet bize gâyet acı bir hakikat öğretti ki, o da vatanımızda her mânâsiyle büyük adamın yok edeceği kadar ender bulunmasıdır.» (13) Cemaatin arasından; «Kalırsa el beğenir; ölürsa: Yer beğenir;» dört adam çıkarsa getir.»

Dört başı mamur adamların cemiyetimizde az bulunmasının sebeplerini, Âkif'e göre, şöyle sıralayabiliriz :

a) Vazifeperverlik ve fedakârlığı başkasından beklemek: «Bir de bakıyorum, vazifeperverliği, fedakârlığı daima başkalarından bekliyoruz. (Dostlar şe-

hit, biz gâzi.) yağması dört elle sarıldığımız bir düstur.

b) Neme lâzımcılık ve vazife hissine bigânelik:

•Küçük, büyük (Ne vazifem.) desin de iş yürütün.
O hale geldi ki millet vazifesizlikten:
Vazife hissi de kâfi değil, bugün cidden.

c) Hissizlik, duygusuzluk:

•Duygusuz olmak kadar dünyada lâkin derd yok;
Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan bir ferd yok.
Kendi sağlam... Hissi ölmüş, ruhu ölmüş milletin.
İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin.

d) Çocuk terbiyesinde yanlış usûllere baş vurulması. Çocuklarımıza beşikten başlayarak, uyuşukluk aşılantmakta, hurafelere inanmaya sevkedilmektedir. Aslında, ceddimizin kahramanlıklarını onlara ninni yerine söylemeli, zafer arzusunun gönüllerinde tutuşturmalıyız: Dedelerimiz çocuklarını:

•Zafer havasına doymaksızın uyutmazdı;

Onların nesli ise:

•Bugün uyuşturuyor (Ninni) lerle ahfadı.

Sade dayak atmakla çocuk terbiyesine kalkanlar muvaffak olamazlar:

•Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında.

Ve bütün bu yanlış terbiye metodlarının neticesinde, fena yetişmiş, hayatı anlamayan bir gençlik doğuyor:

•Geçer şebabımızın en güzide eyyâmî
Hayatı anlayarak atmadan bu evhamı.
Hayatı anlamıyor... Çünkü görmüyor, okuyor;
Zavallı kırkına gelmiş de ağzı süt kokuyor.

e) Memleketin istifade edebileceği mükemmel adam azlığının en mühim sebeplerinden biri de, yüksek okulların mütehassıs yetiştirmemesi, her işte Avrupa'dan adam getirilmesidir:

•Bir alay mekteb-i âli denilen yerler var;
Sorunuz bunlara millet ne verir? Milyonlar.
Ne yetiştirdi ki bunlar acaba? Anlatınız.

Bu durumları ortadan kaldırmak için, maarifi önder yapmamız lâzımdır. Tıpkı Almanya'da olduğu gibi, önce (Mahalle mektebi) nden (İlk okul) dan işe başlamak gerekir:

•Mahalle mektebidir işte en birinci adım;
Fakat, bir hatveyi ilkin tasarlamak lâzım.

Açılacak bu ilkokullara herşeyden önce, imanlı, edep-
li, sonra da liyakatli öğretmenler yetiştirmek gerekir:

•(Muallim) im diyen olmak gerektir imanlı,
Edepli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı.

Öyleyse, (Adam) sızlığımızı tedavi yoluna, tereddüt etmeden ilkokullardan başlamalıyız. Üstelik bağlı bulunduğumuz Din'i koruyabilmek de, maarife önem vermekle mümkündür:

— •Kemâl-i şevk ile mâdem atılmışız dine —
Okuryazar olacaktık siyaneten dini:
Onun maarife vâbeste, çünkü fe'mini.

Âkif, maarifte istediği bu yeniliklerin yanı sıra ahlâk'ta da inkılâp istiyordu. Ahlâksız tahsilin işe yaramayacağını bildiği için, cemiyetimizin bünyesinde görülen ahlâksızlıkları yok edebilmenin yollarını en güzel surette gösterdi. Kötülükleri önliyebilmenin en kısa yolu kalblere Allah korkusunu sokabilmektir:

•Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.

Cemiyetimiz, İslâmın iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak emrini unuttu, çiğneyip, çiğnenip Hakk'ı

tutup kaldıracak merd kişilere muhtaç kaldı. Böylece yüzüzlük, utanmazlık alenileşti: Hattâ birtakım sapkınlıklar ise, olanca kudurmuşluklarıyla, utanmazlığı bile utandırarak, hayâ ve edeb gibi mukaddes mefhumlara saldıyorlar:

•Hayâ sıyrılmış inmiş, öyle yüzüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incek perde...

•Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim» diyen Peygamberin, Hak katından getirdiği İslâm imanı, ahlâkın en büyük kurucusu, koruyucusu olmuşken, biz de O'nu bütünüyle kabullenmişken, evet, böyleyken, faziletten haberimiz yok ta, diz boyu rezalet içerisindeyiz:

•O iman hüsn-ü hulkun en büyük hâmisî olmuşken.
Nemiz vardır fezailden, nemiz eksik rezaiden?

Demek: İslâmın ancak nâmı kalmış

Müslümanlarda.

Âkif'e göre bu korkunç durumdan kurtulmanın yegâne imkanı ahlâkımızı yükseltmektir:

•Sâde bir sözdür fakat hikmetlerin en mücmeli:
Bir halâs imkanı var: Ahlâkımız yükselmeli.
Oyuncak sanmayın! Ahlâk-ı Millî, rûh-u millîdir.
Onun iflâsı en korkunç ölümdür: Mevt-i küllîdir.

Âkif, yaşanan asra uygun olarak, terbiyenin aileden başlamasını ileri sürer. Bozuk terbiyemizin ancak bu şekilde düzelebileceğini söyler:

•Dinledin, gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz.
Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz.
Başlasın terbiyemiz ailelerden, oğlum.

Fakat, cemiyetimizdeki mevcut aile düzeninde birçok aksaklıklar gören Âkif, önce bu bozuk tarafları ortaya koymuş, sonra da bunları giderme yollarını göstermiştir. Küçük sebeplerden dolayı, bir söze kadın boşamak, kadına dayak atmak ve şartlarını gözönünde bulundurmadan birden fazla evlenmek, Âkif'e göre aile hayatını bozan âmillerin başında gelmektedir. Terbiyeyi kendisinden başlatacağımız âile, İslâmın ruhuna bağlı ve yapacağımız ahlâk inkılâbından nasipli ailedir.

Demek oluyor ki, cemiyetimizin bütün derdi, İslâmı, Kur'an'ı yanlış anlamaktan ileri gelmektedir:

•Demek: İslâmın ancak nâmı kalmış

Müslümanlarda;

Bu yüzdenmiş, demek hüsrân-ı millî son

zamanlarda.

Okunmak ve anlaşılacak için gönderilmiş olan Kur'an-ı Kerim'i, Müslümanlar, ölüler kitabı, fal kitabı haline getirmişlerdir:

•Ya açar nazm-ı celilin bakarız yaprağına;

Yahut üfîr geçeriz, bir ölünün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için.

Günlerin ağırlaştırarak omuzlarımıza yüklediği hayat yükünü, en zahmetsiz bir şekilde taşıyabilmek, maddî-manevî bütün saadetlere ulaşabilmek, kısacası yaratışın gayesine erebilmek için, dünya ve ahiretin tek nizâmı İslâma dönmek mecburiyetindeyiz:

•Eğer çiğnenmemek isterseler seylâb-ı eyyama:

Rücu etsinler artık müslümanlar Sadr-ı İslâma.

Âkif, herkesin sahte ve kemiyetçi (Modern) ler peşinde gezdiği kukla ideolocylar panayırında, bütün Garp ve bütün Şark fikir çileleri içinde pişe pişe, çiğ-
liklaşan bir ıstırabın sahibidir. Evet, O, cemiyetimizin dertleri karşısında atılmış keskin bir çığlıktır. Gören, anlıyan, düşünen, sezen bir çığlık... «Âkif, belki otuz sene bu cemiyetin sefaletini terennüm etti. Cemaatle

hemhal, hemderd oldu. Neslimizin ruhunun doktoru o idi. Bedbaht bir nesil, o'nu hastalarının başucunda, mezarlıkta, meyhanede, mahalle kahvesinde, hâsılı bütün sefaletlerinin yanında bulmuştu.» (14)

Dertlerimizin çok ve çeşitli olmasına rağmen, O, hepsinin reçetesini iki mısra ile yazıyor :

«Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâmı...»

«Bütün ömrü cemiyet dertlerini ve çarelerini düşünmekle geçen Âkif; tevazuuna rağmen, yeter derecede haykırdı, vazifesini yaptı. O'nun, idealini gerçekleştirememesi, kendi hatasından değil, dertlerin vahametindedir.»

Vatanın felaketine ağlamayan gözün kör olmasını isteyecek kadar, vatanını seviyordu :

«Nasıl tahammül eder, hür olan esaretine.
Kör olsun, ağlamayan, ey vatan, felaketine.»

Ve şu kalbden niyazı yapacak kadar da, vatanının dertlerine ortak oluyor, felaketlerden, dertlerden kurtulmasını istiyordu :

«Yâ İlâhî bize tevfikını gönder...»

— Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster...»

— Âmin!

Ruh-u İslâmî şedaid sıkıyor, öldürecek,
Zulmü te'dib ise maksud-u mehîbin, gerçek,
Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmin,
Bî-günahız çoğumuz... Yakma İlâhî.

— Âmin!

Boğuyor âlem-i İslâmî bir azgın fitne,
Kıt'alar kaynıyarak gitti o girdap içine.
Mahvolan aileler bir sürü ma'sûmundur.
Kalan âvarelerin hali de ma'lumundur.
Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enin.
Dinsin artık bu hazin velvele Yârab.

— Âmin!

Müslüman mülkünü her yerde felaket vurdu...
Bir bu toprak kalyor dinimizin son yurdu.
Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübin;
Hâk-sâr eyleme Yârab, onu olsun... Âmin!]

Yaşamaya-değer hayatı, kıymet haneleri en dolgun şekilde kateden, son ve en büyük dâvâ kutbu, millî şairimiz, dert ortağımız Mehmet Âkif'i, cemiyetimizin her ferdi hürmetle anmak borcundadır.

BİBLİYOGRAFYA

- 1) Safahat
- 2) Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri. Yetmiş muharririn yazıları (Eşref Edib)
- 3) İslamcı Bir Şairin Romanı (M. Emin Erişirgil)
- 4) Mehmed Âkif ve Cemiyetimiz (Doç. Faruk Kadri Timurtaş)
- 5) Mehmed Âkif (Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan) (Doç. Nurettin Topcu)
- 6) Mehmed Âkif (F. Abdullah Tansel)
- 7) Tohum Der. — Safahatın Felsefesi — (Nurettin Topcu)
- 8) Tarih Sohbetleri — Cilt 1-2-3 (Cemal Kutay)
- 9) Tarih Konuşuyor Dergisi — Sayı 36 — (Cemal Kutay).

(14) Mehmet Âkif, Hayatı, Eserleri, İdealleri, (F. Abdullah Tansel).

İslâmî Davranış

İslâm, insan için kurulmuştur. O'nun için konuya, bu ikisini tarifle başlayacağız :

İSLÂM; Hak ve hakikat îmanı, selâmet ve saadet ilmi, cemiyet, hukuk, iktisat ve ahlâk nizamı, san'at düzeni, huzur ve bekâ duygusudur.

İNSAN; Hâlıkın yarattığı, kudret eliyle akıl, ilham ve dil ihsan ettiği, Halife-i arz olan, ahsen-i takvîm (en güzel kıyam) sırrına mazhar ve bütün mevcudat emrine müsahhar bulunan varlık... Âlemlerin Rabbi, kudret eliyle İNSAN'a en güzel vücut ve şekil vermiştir.

İNSAN'ın HAKK ile maddî, manevî irtibatı vardır.

İNSAN, zübde-i âlemdir, nüsha-i kübradır, câmi-i kemâlattır...

İSLÂM'ı ve İNSAN'ı böyle bilmek, «İslâm mefkûresi», bunlara göre tatbik etmek, «İslâm hayatı», bunları yaymak, «İslâm cihadıdır.» Bu kutsî cihadın hedefleri şunlardır :

1 — «OKU!» emriyle başhyan İSLÂM, insanlığı câhillikten kurtarmak ister. Böylece Hak ve Hakikat ilim ve irfanına kavuşturur.

2 — Mazlumun, zalimlerin elinden kurtarmak, âdil bir nizam kurmak ister.

3 — Dünyayı müşrik hâinlerden kurtarmak, kâfir ve münafıkları ve sapıkları yola (sırat-ı müstakîme), hidayete çağırır.

4 — Âsâyiş ve emniyeti temin etmekte ferdi, cem'iyeti yetiştirir. İstikbâlin ikbâlini gözetir; Hakperest, mutî, hizmet ehli ADAM hazırlar.

5 — Hakkı, Hukuku tanımak, tanıtmak, güzel ahlâkı yaşamak ve yaymak, tevhide ermek, salah ve felâha ferdi ve cemiyeti kavuşturmak ister.

Ömer KİRAZOĞLU

Sorunuz Söylüelim

Hazırlayan :

GAZİ MERT

(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
Son Sınıf Öğrencisi)

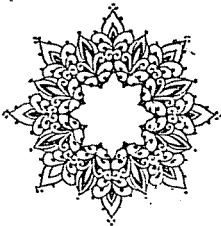
Suallere Cevaplarımız

- Gölcük'ün Hamidiye köyünden H. Vedat Sirmen : «Kendisine hac farz olmayan kimsenin vekil olarak hacca gitmesi caiz midir?»

Vekil olarak hacca gönderilecek kimsenin, evvelce kendi namına haccetmiş bulunması; İmam-ı Şafii Hazretlerine göre şart ise de, Biz Hanefilerce şart değildir. Bu hilaftan kurtulmak için efdal olan; evvelce kendi nâmına haccetmiş, haccın menâsikine vakıf olmuş kimse tercih edilmelidir.

Hanefi Mezhebine göre; Haccın câiz olması için vekil olarak gönderilen kimsenin önceden hac etmiş bulunması şart değildir. Hiç hac etmemiş kimse de vekil olarak hacca gönderilebilir. En sahîh fıkîh kitaplarında mukayyed olduğuna göre efdal olan; önceden haccetmiş bulunmak ise de, bazı son devir ülemâsı bunun tamamen zıddını düşünmüşler «Maksat, o mahşer-i imanın zevkından mümkün oldukça her mü'mini nasîbdâr edebilmektir» diyerek hiç hac etmemiş kimselerin vekil olarak gönderilmesi tezini müdafaa etmişlerdir. Bu müdafaa şekli sorunuzun en güzel cevabı olmakla beraber İmâm-ı Şafii Hazretlerinin vekil olarak gönderilecek kimsenin önceden haccetmiş bulunması şarttır sözüne göre; hilaftan çıkmak için efdal olan kendisi için önceden haccetmiş bulunan kimsenin tercih edilmesidir. Bu tercih sırf hilaftan çıkmak içindir. Yoksa yukarıda beyan edildiği üzere, hiç hac etmemiş kimseyi vekil olarak göndermekte bir mahzur yoktur. Yeter ki, giden de, gönderen de, mü'min olsun... Mü'minin kâfire vekâleti caiz olmadığı gibi, kâfirin mü'mine vekâleti de caiz değildir.

Vekil olarak hacca gönderilen kimsenin haccdan sonra Mekke'de kalması câizdir. En efdali giden kimsenin hac'dan sonra dönüp gelmesidir.

Vekil olarak hacca giden kimsenin Haccı, müftâbih kavle göre onu gönderene âittir. O kimse önceden haccetmemiş ise, hac fârizası kendisinden sâkıt olmaz.

Vekil bir sene Mekke'de kalıp, ikinci sene'de kendisi için haccetse, kendisinin de, vekil olarak gittiği kimsenin de haccı câiz olur.

- **Muğla'dan Bay Hasan Şimşek: «Fatihâ başka bir lisanla okunursa namaz câiz olur mu?»**

Hanefî Mezhebi'ne göre; Fâtihâyı Arabca olarak okuyabilecek bir kimsenin başka bir lisanla Fâtihâ okuyarak kıldığı namaz câiz değildir. Diğer Mezheplere göre de; Arabcayla okuyamazsa tercemeyle kılmak yine câiz değildir. (Yalnız fatihâ değil; fatihadan sonra okunan zamm-ı sürenin hükmü de fatihâ gibidir.) Zira; Arabca'dan başka hiç bir lisan onun hakikî manâsını tebârüz ettirmeğe muktedir olamaz. O, Allah kelâmı'dır. Yüzyıllar boyu uğraşılsa ve herhangi bir lisâna terceme edilse onunla kılınan namaz yine câiz değildir. Çünkü; Kur'an mu'ciz'dir. Bu i'câz tercemeye kat'iyyen aktarılamaz. Bu hususta İcma-ı Ümmet vardır. Vâkiâ vaktiyle; İmam-ı Âzam'ın sırf farsçaya mahsus olmak üzere, tercemeyle namaz câiz olacağına fetvâ verdiği rivayet olunursa da; En sahîh fıkıh kitaplarında mukeyyed bulunduğu üzere, İmam-ı Âzam bu fetvasından ferâgat etmiştir.

Bu soruyu ne maksatla sorduğunuzu pek anlıyamadık. Tercemesini yapıp onu ezberliyerek vakit kaybetmenize hiç lüzum yok. Zîrâ en kolayı onun aslını ezberlemektir.

- **Gaziantep'ten Bay Şükrü Ergin: «Peygamber efendimiz K. Kerim öğretmek için bir KUR'AN MEKTEBİ açmış mıdır? Açtıysa bizzat kendisi bu işle meşgul olmuş müdür?»**

Peygamber efendimiz zamanında KUR'AN OKUMA MEKTEBİ diye bir mektep açılmamıştır. İlk Kur'an okuma mektebini açan Hz. Ömer'dir. Ve bunu Medine'de açmıştır. Kur'an öğretmenliğine de Âmir ibni Abdullah diye bir zat tayin edilmiştir.

- **Maraş'tan Bay İsmâil Cengiz: «K. Kerimdeki âyetler yalnız Mekke ve Medine'de mi nazil olmuştur? Mîraçta nazil olan âyete Mekki mi yoksa Medeni mi demek lâzımdır? Arzî ve Şitâî âyetler ne demektir?»**

K. Kerimdeki Âyet-i Kerimeleri, nazil oldukları zaman ve mekâna göre 8 kısma ayırabiliriz.

Mekki... Medeni... Arzî... Semavi... Leyli... Nehâri... Sayfi... Şitâî...

Hicretten evvel nazil olanlara ve Mekke'de nazil olan âyetlere **Mekki**;

Hicretten sonra ve Medinede nazil olan âyetlere **Medeni**;

Peygamber efendimiz yer yüzüdeyken nazil olan âyetlere **Arzî**,

Mîraç gecesi semâda iken nazil olan âyetlere **Semâvî**,

Gündüz nazil olan âyetlere **Nehâri**;

Gece nazil olan âyetlere **Leyli**,

Yazın nazil olanlara **Sayfi**,

Kışın nazil olanlara **Şitâî**... denilmektedir.

- **İstanbul'dan Bayan Zeynep Özbay: «Kadınların takındıkları; Gerdanlık, Başlık, Bilezik, Yüzük, Zümrüt gibi zînet eşyalarına zekat lâzım gelir mi? Bu hususta İslâm'ın hükmü nedir?»**

Hanefî Mezhebi'ne göre; Kadınların takındıkları; Gerdanlık, Küpe, Yüzük, Bilezik, Başlık, Zümrüt, Elmas iğne, Yâkut, Murassa (süslü) kemer ve yelpaze gibi zînet eşyalarına zekât lâzım gelmeyip, onların nisab haddinden olan, altın ve gümüşlerine zekât verilir. Yâni: Bu zînetlerdeki altın ve gümüşlerin toplamı nisab miktarını bulmuyorsa, ihtivâ ettikleri kıymetli taşlardan dolayı onlar için zekât vermek farz değildir. Fakat; Zînetlerde bulunan altın ve gümüşün toplamı nisab miktarını buluyorsa; yahut, zînetler doğrudan doğruya altın ve gümüşten yapılmış olup, nisab miktarını dolduruyorsa onlar için zekât vermek farzdır.

Nisab: İslâm şeriatının bir şey hakkındaki miyar, alamet tayin etmiş olduğu miktardır. Zekât hakkında altın ve gümüşe tayin edilen ölçü şudur: Altının nisabı 20 miskal, Gümüşün nisabı 200 dirhem... 1 miskal altın 4 gram 80 santimdir. O zaman 20 miskal altın 96 gram etmektedir. Bir dirhem Gümüş 3 gr. 20 santimdir. 200 dirhem gümüş 640 gram eder. Altının gramı her sene değişmekle beraber 1967 Türkiye-sinde 15 lira 70 kuruştur. Gümüşün de gramı 75 kuruşa satılmaktadır. Bu durumda 1507 lira 20 kuruşluk Altını ve 480 liralık Gümüşü olanlara zekât düşmektedir.

Altın ve gümüşün zekâtı hakkında İslâm'ın hükmü budur.

- ④ **Bolu'dan Ahmet Sarı:** «Bir kimse, güneş batmamış olduğu halde battı zannıyla iftar etse, o adam için kefaret lâzım mıdır?»

Bir kimse, güneş batmamış olduğu halde battı zannıyla iftar etse, kefaret lâzım gelmeyip yalnız kazâ lâzım gelir. Çünkü kasten iftar etmiş değildir. Kasden iştâret etmemiş olması yalnız ve ancak kazâyı mucibdir.

- ⑤ **Antalya'dan Bay Niyazi TUĞ:** «Ramazanda oruç tutmayan kimseye kefaret lâzım mıdır? Ramazan orucunun haricinde tuttuğumuz oruçlarda, kasden oruç bozsak yine 61 gün mü tutmamız lâzımdır?»

Kefaret; oruç tutmamanın değil, orucu bozmanın cezasıdır. Binaenaleyh; Ramazanda kasden oruç tutmayana kefaret değil, sadece kazâ lâzımdır.

Ramazan orucunun haricinde tuttuğumuz oruçların hiçbirinin kasden bozulmasında kefaret lâzım değildir. Kefâret Ramazan-ı Şerife mahsus çok mazbut bir terbiye müessesesidir.

- ⑥ **Diyarbakır'dan Bay Veli GÜÇLÜ:** «Oruca niyet etmemiş bir kimse, mukim ve sıhhatli olduğu halde Ramazanda gündüzleyin özürsüz olarak iftar etse, kaza mı lâzımdır, yoksa kefaret mi?»

Oruca niyet etmemiş olduğu için sadece kazâ lâzımdır.

- ⑦ **İzmir'den Bay Bekir KÜÇÜK:** «Bir kimse, Ramazan boyunca birkaç defâ kasden oruç bozsa, herbir bozduğu günler için ayrı ayrı kefaret orucu mu tutması lâzımdır?»

Hayır. Sadece bir tek kefaret orucu tutmak kâfidir. Çünkü kefarette cezâ ciheti aranır. Birlik olan cezalarda ise tedâhül câridir. Bu bir tek (ceza) hepsine kifâyet eder. Hepsini için tuttuğu bir tek kefaret kâfi gelmekle beraber, kasden bozduğu diğer günlerin de kazası icap etmektedir.

- ⑧ **Rize'den Bay Abdülkerim SARACIOĞLU:** «Mevlid, Peygamberimizin (S.A.V.) ve Hülefâ-i Râşidin zamanında olmadığından bid'ad olduğuna inanıyoruz. Fakat bunun hakkında din âlimlerinin, bid'ad olup olmadığına dâir bir beyânâtını duymadığımızdan bazı kardeşlerimiz günah olmadığını, bazıları da bid'ad olduğu için günah olduğunu söylüyorlar. Bu meselenin günah olup olmadığını kesin olarak isbat edecek bir delil var mıdır?»

Mevlid şüphesiz ki bid'attır. Ancak Bid'ad genel olarak 2 kısma ayrılmaktadır: 1 — Bid'ad-ı Hasene, 2 — Bid'at-ı Seyyie. Her bid'ata haram demeye hakkımız yoktur. Mevlid'i Şerif meclisleri, İslâm'ın cemaatlaşma suurunu az çok te'sis ettiğinden günah olmasa gerekir. İslâm Ülemâsı; Okul yaptırmak, Kitap te'lif etmek gibi birçok mes'eleleri Bid'at-ı Hasene olarak vasıflandırmışlardır. Mevlid de Bid'at-ı Hasene'ye girmektedir.

- ⑨ **Afyon'dan Bay Durali KESKİN:** 1 — «12 yaşında bir erkek çocuk bir kadının sütünü emse, büyüdüğü zaman o kadının kızını alabilir mi?»

12 yaşında olan erkek çocuk, herhangi bir kadının sütünü emse, süt akrabalığı teşekkül etmediğinden, o kadının kızını alabilir.

2 — «Bir kimse süt hemşiresinin kızını alabilir mi?»

Hayır. Bir kimse süt hemşiresinin kızını alamaz.

3 — «Bir kimse oğlunun süt annesinin kızıyla evlenebilir mi?»

Evet. Bir kimse oğlunun süt annesinin kızıyla evlenebilir. Câiz'dir.

- ⑩ **Ankara'dan Bay Hüseyin ERSOY:** «Namaz kılan bir kimse, dışarda okunan secde âyetini işitse, o namaz içinde duyduğu secde âyeti için secde etmesi lâzım mıdır?»

Hayır, lâzım değildir. Çünkü; Namazda olan bir kimsenin hariçten işittiği secde âyetinin secdesini namazdan sonra edâ etmesi icap etmektedir.

Nitekim; Namazda olmayan bir kimse de; Namaz kılandan işittiği secde âyetinin secdesini namazda değil, namazın haricinde edâ etmektedir.

- ⑪ **Küçükköy'den Bay İmdat KAYA:** «Bazı câmilerde çıkarken hemen dışarıya ayak basılmaktadır. O anda İslâm âdet ve geleneklerinden ikisinin çarpışır mahiyette birbirine karşı geldiklerini görüyoruz. Söyle ki; Camiden çıkarken sol ayakla çıkılması icap eder. Halbuki ayakka-

bıları giyerken sağ ayaktan başlanması icap eder. Bu durum karşısında ne yapmalıyız?»

Camiden çıkarken sol ayakla çıkmak, ayakkabıları giyerken sağdan başlamak İslâmın âdet ve geleneklerinden değil, müstahap ve mendup kabul ettiği hükümlerdendir. Böyle fiiller; yapılması fazilet, yapılmaması mücib-i Mes'ûliyyet olmayan şeylerdir. Binaenaleyh, imkân varsa; Câmiden çıkarken sol ayakla çıkmak ve ayakkabıları giyerken sağdan başlamak sûretiyle Rızâ-i İlâhîyi kazanmaya çalışmalıdır. İmkân bulunmadığı takdirde; Ehemmi mühimme tercih ederek câmi âdet ve geleneklerinden olduğunu söylediğiniz sağ ayağı içerde bırakmak sûretiyle sol ayakla ayakkabıyı giydiğinizde bir mahzur yoktur.

- **Antakya'dan Hacı İbrahim imzasıyla mektup gönderen okuyucumuza:** «Bir kimse; Hac dönüşü, saf su bulamıyarak yanında hediye için zezem bulunduğu halde teyemmüm etse, bu caiz midir?»

Caiz değildir. Zira; Hacıların, hediye için yanlarında bulduklarını zezem teyemmüme mânidir.

- **Adana'dan Bay Mustafa KÖSE:** «Bir kimse, haram malı biriktirip, elinde iken üzerinden sene geçse, o malda o kimse üzerine zekât vâcip olur mu?»

Olmaz. Zekât ancak ve ancak helâl mala terettüp eder.

- **Samsun'dan Bay M. N. ÖZKAN:** «Ağ atarak denizden yakalanan balıklar çabalyarak ölüyorlar. Bunları yemek dinen mahzurlu değil midir? Temiz olmayan göllerde balıklar ürüyor, bunları yemekte dinen bir yasak yok mudur?»

Ağ atmak sûretiyle denizden yakalanan balıkların çabalyarak ölmesinde dinen hiçbir mahzur yoktur. Helâldir. Yenmesi caizdir. Temiz olmayan suda üreyen balıkların yenmesinde de dinen hiçbir yasak yoktur, helâldir, yenmesi caizdir.

- **Erzurum'dan Muhterem Hasan A. AKPINAR:** «Âdetli olan bir kadının Hac ânında Beytullah'ı tavâf etmesi mahzurlu mudur? Mahzurluysa kurban kesmeli midir?»

Evet, mahzurludur. Âdetli olan bir kadının Beytullah'ı tavaf etmesi câiz değildir. Âdetli olduğu için o kadın ziyâret tavâfını te'hir etse, o kadın için kurban kesmek lâzım değildir.

- **Adapazarı'ndan Şerif BAKAY:** «Hacca gitmiş bir kimseye hacı baba, hacı amca veya hacı efendi demek hatalı mı, normal mi, anormal mi? Peygamber efendimiz (S.A.V.) birçok defa hac ettiği halde, niçin isminin baş tarafında Hacılık sıfatı yoktur?»

Hacca gitmiş bir kimseye hacı demek; O kimsenin, başkalarından ayıracak vasıfları bulunduğunu iş'âr ettiği cihetle riyâ faslına girileceği için mezzum sayılabilir. Hakikaten Peygamberimiz (S.A.V.) ve Ashab-ı Kirâm, def'alarca haccettikleri halde hiçbirine hacı denmediği gibi; herkes namaz kıldığı halde, kimseye musallî ve herkes oruç tuttuğu halde hiç kimseye sâim denilmemektedir. Ancak; Hac, her başa devlet olmayan bir ibâdet olduğu için (Bu da kendisine hac nasib olan bahtiyarlardandır) manasına bir kimseye Hacı demek Tahdîs-i Nîmet kâbilinden câiz olsa gerektir.

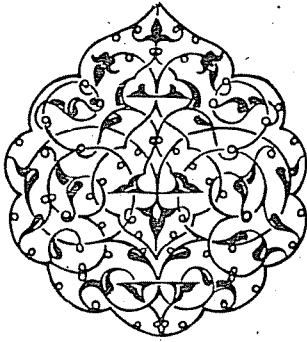
- **Ankara'dan Bay Cevdet TEYMUR :**

a) «Kur'ân-ı Kerim bizzat Peygamberimiz tarafından toplanmış ve bugünkü şekliyle bir kitap hâline getirilmiş miydi?»

b) «Bazı kimseler Peygamberimizin sağlığında K. Kerimdeki nokta, hareke v.s.'nin olmadığını söylüyorlar. Bu doğru mudur?»

c) «İslâm âleminde pek çok âlimler yetişmiştir. Niçin bu âlimler K. Kerimle yeteri kadar meşgul olmamışlardır? Meselâ; Kelimelerin harflerin sayısını v.s.'yi sayıp niçin bunlardan bir mânâ çıkarmamışlardır?»

«a — K. Kerim; Peygamber efendimiz zamanında deriler, tahtalar, kemikler üzerine yazılmış, İbni Mes'ud, Übey ibni Ka'b, Zeyd ibni Sâbit gibi âlimler tarafından tamamen yazılıp ezberlenmiş, lâkin bir kitap hâlinde toplanmamıştı. Bunun tam ve kat'i sebebi; K. Kerim'in bir bütün hâlinde bilinmesi ve kaybolma endişesinin bulunmamasıydı. Fakat bu durum uzun sürmemiş, İslâm gençlerinin ve (o günün lisanıyla) Kurrâ'larının şehitlik mertebesine erişmek için korkusuzca düşman üzerine atılmaları sonunda pek çok hafızlar şehit düşmüş, durumun

vehametini gören Hz. Ebubekir emrederek K. Kerim'in bir kitap halinde toplanmasını sağlamıştır. Sonraları K. Kerim, Hz. Osman zamanında çoğaltılarak âlem-i İslâma yayılmıştır.

«b — Evet. K. Kerim, Peygamberimiz ve 4 halife zamanında dâima noktasız olarak yazılır ve okunurdu. Çünkü; o devirlerde yetişen âlimler fesâhat ve belâğat bakımından çok üstün seviyede idiler. K. Kerimi harekesiz hattâ noktasız olarak okumak onlarca hiç de müşkül olmuyordu. Zamanla İslâmiyyet genişlemiş ve yeni yeni memleketler feth edilerek oraların halkı İslâmlaştırılmıştı. Müslüman olan yeni zümreler Harekesiz olan K. Kerimi okuyup anlamakta güçlük çekmeye başlamışlar, hatta tek bir hareketin yanlış okunması onun manasını tamamen değiştirmiş, İslâmı yanlış anlama durumu başgöstermişti. Bunun üzerine Emevî Hükümdarlarından Abdülmelik, zamanının bilginlerinden Nasr ibni Asım ve Yahya bin Ya'mer'e emrederek bugünkü şekilde harekeleri koydurmuştur.

K. Kerimdeki Teşdit, Revm, İsmam ve Med işaretlerini en evvel koyan nahviyyundan İmam-ı Halildir.

«c — İslâm âleminde yetişen âlimlerin K. Kerimle yeteri kadar meşgul olmamaları diye bir durum yoktur. Meşgul olmuşlardır, hem o derece meşgul olmuşlardır ki: Kelime, harf değil; hatta hareke ve noktaların sayısını dahî tesbit etmişlerdir.

Okuyuş usûlleri cihetinden aradaki farklarla beraber kelimelerin sayısı Medinelilere göre (77960), Mekkelilere göre (79439), Basralılara göre (77437), Kûfelilere göre (77450) dir.

SEMER KANDÎ'nin SECÂVENDÎ adlı kitabında belirtildiğine göre Harflerin sayısı; Medinelilere göre (326028) olup diğer bir görüşe göre (323672) dir.

Harekelerin sayısı: K. Kerimde; 370143 tane Üstün, 40804 tane Ötre, 309586 tane Esre, 3273 tane Hemze, 1771 tane Med, 19253 tane Şedde, 156631 tane nokta vardır. Âyetlerinin sayısı ihtilâflı olmakla beraber en esaslı görüşe göre 6666 olup bunlardan (1000) tanesi Emir, (1000) tanesi Nehî, (1000) tanesi Va'd, (1000) tanesi Vaid, (1000) tanesi Haberler, (1000) tanesi misaller, (500) tanesi helâl ve haramı bildiren âyetler, (100) tanesi Dua ve tesbîh, (66) tanesi Nâsîh ve Mensûh âyetlerdir.

Bu izâhâtımızdan sonra İslâm âlimlerinin K. Kerimle ne derece meşgul olduklarını herhalde bir nebzecek olsun size aktarabilmişizdir.

Hoşça kalınız...

CESARET

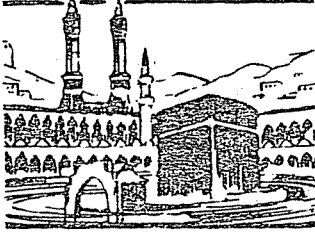
Pek pahalı öğrendik bilinsin bu bahisler;

Ölüme razıyız biz, düşmeyiz esârete.

Çok gördük; medenîce (!) kıyıldı ne sâf hisler.

Lânet! Medeniyetsiz medenî cesârete...

Ahmet ALPAY

K

U

R

A

N

BAMBAŞKA UFUKLAR AÇIYOR RUHLARA KUR'AN,
YÜKSELTMEDEDİR MÂRİFET İKLİMİNE HER AN...

KUR'AN, BİZE YÂD ETTİRİYOR BEZM-İ ELEST'İ,
MÜ'MİN, O TECELLİNİN EZELDENBERİ MESTÎ!..

BEŞERİN DERDİNE DERMÂN OLUR ANCAK KUR'AN,
ONSUZ ARTIK, CANAVARDAN DA BETERDİR
İNSAN-..

ALLAHA DAYAN, GÂYENE TEVFİKİNİ VERSİN,
KUR'ÂN'A SARILMAZSAN EĞER, YE'SE DÜŞERSİN-..

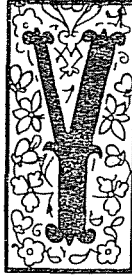
Ali Ulvi KURUCU

Neşriyat-Tenkid-Tohri

Her yol Mekke'ye gider

İ. Semahaddin

CEM

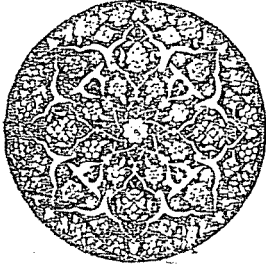
AĞMUR Yayınevi'nin ilk defa neşrettiği güzel ve zevkli bir hâtırat eseri olan (Mekkeye Giden Yol) tercemesi İhsan Babulluoğlu mârifetiyle yapılmıştır. Kitabı okuyup bitirdikten sonra, evet, dedim, işte her yol böylece Mekke'ye gider ve Mekke'de nihayet bulur. Eserin müellifi Avusturyalı mühtedi muharrir 1900 doğumlu Muhammed Esed'dir. Bölümlere ayrılan kitabın bu bahislerinin adları şunlardır:

Kitabın hikâyesi, Çöl, Yolun başlangıcı, Yeller, Sesler, Rûh ve madde, Rüyâlar, Yarı yol, Cinler, İran mektubu, Deccal, Cihad, Yolun sonu.

Müellif eserde, nasıl ihtida ederek İslâmla müşerref olduğunu tatlı bir dil ile anlatıyor. Ash ile baştan sona kadar karşılaştıramamakla birlikte ingilizcesi fevkalâde idi. Bu türkçe tercümesi hayli başarılı sayılmakla beraber aşağıda belirteceğimiz vechile bâzı büyük yanlışları ve ifade zaafalarını ihtiva ediyordu. Hele her sahifedeki devrik cümleler, Ataççı neslin kullandığı berbat şive bozuklukları...

Müellif, bu eserinde, İslâm'ın çok büyük meselelerine, ana dâvalarına temas ediyor. Tasvirler, heyecanlı anlatışlar, dinî bir vecd içinde kaleme alınmış renkli ve şâirane sahifeler her hangi bir uydurma kelime kullanılmadan dilimize intikal ve intibak ettirilmiştir. Bir iki yerde: mânasını bilemediğimiz içtepi, fitratan yerine fitren, geriye yerine gerisin geri gibi yanlış kelimeler kullanılmış, Batılıların kullandığı Safavid tâbiri olduğu gibi bırakılmış ve türkçedeki karşılığı olan «Safevî» denilmiştir (sahife 348).

Müellif, mezheplerden bahsederken «İslâmiyetten ayrılan bütün mezhepler yersiz ve saçmadır. Ortada Kur'ân vardır, o kâfidir!» diyor. İranlıların rûhu ve dinî

şuûru burada çok kuvvetli anlatılmıştır. Keza 285 nci sahifede taaddüdü zevcat bahsi, 60 ncı sahifede resim yasağı üzerine mülâhazalar yerinde ve mâkuldür. Muharrir «Nasıl oluyor da İslâmiyetin bütün kıymetlerini inkâr eden dinsizler, siz müslümanlara (islâm kurtuluşu) nun sembolü olabiliyor?» gibi sualleriyle ve derin mütaaleleriyle son asırda müslümanların uğradıkları maddî ve manevî mahrumiyet ve sefaletleri acı bir şekilde dile getirmiş oluyordu. Bir başka yerde, Kahirenin kenar ve hovarda mahallelerinden, o sokaklardaki yaşayıştan bahsettikten sonra üzülp hayflanarak bunları. İslâm - Doğu âlemine yakıştırıyor ve «bu ülkelerde yukarıdaki manzaraları görmek ne kadar acı idi.» diyor.

Tasvirler cidden ince ve fevkalâdedir. «Akdeniz memleketlerini tanıyan birine yabancı olmayan göklerin koyu mâvisi! Fakat çok daha az samimî bir muhitte yetişmiş benim için bu mâvi bir vaad ve çağırış gibiydi» diyen müellif bu duyguyu 1921 de hissetmiştir. ki o zaman henüz hidayete ermemiştir. Müslümanlığa giriş tarihi 1926 dır.

KİTAPTA bir çok sahifeler İslâm âlemi için ve İslâm akıydesi ile itikadiyatı bakımlarından son derecede mühim fikirleri, târifleri, İslâm nizamının hususiyetleri ve vüs'ati, meseleleri, tebliği ve tefekkürü mevzularında ehemmiyetli düşünce ve mülâhazaları hâvidir. Yer müsaid olsaydı da bunlardan okuyucuya bazılarını burada sunsa idik.. Batı'nın tehakküm sevdâsı, müslümanların teknik (fen) zaafına inzımam eden taklid zaafı, mânayı kay-

bediş ve Batı âlemine doğru fikrî, ruhî, medenî bir esarete gidiş. Bütün bu ana acılar ve dertler bir operatör kudretiyle açılmış, gözler önüne serilmiştir.

Bir misafirlik vesilesiyle muharrir şunları belirtiyor: «bir arabın misafiri olmak, Avrupada çocuklar bile bunu bilir. Araplara misafir olmak size kardeş olmayı isteyen kimsele- rin hayatına karışmak demektir. Bu, arapları karşıdakine büyük düşmanlık göstermekten meneden asıl bir an'anedir başka bir şey değildir. Asıl sebep, onların içindeki hürriyet havasıdır. Nefslerine güvenleri o derece büyüktür ki hayatlarını kolayca başkasına açarlar. Batıda herkesin kendisiyle yakınındakiler arasında yükselttiği sözde emniyet duvarına onların ihtiyacı yoktur..»

Kitapta Batı medeniyetinin tenkidi de fevkalâdedir.

Mütercim bir çok yerde (derunî) diyeceği yerde (dahilî) demiş ve ifade bozulmuş.. 34 ncü sahifede (inner loneliness) in karşılığı (dahilî bir yalnızlık) olmuş. Yalnızlık, dahilî değil derunîdir; dahilî emniyet de öyle.. Hele bir yerde bir tâbir (iç huzuru) olacak iken «dahilî emniyet» gibi yanlış bir terki- ble anlatılmak istenmiştir (sahife 293).

Bir yerde (sahife 38 de) «kısa bir zaman durduğum zaman» deniliyor. Türkçede böyle bir ifade var mı? «Kısa bir müddet durduktan sonra» demek lâzımdı.

KEZA 15 nci sahifede «yaklaşmakta sınırlı» denilmiştir ki, ingilizce aslının türkçe tercemesi ancak şudur: temasları mahdut.

Bir kaç yerde (Ahd-i Atîk) veya (Eski Ahid) yerine (eski

vasiyet) denilmiştir ki yerinde değildir. Yine bir kaç yerde (Allâhın önünde) deniliyor ki Allâha cihet isnâdı gibi İslâm itikadı dışı bir mânaya çok müsaidir. «Allâhın huzurunda» demek icabederdi (sahife 157, 348).

Kitapta ayrıca maalesef: karışıklık yaratmak, huzursuzluk yaratmak, heyecan yaratmak, moda yaratmak, sukutu hayâl yaratmak, uzlaşmaz ayrılık yaratmak.. gibi bir çok «yaratmak» lar da mevcut. Yaratmak Allaha mahsusdur. Müellifin lisanını, islâmî şîve esas olmak şartıyla, bozmadan ve müslüman inancına uygun şekilde dilimize kazandırmak icabederdi. «Meydana getirmek, hâsıl etmek, husule getirmek, sebep olmak...» gibi türlü ifadeler dururken niye mütemediyen «yaratmak!»?

Keza 23 ncü sahifede «tesadüfün yardımıyla» yerine «tâliin yardımıyla» denilseydi daha islâmî olurdu..

Yukarıda da ilâştığımız gibi, alelâde konuşma dili ile yazı biribirine uymaz. Şehirlerde (öğle) denilir ve yazılır, (öğlen, öğlenleyin) denilmez, çünkü mahallidir. Kitapta arasına «öğlen» geçiyor, «n» harfi fazladır.

331 nci sahifede «Allah, kölesine merhamet etti bu suretle» denilmiştir ki, cümle evvelâ kuruluş bakımından bozuktur, türkçe yazı kaidesine uymaz ve kitapta bu neviden devrik cümleler maalesef bol boldur, inşallah ikinci baskısında düzeltilir; zira okurken insanın zevki kaçıyor.. Sonra Allah, hiç bir kuluna (köle) olarak muamele etmez.. Cümle «Allah bu suretle kuluna merhamet etti» olmalıydı. Mütemmim cümleleri de esas cümlelere almak ve yazı

dilini türkçe dilbilgisine uygun tarzda yeniden kurmak lâzım-gelecektir. Yoksa bazı cümleler hiç anlaşılabilir haldedir ve mânâna çıkmamaktadır.

221 nci sahifede: «Kur'ânın (Biz her canlıyı sudan yarat-tık) diyen mısırânı...» deniliyor ki mısırâ kelimesi burada hakikaten fenâ düşmüştür. Kur'ânı Kerim şiir ve destan olmadığına göre, sûrelerdeki küçük parçalara ve cümellere dîn lisânın-

da (âyet, âyeti celîle) denilir. Bu sebeple burada mütercim «mısırânı» diyeceğine titizlik göstererek (âyetini, âyet meâli-ni) veya hiç değilse (beyânını) deseydi isabet etmiş olurdu.

353-354 ncü sahifelerde Lât, Uzzâ, Menât gibi mâhut putlar da Let, Menet, Üzze yazılmış!

Bütün bu kusurlar kitabın ikinci tab'ında düzeltilir diye ümidimiz berkemâldir.

Değerli müellif diyor ki: «Sen

bir dünyayı ötekisiyle değiştirmek için çıktın, hiç bir zaman sahip olmadığın eski bir dünyayı atıp yeni bir âlem kazanmak için! Şaşkınlık veren bir vuzuhla anladım ki böyle bir teşebbüs bütün bir ömrü kaplar».

ALLAH, yeryüzü insanlarına islâmî hidayeti nasip eylesin. Evet, bütün yollar neticede Mekke'ye gider, çünkü en doğru yol budur!

Doç. Dr. Nihat Keklik'in eserleri

1 — Muhyiddîn İbn'ül-arabî Hayatı ve Çevresi	(Ciltsiz)	15 T.L.
2 — Sadreddin Konevî Felsefesinde Allah - Kâinat ve İnsan	»	15 T.L.
	(Ciltli)	20 T.L.
3 — Manevî Kalkınma veya Ortanın Sağı	(Ciltsiz)	4 T.L.
- İsteme adresi : P.K.: 270 - Aksaray - İstanbul
Ayrıca : İdarehanemizden ve Çağaloğlu Yayınevinden temin edilebilir.

Cahit Zarifoğlu'nun

Şiir Kitabı Çıktı

İşaret Çocukları

Fiati : 5 Lira

İsteme adr. : İnsan Yayınevi
P.K.: 863 - İstanbul

(Pul karşılığında gönderilir)

İRFAN YAYINEVİNİN

YENİ HAMLESİ :

1 — Sahîh-i Müslim ve Tercemesi, Cilt: 2, Mütercim: Mehmed SOFUOĞLU.

2 — İslâm Peygamberi. Cilt: 2, Mütercim: Merhum Said MUTLU.

İRFAN YAYINEVİ, bu iki dev eseri pek yakında okuyucularına takdim edecektir.

P.K.: 65 — BEYAZIT - İSTANBUL